

2021/22
3. Periyot
Lise

İÇİNDEKİLER

7	MESULİYET ŞUURU VE FEDAKÂRLIK	2
7.1.1	Mesuliyet Şuuru Ne Demektir?	2
7.1.2	Mesuliyet Ruhu Sorumluluk Şuuru Hep Canlı Kalmalı	4
7.1.3	Fedakârlık ve Diğerkâmlık Ne Demektir?	6
7.1.4	Fedakârlığın Ehemmiyeti ve Önemi	9
7.2	MESULİYET ŞUURU VE FEDAKÂRLIK – EK KISIM	11
7.2.1	Mesuliyet Şuurunu Nasıl Anlamalıyız	11
7.2.2	Üstad'ın Mesuliyet Şuuru ve Hakkındaki Düşünceleri.....	12
7.2.3	Adanmışların Fedakarlığı	13
7.2.4	Îsâr Ruhu	14
8	HAYA ve İFFET	16
8.1.1	İslam'da Gençliğin Önemi ve Gençlik Hevesatı Cihetinden Gelen Tehlikeler	16
8.1.2	Allah'ın Arşının Gölgesindeki Genç	18
8.1.3	Hayâ Nedir?	20
8.1.4	İFFET	23
8.2	HAYA ve İFFET – EK KISIM	25
8.2.1	Nefsin Arzuları ile Mücadele Etme	25
8.2.2	Üstad'ın Hayası	26
8.2.3	Hayayı Nasıl Anlamalıyız ve Neden Önemli?	26
8.2.4	Haya ve Hayasızlığın Akıbeti	28
9	İSTİŞARE VE İTAAT, HİCRET.....	29
9.1.1	İstişare (Meşveret)	29
9.1.2	İtaat	31
9.1.3	Hizmet Etmek ve Hicret Arasındaki İrtibat	34
9.1.4	Hicret ve Niyet.....	35
9.2	İSTİŞARE VE İTAAT, HİCRET – EK KISIM.....	37
9.2.1	İdeal İstişare	37
9.2.2	3. Sözün İtaat Perspektifiyle Bir Değerlendirmesi.....	38
9.2.3	Tarihi Tekerrür Etmesi Bakımından Hicret.....	40
9.2.4	Hicret.....	41

7 MESULİYET ŞUURU VE FEDAKÂRLIK

7.1.1 Mesuliyet Şuuru Ne Demektir?¹

“Sabahleyin veya akşamleyin herhangi bir zamanda Allah rızası istikametinde cihad gayesiyle bir kere yürümek (dine hizmet gayesiyle koşuşturmak), dünya ve içindeki her şeyden daha hayırlıdır.” (Buhârî, Cihâd 5)

Âlimlerimiz, mesuliyeti (sorumluluğu) bir insanın görevlerini yerine getirip getirmediği, iman, amel, söz, fiil ve davranışlarının doğru olup olmadığı konusunda hesaba çekilmesi şeklinde tarif ederler. Zaten insanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerden birisi de ondaki bu sorumluluk şuurudur. Nitekim insan, akıl ve irade sahibi, sorumlu ve inanan bir varlıktır. Mümin, mesuliyet insanıdır. O'nun Allah'a, Peygamber Efendimiz'e ve bütün Müslümanlara karşı sorumluluğu vardır. Bu sorumluluk, kimi zaman Allah için koşturma, kimi zaman ise güzel ahlâkını gösterme şeklinde karşımıza çıkar.

Diğer canlılardan farklı olarak kendisine “akıl” ve “irade” verilen insan, çeşitli kabiliyetlerle donatılmış ve verdiği kararı uygulayabilme özgürlüğüne sahip bir canlıdır. Şimdi bütün bunlar kendisine bahşedilmiş insan nasıl kendi halinde bir canlı olarak yaşayabilir. Yüce Kitabımız Kur'an-ı Kerim insanın başıboş ve anlamsız bir varlık olmadığını şöyle hatırlatır:

“İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı zanneder?” (Kıyamet Suresi, 75/36)

İnsan başıboş ve sorumsuz bir canlı değildir. O, göklerin, yerin ve heybetli dağların bile üstlenmekten kaçındıkları “emanet”i, yani kulluğu, akıl ve irade sahibi, düşünen, gören ve işiten bir varlık olarak kabul etmiştir. Böylece bir manada Allah'a söz vermiş ve o sözü yerine getirmekle mükellef olmuştur.

İnanan her Müslüman Allah'a verdiği sözde durmalı ve bu sorumluluğunun bilincinde hareket etmelidir. Peki, biz Allah'a ne söz vermiştik? Rabbimize karşı O'nun Rabbimiz olduğuna dair verdiğimiz söz ile ibadet ve kulluk için gönderildiğimiz gerçeğini düşündüğümüzde nasıl bir sorumluluk içinde olduğumuzu daha iyi anlarız. Rabbimiz şöyle buyuruyor:

“Hâlbuki daha önce düşmandan kaçmayacaklarına dair Allah'a yemin ederek söz vermişlerdi. Allah'a karşı verilen o ahitlerin hesabı elbette sorulacaktır.” (Ahzab Suresi, 33/15)

Müfessirlerimiz âyette geçen “düşmandan kaçmak” ifadesinin maksatlarından birisinin Allah için koşturmayı terk etmek olduğunu söylemişlerdir. Nitekim Allah Resûlü, en büyük yedi günahın birinin Allah için yapılan mücahedede er meydanından kaçmak olduğunu belirtmektedir. Bilhassa şu zamanda Allah'ın yüce ismini yüceltmek yolunda çaba içinde olmak bir müslümanın en büyük sorumluluklarından birisidir. Bu çaba, yukarıdaki âyette anlatılan ahit ve söz vermenin günümüzde çok önemli bir yansımasıdır. Unutmamak gerekir ki Rabbimiz bütün Müslümanları, gücünün yettiği fakat buna rağmen yapmadığı şeylerden de hesaba çekecektir.

Mesuliyet duygusuna sahip bir mümin, kendisine düşen vazifesini idrak eden, kulluğun ağırlığı altında belinin kemikleri çatır çatır çatırdayan, ibadet şuuruyla her an iki büklüm yaşayan insandır. Nitekim Efendimiz, “Eğer benim bildiğimi bilseydiniz çok ağlar az gülerdiniz!” buyurur. [Tirmizî, Zühd 9, (2313); İbnu Mâce, Zühd 19, (4190)] O, kulluğun bu ağır mükellefiyeti ve mesuliyeti altında inim inim inliyordu. Peki biz? Acaba biz, ne durumdayız? Mesuliyetimizin ne kadar farkındayız?

Yolumuz hak yolu, düşüncemiz “hakkı tutup kaldırmak”, hedefimiz de gözlerimizi açıp-kapayıp Allah'ın rızasını araştırmaktır. Aslında bunun böyle olması bizim insan olmamızın sadakası ve iradelerimizin de hikmet-i vücududur. Hayatımızda, hayatın gayesini aramaya, ruhumuzda aşka ulaşmaya, vicdanlarımızda mesuliyet şuurunu kavramaya ve esası, temeli, ışığı, güç kaynağı îman ve aşk olan bir sistemin kaynağına uyananlara, ilim, sanat, ahlâk ve hikmet yollarını göstermeye kendimizi mecbur biliyor ve bu misyonun azad kabul etmez köleleri sayıyoruz. Öyleyse rahat ve rehaveti bir kenara bırakarak “neme lâzım” şeytanî düşüncesinden sıyrılıp mesuliyetimizin gereğini yerine getirmeliyiz.

¹ Bu başlık altındaki kısımlar şu eserlerden derlenmiştir: İbrahim Özübüyük, **Adanmışların Vasıfları**, Işık Yayınları, Eylül 2010, s.9-12; Numan Koçak, **Mesuliyet Şuuru**, Işık Yayınları, Aralık 2013, s.156.

Senin İstifa Ettirdiğini Biz de İstifa Ettirdik!²

Millî şairimiz Mehmet Akif Ersoy, Sultanahmet Camii'ne her gittiğinde orada iki gözü iki çeşme ağlayan yaşlı bir zata rastlamaktadır. Bu yaşlı zat, başından geçen çok ilginç bir olayı kendisine anlatınca, Mehmet Akif Ersoy bundan çok etkilenmiş, yaşlı zatla aralarında geçen konuşmayı bizlere şöyle nakletmiştir: Sabah namazlarını kılmak için Sultanahmet Camii'ne gidiyordum. Her sabah ne kadar erken gidersem gideyim, mihrabın bir kenarına oturmuş olan, saç sakalı bembeyaz olmuş ihtiyar bir adamı, ümitsizce bedbin bir şekilde durmadan ağlarken görüyordum.

O kadar ağlıyor ki, ağlamadığı tek bir dakikaya rastlayamadım. Bunun sebebini çok merak ediyordum. Nihayet bir gün o yaşlı zatın yanına sokuldum ve "Muhterem" dedim, "Niye bu kadar ağlıyorsun? Allah'ın rahmetinden bir insan bu kadar ümitsiz olur mu?" Yaşlı gözlerle bana baktı ve:

"Beni konuşturma! Neredeyse kalbim duracak!" dedi. Ben anlatması için çok ısrar edince başından geçen olayı ağlaya ağlaya şöyle anlattı:

"Efendim, ben Abdülhamid Han cennet mekânın devrinde orduda bir binbaşydım. Emrim altında olan bir birliğim vardı. Bu askerî görevime annemin ve babamın vefatına kadar devam ettim. Fakat onlar vefat edince istifa etmek istedim. Çünkü bir hayli servetimiz vardı. Bu mal ve mülkün başında durmak, onların çarçur olmaması için gerektiği şekilde ilgilenmek gayesiyle, bir istifa dilekçesi yazıp sadaret makamına gönderdim. Dilekçemde dedim ki:

"Annem de babam da vefat etti. Falan yerde mağazalarımız, filan yerde gayrimenkullerimiz vardır. Netice itibarıyla bunlarla ilgilenecek, ticarî işlerin yürümesi için mağazaların başında duracak bir nezaretçiye ihtiyaç vardır. Bu vesileyle şayet kabul buyrulursa, görevimden istifa etmek istiyorum."

Bu dilekçeyi yazdıktan bir müddet sonra, doğrudan doğruya hünkârdan bana bir yazı geldi. Heyecanla gelen mektubu açtım ve okudum. Orada istifamın kabul edilmediği yazılmıştı. Öyle anlaşılıyordu ki, istifa dilekçem bizzat padişaha gönderilmişti. Ben istifa dilekçemi yenileyip bir daha verdim. Fakat bana yine aynı cevap geldi. Bunun üzerine bizzat sultanın huzuruna çıkıp, kendisiyle şifahi olarak görüşüp istifamı vereyim diye düşündüm. Abdülhamid Han gerçekten çok celâdetli bir padişahı. Ben yaveriyle görev icabı uzun zaman bir yerde kalmıştım. O, sultanın hâllerini bize anlatırken, "Abdülhamid faytonda giderken faytonun sağında ve solunda bulunanlar neredeyse nefes almaya bile korkarlardı" derdi. Efendim Allah ona rahmet eylesin, Abdülhamid Han evliyaullahtan bir zattı. İşte ben durumumu anlatmak için bizzat o celâdetli ve haşmetli padişahın huzuruna çıktım ve:

"Hünkârım, sizden istifamın kabulünü rica edeceğim, durumum ise böyleyken böyle" diyerek istifa sebebimi anlattım. Bunun üzerine bir müddet derin derin düşündü. Yüzündeki ifadeden istifa etmemi istemediğini anlıyordum. Ben bunu sezince istifa konusunda biraz daha ısrarcı oldum. Abdülhamid Han cennet mekân, benim böyle ısrar ettiğimi görünce, bakışlarını bana çevirip, öfkeli bir tavırla ve sanki beni elinin tersiyle iter gibi hareket yaparak, "Haydi seni istifa ettirdik!" dedi.

Tabî ben istifamın kabul edilmesi sebebiyle çok sevindim. Ve hiç vakit kaybetmeden memleketime dönüp işlerimin başına geçtim. Derken bir gece müthiş bir rüya gördüm. Âlemi manada bütün ordular bir araya toplanmış teftiş ediliyordu. Son savaşı vermek üzere, memleketin şarkında ve garbında savaşıyan tüm orduları bizzat Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) teftiş ediyordu.

Efendimiz (aleyhissalâtü vesselâm), Yıldız Sarayı'nın önünde duruyor, bütün ordu Efendimiz'in huzurundan geçerek büyük bir disiplin içerisinde teftiş veriyordu. O esnada orada Osmanlı padişahlarının ileri gelenleri de vardı. Sultan Abdülhamid Han cennet mekân ise engin bir hürmetle Kâinatın Efendisi'nin hemen arkasında duruyordu. Bütün ordular huzurdan tek tek geçiyordu. Derken sıra, benim istifa etmeden önce komutam altında bulunan birliğe geldi. Fakat birliğin başında kumandanı olmadığı için askerler darma dağınktı.

² Adanmışların Vasıfları, s.19-21.

Bu hâli gören Efendimiz (aleyhissalâtü vesselâm), Abdülhamid'e dönüp:

“Ey Abdülhamid! Bu ordunun kumandanı nerde?!” buyurdu. Bunun üzerine Sultan Abdülhamid, mahcup bir hâlde başını önüne eğmiş olarak Efendimize:

“Ya Resûlallah! Bu ordunun kumandanı istifa etti. Bu konuda çok ısrar ettiği için biz de onu istifa ettirdik.” dedi. Bunun üzerine Efendimiz aleyhissalâtü vesselâm:

“Senin istifa ettirdiğini, biz de istifa ettirdik.” buyurdu. Şimdi sen söyle bakalım ben ağlamayayım da kimler ağlasın! Evet, İslâm adına atılan her adımın arkasında Resûlü Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) vardır. Bir mümin arkasında Efendimizi görmek istiyorsa kendisine düşen vazifeyi yapmakla mükelleftir.

Biz, bugün Müslümanlar olarak çok ağır bir mesuliyetin altında bulunuyoruz. Bir dönemde sahabe gibi seçkinlerle temsil edilen bu davâ, bugün cılız iktidarımıza rağmen, ilâhî bir ihsan olarak omuzlarımıza yüklenmiş durumda. Burada “biz” derken İslâm'a hizmete gönül vermiş bütün davâ arkadaşlarımızı kastediyorum. Bu işin şakası yoktur. Evet Sahabe rolünü üstlenmek çok ağır, ağır olduğu kadar da şerefli bir vazifedir. Böyle bir işin altından kalkabilmek, ancak kalbî ve rûhî hayatın devamlı kontrolüyle mümkündür. Yoksa rolünü güzel oynayamamış insan mahcubiyeti içinde sahneden tard edilme durumu da söz konusudur.

7.1.2 Mesuliyet Ruhu Sorumluluk Şuuru Hep Canlı Kalmalı³

Hizmet insanının birinci derecede hedefi; insanı, yaratılanların en şerefli olarak kendi varlığına ayna yapan Cenâb-ı Hak'ı tanıması ve muhtaç olan kullarına Allah'ı tanıtip sevdirmesidir. Bu vesileyle O'nun (cc), rızasını kazanmadır. Aynı zamanda yaratana ve yaratılanlara karşı, mesuliyetinin idrak ve şuurunda olmasıdır. Böylece, ölümlü sona erecek dünya pazarında ölümsüz ebedî hayatı kazanma gayreti içinde bulunmaktır.

Hususiyle iman şerefiyle şereflenmiş mümin; Allah'a verdiği sözü yerine getirmeli, emir ve yasakları doğrultusunda hareket etmelidir. Bu durumu hatırlatma sadedinde Cenâb-ı Hak Bakara suresi 40.âyette; “Siz ahdinizi (sözünüzü) yerine getirin, Ben de size ahdimi yerine getireyim” buyuruyor. Peygamber Efendimiz (sav) de; “Allah'ı kullarına sevdiren ki Allah da sizi sevsin” (Suyutî) buyuruyor.

Allah bütün Müslümanları, güçleri yettiği halde yapmaları gereken ama yapamadıkları şeylerden hesaba çekecektir. Nitekim bir ayeti kerimede şöyle buyurulmaktadır:

“Allah hiçbir kimseyi güç yetiremeyeceği bir şekilde yükümlü tutmaz. Herkesin kazandığı iyilik kendi lehine, işlediği fenalık da kendi aleyhindedir...” (Bakara Suresi, 2/286)

Hizmet insanı; imanları ve bu imanları başkalarına duyurma gayreti sayesinde, her şeyi aşip Allah'a ve gerçek huzura ulaşabileceklerine, dünyayı cennetlere çevirip ötelede de otağlarını firdevslere kurabileceklerine inanır ve hayatı da hizmeti de âdeta cennet yamaçlarında seyahat ediyor gibi duyarlar.

Neme Gerek Yahya Efendi⁴

“Neme gerek” deyince insanın aklına Kanuni ile dönemin Allah dostlarından Yahya Efendi arasında geçen diyalog geliyor. Büyük İslâm âlimlerinden Yahya Efendi ile Kanunî Sultan Süleyman süt kardeşidirler. Yahya Efendi, duası makbul, keramet ehli bir zattır.

Bir gün Kanunî, Osmanlı'nın sonunun nasıl olacağını merak eder ve Yahya Efendi'ye şunları yazar:

“Ağabey, sen ilâhî sırlara vakıfsın. Kerem eyle de biz Osmanoğulları'nın akıbetinin ne olacağını haber ver.” Soruyu okuyan Yahya Efendi, bir kâğıda:

³ M. Ali Şengül, “Sorumluluk Şuuru”, <https://www.samanyoluhaber.com/yazar/mehmet-ali-sengul/sorumluluk-suuru/1335096/>.

⁴ Adanmışların Vasıfları, s.17-18.

“Kardeşim, neme gerek” yazar ve padişaha gönderir. Cevabı okuyan Kanunî hayretler içerisinde kalır. Hemen Yahya Efendi’nin, bugünkü Yıldız Parkı’nın yanında bulunan dergâhına gider. Soru sorup da cevap alamamış olmanın üzüntüsüyle: “Ağabey, bu ne iştir? Sualimize cevap vermediniz. Yoksa bir kusur mu işledik?” der.

“Biz cevap verdik.” der Yahya Efendi, “Ancak bunu sizin anlayamamanıza şaşarız.”

“Nasıl cevap verdiniz?”

“Kardeşim! Bir devlette haksızlık ve zulüm yayılır, bunu işitip, görenler de “neme gerek!” derlerse, mâni olmazlarsa; bir koyunu kurt değil de çoban yerse, bunu bilenler de hakikati söylemezse; fakirlerin, muhtaçların, gariplerin feryadı göklere çıkıp bunları taşlardan başkası işitmezse, işte o zaman neslinin yok olmasını bekle! Hazine boşalır, asker itaat etmez, işte o zaman yok olmak zamanıdır.”

İnsan olduğunun idrakinde olan talihlilerin mesuliyet duyguları yüksektir. “Neme lâzım!” diyemezler. Kanayan bir yara görünce ciğerleri yanar, aldırmayıp geçemez, Allah’tan utanır, Peygamberinin ruhaniyetinden sıkılır, mukaddes emanetleri sahipsiz bırakmaz, bırakamaz.

Efendimiz ve Ashabının Sorumluluk Duygusu⁵

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) üzerindeki mesuliyetin ağırlığını o derece idrak ediyordu ki Hûd Sûresi nazil olunca mübarek sakalındaki beyazlar kısa zamanda fazlalaşmaya başlamıştı. Kendilerine sordular:

“Ya Resûlallah, mübarek sakalınız son günlerde fazlaca beyazlaşmaya başladı?”

Efendimiz cevap verdi: “Hûd suresi beni ihtiyarlattı!” Tekrar sordular: “Hangi âyeti?” Şu cevabı verdi:

“Festakim kemâ ümirte: ‘Ne fazla, ne eksik, tam emrolduğun gibi dosdoğru ol!’” (Hûd Suresi, 11/112)

En büyük mesuliyet insanı Peygamber Efendimiz, tebliğinin her aşamasında muhataplarında sorumluluk duygusuna vurgu yapmıştır. Zira sorumluluk duygusuna sahip kimseler, şuurlu ve dikkatli hareket ederler. Efendimiz, bazen bütün Müslümanları içine alacak şekilde, bazen de az veya çok belli bir topluluğu ihtiva edecek tarzda insanların sorumlu olduğunu belirtmiştir. Bazen de tek bir kişiye sorumluluğunu hatırlatmıştır.

Peygamberimiz toplumun her seviyesindeki fertlerin sorumluluğu olduğunu belirtmiş ve hiç kimseyi muaf tutmamıştır: “Her biriniz çobansınız ve hepiniz elinizin altındakinden sorumlusunuz: Devlet reisi bir çobandır ve elinin altındakinden sorumludur. Her fert ailesinin çobanıdır ve onlardan sorumludur. Kadın kocasının evinin çobanı ve onların gözetiminden sorumludur. Hizmetçi efendisinin malının çobanı ve elinin altındakilerden sorumludur. Her biriniz çoban ve her biriniz râiyetinden sorumludur.” (Buhâri, Cuma 11; Müslim, İmaret 20; Ebû Dâvûd, Harac 1)

İrşad ve tebliğ bakımından da her Müslüman sorumlu tutulmuştur. “Kim bir fenalık görürse, onu eliyle düzeltsin. Buna güç yetiremezse diliyle düzeltsin. Buna da güç yetiremezse hiç olmazsa kalbiyle buğz etsin” (Müslim, İman 78) hadisi bu sorumluluğu belirtmektedir.

İlim öğrenme ve öğretmeye büyük önem veren Efendimiz, bu konudaki fiilî tedbirlerinden önce mesuliyet tedbirleri üzerinde durmuştur. Bu konudaki mesuliyet uyarıları, tatbikat safhasında da devam etmiştir. Dolayısıyla bu süreci bir yerde başlatıp, bir yerde bitirmek söz konusu değildir. Zira o dönemdeki toplum da sabit bir yapıda olmayıp sürekli yenilenen, değişen ve gelişen bir mahiyete sahiptir. Toplumun fertleri sabit olmayıp, sürekli artmıştır. Bu da zaruri bilgilerin, topluma yeni katılanlar için tekrar edilmesini gerektirir.

Peygamber Efendimiz’in, değişik yönlerden sorumluluğa işaret eden çok sayıda sözleri vardır. Bilindiği gibi bir hareket, sorumluluk duygusuyla disipline edilirse hedefli ve faydalı olur. Aksi halde, sorumlulukla disipline edilemeyen hareketlerden anarşi ve kaos doğar. Resûl-i Ekrem Efendimiz de etrafındaki fertleri sorumluluk duygusuyla

⁵ Adanmışların Vasıfları, s.12-17.

olgunlaştırmış ve onları toplumun faydalı bir unsuru hâline getirmiştir. Sahabenin bütün hareket ve yaşayışlarında Peygamberimiz tarafından talim ve telkin edilen sorumluluk duygusunun izlerini görmek mümkündür.

Efendimiz ashabına hak ve hakikati anlatma noktasında mesuliyetler yüklüyordu. O sahabe efendilerimizden birisi Hz. Mus'ab b. Umeyr'dir (radiyallâhu anh). Mekkeli zengin bir ailenin çocuğu olan Hz. Mus'ab, nazik, medeni ve çok yakışıklı bir gençti. Ailesinin bütün imkânlarını terk ederek Müslüman oldu.

Birinci Akabe Biati'ndan sonra, Medineli Müslümanlarla birlikte Peygamberimiz, Kur'ân okutması ve İslâm'ı öğretmesi için Hz. Mus'ab b. Ümeyr'i gönderdi. Hz. Mus'ab, Medine'de Hz. Es'ad b. Zürâre'nin evinde misafir kalıyordu.

Bütün gayretini İslâm'ı anlatmaya sarf eden mesuliyet insanı Hz. Mus'ab, Es'ad b. Zürâre'nin rehberliğinde Medine'nin ileri gelenleriyle görüşüyor ve İslâm'ı anlatıyordu. Medine'de pek çok kimse Müslüman olmuştu. Ama geniş anlamda bir açılım olması için Medine'nin önde gelenlerinden bazı kimselerin İslâm'ı kabul etmesi gerekiyordu.

Evs kabilesinin reisi olan Sa'd b. Muaz, henüz Müslüman olmamıştı ve İslâm'ın yayılmasından rahatsızdı. Mus'ab'a engel olması için yine kendisi gibi kabilesinin reislerinden olan Üseyd b. Hudayr'ı gönderdi. "Eğer, teyzemin oğlu Es'ad b. Zürâre olmasa ben ona yapacağımı biliyorum!" demeyi de ihmal etmedi.

Üseyd, kızgın bir şekilde Mus'ab ve Es'ad'ın bulunduğu yere geldi. Es'ad, Üseyd'in geldiğini görünce, Mus'ab'a onun kavminin efendisi olduğunu söylemeyi ihmal etmedi. Üseyd hiddetli bir şekilde şöyle dedi: "Siz, bize niye geldiniz? Birtakım akli ermez ve zayıf kimseleri aldatıp azdırıyorsunuz! Hayatınızdan olmak istemiyorsanız, derhal buradan ayrılın!"

Hız. Mus'ab, "Hele biraz dur, otur. Sözü müzü dinle, maksadımızı anla; beğenirsen kabul edersin, beğenmezsen o zaman engel olursun." diye gayet nazikçe mukabelede bulundu. Üseyd, "Doğru söyledin." dedi ve mızrağını yere saplayarak yanlarına oturdu. Mus'ab, ona İslâm hakkında konuşma yaptı ve Kur'ân-ı Kerim'den âyetler okudu. Üseyd kendisini tutamayarak, "Bu ne kadar güzel ne kadar iyi bir söz!" diye konuştu ve "Bu dine girmek için ne yapmalı?" diye sordu. Mus'ab ve Es'ad, Müslüman olması için yıkanması, elbisesini temizlemesi, kelime-i şehadet getirmesi ve namaz kılması gerektiğini söylediler. Üseyd denilenleri yaptı ve Müslüman oldu.

Sonra da "Ben gideyim, size birini göndereyim. Eğer, o da imana gelirse, bu beldede iman etmedik kimse kalmaz." deyip oradan ayrıldı; Sa'd b. Muaz ve kavminin yanına vardı.

Sa'd, "Ne yaptın?" diye sordu. Üseyd şöyle dedi: "O iki adama söylenmesi gerekeni söyledim. Vallahi, ben onlarda bir problem görmedim."

Sa'd, "Vallahi, sen beni tatmin edici bir malûmat getirmedi." dedi ve doğruca Mus'ab ile Es'ad'ın yanına gitti. Kızgın bir şekilde, "Ey Es'ad! Eğer seninle aramızda akrabalık olmasa, böyle kabilemiz içine soktuğunuz çirkin işlere sabır ve tahammül edemezdim." diye tehdit etti.

Mus'ab ona da aynı tatlılıkla, "Hele biraz durunuz. Oturup dinleyiniz, anlayınız da beğenirseniz kabul edersiniz, beğenmezseniz, biz de size, çirkin gördüğünüz işi tekliften vazgeçeriz." diye nazikçe cevap verdi.

Bunun üzerine Sa'd oturdu ve Hz. Mus'ab'ın sözlerini dinlemeye başladı. Mus'ab ona İslâm dininin ne demek olduğunu anlattı ve Kur'ân okudu. Kur'ân okunurken Sa'd'ın yüzü birdenbire değişti. Simasında iman alametleri belirdi. Hemen, "Siz bu dine girerken ne yapıyordunuz?" diye sordu. Hz. Mus'ab ona İslâm dininin esas ve âdâbını anlattı. O da şehadet getirerek Müslüman oldu. Hz. Mus'ab'ın bu tatlı ve nazik üslûbu ve samimi gayretleriyle Medine'de İslâm'ın girmediği bir ev kalmadı. Bu hadiseden elbette günümüz Mus'ablarının alacağı pek çok dersler vardır.

7.1.3 Fedakârlık ve Diğerkâmlık Ne Demektir?⁶

Fedakârlık, insanın nefsi, malı-mülkü, hatta izzet ve onuru rağmına bir kısım şeylerden vazgeçmesi, onları çok daha yüce değerlere fedâ etmesi anlamına gelir. Cömertliğin bir üst derecesi olan diğerkâmlık ise hiçbir çıkar düşüncesine

⁶ Adanmışların Vasıfları, s.183-185.

dayanmadan başkalarını düşünme, başkalarının menfaatlerini kendi menfaatlerinden üstün tutma duygusudur. Esasında fedakârlık, sahip olunan şeylerden feda etme hâli, kâinatın hemen her köşesinde, hemen her mahlûk tarafından sergilenegelen bir davranıştır. Aslı itibarıyla güzel bir hareket olmakla birlikte kullanıldığı yer ve gayesi açısından çok farklı neticeler doğurabilir. İdraksiz mahlûkat bunu yaratılışları icabı gerçekleştirirken, insandan istenen iradesinin hakkını vererek bunu ortaya koymasındır.

İnanmış insan ise her şeyden evvel kulluğunu sergilerken pek çok fedakârlık yapma durumundadır. Soğuğa sığağa aldırılmadan, sabahın erken saati veya gecenin ilerleyen zamanı demeden eda edilen namazlar.. yaz-kış demeden aç-susuz kalınarak tutulan oruçlar.. malın canın yongası olması biryana bir kısmı ayrılarak fakirlere dağıtılan zekatlar.. yine sırf O emretti mülâhazaları içinde Rabbin davetine icabet için can ve maldan fedakârlık yapılarak eda edilen haclar.. bütün bir hayat boyu devam eden emr-i bi'l ma'ruf nehy-i ani'l münker ki, onun en ileri noktası, iktizası hâlinde hayatı da istihkar ederek yapılan harpler.. bu kulluk cümlesinden olup hep fedakârlık gemisiyle yol alacak şeylerdir. Ayrıca yüce dinimizin duyurulması adına fert ve toplum olarak insanların imdadına koşma, bu uğurda maddi-manevi zevklerden uzak durma da bir fedakârlıktır.

Fedakâr bir insan, sahip olduğu, sevdiği, değer verdiği her şeyi gerektiği durumlarda hiç düşünmeden, seve seve feda eder. Hatta kendi çıkarlarından da vazgeçip her türlü zorluk ve sıkıntıya katlanarak din kardeşini kendi nefesine tercih eder. Nitekim kendi derdiyle dertlendiği kadar başkasının derdiyle de dertlenemeyenler, hakiki ruh inceliğinden mahrum kimselerdir. Bu güzel ahlâk, müminleri iman etmeyen insanlardan ayıran en önemli özelliklerden biridir. Esasen fedakârlık, inancının gücünden kaynaklanan bir yaşam şeklidir. Fedakârlığı kendisine fitrat hâline getiren bir hak aşığı, etrafında olup biten her meseleye karşı duyarlı olur. "Ateş düştüğü yeri yakar." düşüncesini bir kenara bırakıp "Ateş nereye düşerse düşsün önce beni yakar!" duygu ve düşüncesiyle hareket eder. Böylesi bir insan, dünyanın dört bir yanında ezilen, mazlumiyet ve mağduriyet gören, gözyaşı döken, açlık çeken, ihtiyaç sahibi insanlara karşı kendisini sorumlu hisseder ve onlara yardım elini uzatır. Onun kitabında vurdumduymazlığa, neme lazımcılığa yer yoktur.

Fedakârlığı En Zirvede Temsil Eden İnsan, Efendimizdi⁷

Fedakârlık ve diğer kâmlık tebliğ adamının en mühim hususiyetlerinden birisidir. Baştan fedakârlığı göze almayan veya alamayan insanlar, hedeflerine ulaşamazlar. Gerektiği yerde sahip olunan maddi-manevi kıymetlerini bir çırpıda terk etmeye hazır olanların neticede varıp zirvelere oturması muhakkaktır. Fedakârlığı en zirvede temsil eden en büyük rehber, Efendimizdir. O'nun bütün hayatı fedakârlık üzerine örülmüştür. Bu yüzdendir ki, insanlığın selameti için maddi servetini, sağlığını, şahsi istek ve arzularını hep onlar için kurban etmiştir. Mekke'de dininin temellerini atarken başta kendisi ve sonra da yakın çevresinden başlayarak, dinine gönül veren bütün insanlara fedakârlık ruhunu aşlamış, anlatmış ve yaşayarak da göstermiştir.

Meselâ, Hz. Hatice (radiyallâhu anhâ), Nebiler Serveri'nin ilk eşi, dünya ve ahiretin sultanı Hz. Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) daha isteme sıkıntısını bile yaşatmadan, varını yoğunu inandığı o kudsi ideal uğruna harcamıştır. Mekke müşriklerine İslâm'ı anlatmaya yönelik verilen ziyafetlerin tüm masraflarını o karşılamıştır. İslâm öncesi Mekke'nin en zenginlerinden biri olan bu şanlı anamız, vefat ettiğinde herhâlde kefen bezi alacak kadar bile imkânı kalmamıştı.

Sahabe Efendilerimiz Fedakârlıkta Birbirleriyle Yarışıyorlardı⁸

Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) yetiştirdiği sahabe efendilerimiz de fedakârlık ruhunun eşsiz örneklerini sergilemişler, arkalarında örnek bir hayat bırakmışlardır. Onlar hayatlarının her karesinde gerektiğinde yuvalarını, ailelerini, işlerini, varlıklarını, itibarlarını bir an bile hiç düşünmeden din uğruna fedakârca geride bırakmışlar, şahsi menfaatleri yerine, Müslümanların huzur ve güvenliğini temin adına cehd ve gayret göstermişlerdir.

Sahâbe içerisinde bu yönüyle önce çıkmış fedakâr ve diğer gam ruhlardan birisi Hz. Ebû Talha el-Ensârî'dir. O, İslâm adına yaptığı cömertliği ve fedakârlıklarıyla bilinen sahâbilerdendir. Fedakâr olduğu kadar yiğit de olan Hz. Ebû Talhâ, özellikle Uhud savaşında büyük kahramanlık göstermiş ve Peygamberimizi canı pahasına müdafa etmiştir. Çok iyi ok atan bu sahâbî, Uhud'da hem Peygamberimizin önünde kendini siper etmiş hem de aynı anda düşmana ok yağdırmıştı.

⁷ Adanmışların Vasıfları, s.189-190.

⁸ Adanmışların Vasıfları, s.190-194.

Bunu yaparken de “Yâ Resûlallah! Beni şehid etmeden size hiçbir şey yapamazlar!” demiştir. Allah Resûlü de onu takdir etmiş ve “Ebû Talhâ'nın ordu içerisinde bir defa kükremesi, bin kişiden hayırlıdır.” demiştir.

Hz. Ebû Talha Medîne'de ensarın en çok mal sahibi olanı idi. En çok sevdiği mal ise Beyrûhâ adlı, Mescid-i Nebevî'nin karşısında bulunan bahçe idi. Resûlullah bu bahçeye gider ve orada bulunan tatlı sudan içerdi.

“Sevdiğiniz şeylerden (Allah yolunda) harcamadıkça birre (iyiliğe) nail olamazsınız.” (Â-i İmrân Suresi, 3/92)

Bu ayet nâzil olunca, Ebû Talha Resûlullah'a gelerek şöyle dedi: “Ey Allah'ın Resûlü, Allah, ‘Sevdiğiniz şeylerden infakta bulunmadıkça iyiliğe (hayra) nail olamazsınız!’ buyuruyor. Mallarımın bana en sevimsisi de Beyrûhâ (bahçesi)dir. Burası Allah rızâsı için sadakadır. Ey Allah'ın Resûlü, onu Allah'ın rızasına uygun bir cihete tahsis et.” Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: “Aferin, bu kazançlı bir maldır. Senin söylediklerini duydum, ben ise bu malı yakınlarına bırakmanı uygun görüyorum.” Ebû Talha “Öyle yaparım ey Allah'ın Resûlü” dedi ve onu akrabaları ile amcaoğulları arasında paylaştırdı. (Buhârî, Vesâyâ 17, Zekat 44, Eşribe 13, Tefsirü Sûre 3/5)

Görüldüğü gibi, bir âyetin mesajını dikkate alarak ortaya konan fedakârâne tavır karşısında Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) oldukça memnun olmuştur.

Hz. Ebû Hureyre'nin rivâyetine göre, bir adam Peygamberimize gelerek: “Ben açım.” der. Allah Resûlü hanımlarından birine haber salarak yiyecek bir şey göndermesini ister. O da: “Seni peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, evde sudan başka bir şey yok.” der. Hz. Peygamber bir başka hanımından yiyecek bir şeyler ister. O da aynı cevabı verir. Daha sonra Resûl-i Ekrem'in öteki hanımları da: “Seni peygamber olarak gönderene yemin ederim ki, evde sudan başka bir şey yok.” diye haber gönderince, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ashâbına dönerek: “Bu gece bu şahsı kim misafir etmek ister?” diye sorar. Ensardan biri: “Ben misafir ederim, yâ Resûlallah.” diyerek o yoksulu alıp evine götürür. Eve varınca hanımına: “Resûlullah'ın misafirin ağırlayalım, der. Evde yiyecek bir şey var mı?” diye sorar. Hanımı: “Hayır, sadece çocuklarımın yiyeceği kadar bir şey var” der. Sahâbî: “Öyleyse çocukları oyala. Sofraya gelmek isterlerse onları uyut. Misafirimiz içeri girince de lambayı söndür. Sofrada biz yiyormuş gibi yapalım.” der. Sofraya otururlar. Misafir karnını doyurur; onlar da aç yatarlar. Sabahleyin o sahâbî Peygamberimizin yanına gider. Onu gören Efendimiz şöyle buyurur: “Bu gece misafirinize yaptıklarınızdan Allah Teâlâ memnun oldu.” (Buhârî, Menâkıbü'l-ensar 10, Tefsirü Sûre 59/6; Müslim, Eşribe 172)

Hadisin bazı rivayetlerinde bu olay üzerine şu âyet-i kerîme nâzil olur:

“Kendileri muhtaç olsalar bile, başkasını daha çok düşünürler. Kendisini nefsinin cimriliğinden koruyan kimseler kurtulmuştur.” (Haşr Suresi, 59/9)

Bencil olmayan, fedakâr, paylaşmaya açık ve gönlü zengin kimselere toplumun her zaman ihtiyacı vardır. Bu tip kimseler, toplumun nazarında yüceltilmeli ve kıymeti bilinmelidir.

Izdırap ve Çile Çekmeden Olmaz⁹

Dine hizmeti hayatının gayesi hâline getiren müminlerin özelliklerinden birisi de ızdırap ve çiledir. Malum olduğu üzere peygamberlerin dünyaya gönderiliş gayeleri, hak ve hakikatı tebliğ ve insanları doğru yola irşaddir. Onların bu vazifeden ayrı geçirdikleri bir anları bile olmamıştır. İnsanlarla beraberken onları imana uyarmak, yalnızken de bu yüce vazifeyi hakkıyla yapabilmek için strateji ve projeler geliştirmek, başarılı olabilmek için Allah'tan yardım istemek, insanların Hak'tan uzak durumları karşısında da yine Yüceler Yücesi'ne yönelip onlar namına, onların affedilmeleri için yalvarıp yakarmak, bunun ızdırap ve çilesini çekmek her peygamberin hayatında görülen en belirgin işler cümlesinden.

Pek tabii ki Efendimiz'in hâli de böyleydi. O ümmetine çok düşkün ve onlarla çok alâkalı idi. Onların İslâm'a girmeleri adına bin bir türlü ızdırap ve çile çekiyordu. O'nun bu durumunu Kur'ân-ı Kerim şu şekilde ifade buyurur:

“Size kendi aranızdan öyle bir Peygamber geldi ki zahmete uğramanız ona ağır gelir. Kalbi üstünüze titrer, müminlere karşı pek şefkatli ve merhametlidir.” (Tevbe Suresi, 9/128)

⁹ Adanmışların Vasıfları, s.28-31.

Evet, Efendimiz dünyada olduğu gibi, ahirette de insanların kurtuluşu için çalışacak, onların affa mazhar olabilmeleri için Allah'a niyazda bulunacak, şefaathakını kullanıp layık olanların mağfirete ermelerine vesile olacaktır.

Günümüzde de bir Müslümanın, Efendimiz gibi diğer Müslümanların durumlarıyla çok alâkadar olması, onların İslâmiyet'i öğrenip iki cihan mutluluğuna uyanabilmeleri için dertlenip çalışması, en azından onlar için ızdırapla iki büküm olup dua etmesi, bir peygamber ahlâkıdır. İşte bu yüzden mesuliyet insanı her dertlisine, "Allahümmerham ümmete Muhammed/ Allah'ım, ümmet-i Muhammed'e merhamet et!" duasını eskiden beri kendilerine vird edinmişlerdir. İfade edilmeye çalıştığımız gibi bu duada Peygamberlerin yüce ufuklarına bakış ve onların yüksek düşüncelerini onlarla paylaşma vardır. Bu yüksek ufuk insanları bazen, "Allah'ım, vücudumu o kadar büyüt ki cehennemini sadece ben doldurayım. Başkalarına yer kalmasin!" demişler. Bazen de "Ben, insanların imanları için dünyayı da ahiretimi de feda ettim. Milletimin imanını selamette görürsem, Cehennem alevleri içerisinde yanmaya razıyım..." deme ve o çizgide yaşama fedakârlığını göstermişlerdir.

Evet, hizmet insanının hak ve hakikati anlatacağı muhatapları için dertlenmesi ihmal edilmemesi gereken önemli bir meseledir. Allah dostlarından Ebû Ali Dekkak Hazretleri'ni vefatından sonra, rüyada, gözyaşları ve tekrar dünyaya dönmek arzusu içerisinde görüp sebebini sorarlar. Şöyle der:

"Dünyaya tekrar dönmek, adamakıllı giyinip elime asamı almak, hızlı hızlı sokaklardan geçmek ve tokmaklarını kırarcasına her evin kapısını çalmak istiyorum! Ve her eve, herkese seslenmek, "Bilseniz, bilseniz kimden geri kalmaktasınız." demek istiyorum."

7.1.4 Fedakârlığın Ehemmiyeti ve Önemi¹⁰

Baştan fedakârlığı göze almayan insanlar, asla dâvâ insanı olamazlar. Dâvâ insanı olmayan kimselerin başarılı olmaları da söz konusu değildir. Evet, gerektiği yerde mal, gerektiği yerde can, hatta evlad-ü iyâl, makam, mansıp, şöhret.. vs. gibi çoklarının dilbeste olduğu, gaye-i hayâl bildiği şeyleri, bir çırpıda terketmeye hazır olanlar ve bunların sahip çıktıkları dâvâ neticede varıp zirvelere oturması muhakkak ve mukadderdir.

İşte Allah Resûlü (s.a.s) de Mekke'de dâvâsının temellerini atarken başta kendisi ve sonra da yakın çevresinden başlayarak, dâvâsına gönül veren bütün insanlara bu fedakârlık ruhunu aşılarmış, anlatmış ve yaşayarak da göstermiştir. Mesela, Hz. Hatice (r.anha), Nebiler Serveri'nin ilk eşi, dünya ve âhiretin sultanı Hz. Muhammed (s.a.s)'e daha isteme sıkıntısını bile yaşatmadan, varını yoğunu inandığı o kudsî dâvâ uğruna harcamıştır. Mekke müşriklerine İslâm'ı anlatmaya yönelik verilen ziyafetlerin tüm masraflarını O karşılamıştır ve İslâm öncesi Mekke'nin en zenginlerinden biri olan bu şanlı kadın, vefat ettiğinde herhâlde kefen bezi alacak kadar bile olsa imkânı kalmamıştı.

Her dâvâ insanı, mâlik olduğu maddî imkânları sarfetmesinin yanında, doğup büyüdüğü çevreyi yine sadece dinini, düşüncesini, hürriyetini, insanlığını daha iyi duyup yaşayabilmesi için icabında terk etmesi de, yani onun hicreti de fedakârlığın ayrı bir buududur. Bakın, başta Hz. Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali (r.anhüm) olmak üzere zengin-fakir, genç-yaşlı, kadın-erkek.. hemen hepsi hicret etmişlerdir. Ve hicret edip ata yurtlarını, ana yurtlarını terk ederken, bütün mal varlıklarını da Mekke'nin zalim ve cebbar insanlarına bırakmışlar ve ancak yol azığı olabilecek miktarda çok az bir şeyi beraberlerinde götürebilmişlerdir. Evet, Muhacirler inandığı, gönül verdiği dâvâlarını tebliğ ve temsil etme için böylesi fedakârlığa katlanırken, Medine'de onlara kucak açan, onları bağrılarına basan Ensar da fedakârlığın ayrı bir derinliğiyle onlara karşılık vermiştir. Evet, Ensar aynı dine inandıkları Mekkeli kardeşlerini, fakir olmalarına, çiftçilikle geçinmelerine rağmen bağrılarına basmış ve onlara fevkalade civanmertçe davranmışlardır.

Günümüzün irşâd ve tebliğ erleri de hemen her sahada hep bir zirve toplumu sayılan Ashab-ı Kiram tarafından temsil edilmiş bu fedakârlık anlayışını hayatlarına tatbikle aynı performansı göstermek zorundadırlar. Aksi hâlde bu kişilerin tebliğ çalışmalarında başarılı olmaları düşünülemez.

¹⁰ M. Fethullah Gülen, **İrşad Ekseni**, Nil Yayınları, Ocak 2011, s.213-214.

Fedakarlıkta Kemal¹¹

Devr-i Saâdet sonrasını kana-irine boğan, çilesiz ruhlardı. Daha sonraki devirlerde, birbirinden baskın, bütün hoyratlıkların ve azgınlıkların arkasında da, yine hep bu ızdırapsız ruhlar vardı. Bir kere olsun, sahib olduğu şeyler uğrunda aç-susuz kalmayan; yurt-yuva adına fedâkârlık göstermeyen, belli bir dönemin zarurî sarsıntılarına, sıkıntılarına ma'ruz kalmayan ızdırapsızlar... Zaten hayatını, madde ve konforun levsiyatı içinde geçiren böyle ham ruhlardan, hangi fedakârlık beklenebilir ki? Fedakârlık herşeyden evvel, nefsin sefil arzularına karşı koymakla başlar ve toplumun mutluluğu adına kendi saâdet ve hazlarını unutmakla kemâle erer. Yoksa, her fedakârlık iddiası bir aldatmaca ve toplumun yüzüne savrulmuş koca bir yalandır.

Fedakârlık İçin Kalp, Vicdan ve His Birliği

Yirminci asır getirdiği felaket ve helaketlerle delalet küfür ve küfranla içinde yaşayan insanın sırtına yüklendiği, onu iki büklüm ettiği mabudundan uzaklaştırdığı, kafalardan ve gönüllerden Hz. Muhammed silindiği (a.s.m.), gönülleri Kuran'a karşı yabancı kıldığı, camisinden cemaatinden dahi Allah'ı uzaklaştırdığı korkunç bir asırdır. Bu kadar felaket ve helaketlerin üstesinden gelebilecek insanın çok fedakâr olması lazım. Maddi manevi her şeyi aşmış olması lazım. Derin bir kulluk şuuru içinde insanımızın dertlerine bir hekim olarak şefkatli bir tabip olarak eğilmesi lazım. O denli fedakârlık lazım ki beli bükülmüş insanımızın belini doğrultmaya muktedir olalım. Bu büyük dava, bu büyük hizmet ve vazife, bu büyük hizmeti idrak eden insanlardan şuurla beraber feragat ve fedakârlık istemektedir.

Bir vapur bütün ihtişamıyla karaya oturmuştur. Bunun yeniden yüzdürülmesi, yeniden bunun yelken açması, yeniden açık denizlere doğru açılması, yeniden şehbal açıp afakı alemde arzı didar etmesi, büyük gayret, büyük himmet ve büyük fedakârlık istemektedir. Bina yıkılmış enkaz haline gelmiştir. Bunu direklerle kaldıracak mısınız? Sağdan soldan vurduğunuz payandalar bunu ikame edebilecek mi? Ne yapacaksınız yapacaksınız bu binayı ikame edeceksiniz, edecekseniz ki enkazı fareleri dahi barındırmaz hale gelen bu bina yirminci asrın insanı tarafından kaldırılması iktiza etmektedir. Yirminci asrın insanı bu binayı kaldırıp ikame etmezse sahabe ruh ve şuuru içinde bu vazifeye el uzatmaz ve omuz vermezse daha asırlarca insanımız sefalet çeker kıvrım kıvrım kıvrınacaktır.

Her dava kendi kameti kıymetine göre himmet ister. Her dava ciddi fedakârlık ister. O davanın istediği fedakârlık o davanın ihtişamına ve azametine göre olacaktır. Yirminci asırda büyük bir dava var ortada. Bu dava Allah davası, Allah davasının ikame edilmesi keyfiyetidir. Yeryüzünde sahipsiz kalan Kuran'a sahip çıkılma davasıdır. Cemaatsiz kalan, ümmetsiz kalan Hz. Muhammed (a.s.m.)'in etrafında toplanma davasıdır. Dava ihtişamı kadar gayret ve himmet istemektedir. Sizin fedakarlıklarınız normal devirlerdeki fedakârlık çizgisinde cereyan ederse sizden beklenen hizmeti vermiş sayılmayacaksınız. Siz normalin çok üstünde ancak sahabenin meydana getirdiği, ancak sahabede görebildiğiniz fedakarlığı ika ettiğiniz zaman, meydana getirdiğiniz zaman içinde bulunduğunuz asra göre bir hizmet etmiş olacaksınız.

Kuran yeryüzünde sahipsiz ve cemaatsizdir. Böyle bir durumda bir beyin yapıcısı büyük bir mütefekkir "Yeryüzünde Kuran'ı cemaatsiz görürsem cenneti dahi istemem orası da bana zindan olur.", "Yirmi beş milyon milletimin imanını selamette görürsem cehennem alevleri içinde yanmaya razıyım!" derken milletin derdini ve ızdırabını terennüm etmektedir. Senin iç ızdıraplarına içten yıkılışına tercüman olmaya çalışmaktadır. Bu derdi omzumuzdan atma gayretine gelince ciddi fedakarlıklar, ciddi hasbilikler, ciddi feragatler istemektedir.

Bir yerde mümin maddi manevi huzurunu terk etmesi gerektiği yerde terk etmezse kendinden beklenen vazifeyi eda etmemiş olacaktır. Dikkat buyurun, kafirler bizim elimizden her şeyi alırken aynı zamanda onları istirdar edebilme gücünü de elimizden aldılar. Dirayet ve kiyasetini de elimizden aldılar. Biz yeniden belimizi doğrutmaya çalışırken onların sırtımıza yüklediği rahat ve rehavet bizi iki büklüm tutuyor.

Bizi aşıladıkları sıcak döşeklerde yatmalar, günde üç defa yemek yemeler, gece ibadet-ü taatı terk etmeler, Kuran'ı Muciz-ül Beyanı anlamayı bir tarafa bırakmalar, sünneti seniyeyi yaşamayı bir tarafa bırakmalar bize aşılanmış öyle felaketlerdir ki Dini Mübin-i İslâm'a hizmetten vazgeçiyoruz. Kafir, dini ve dinin ruhunu elimizden alırken bir gün onu ihya edecek ve ikame edecek gücü de aldı. Bizi laçka bir topluluk haline getirdi. Aşksız, vecdsiz, gecesiz ve gündüzsüz bir topluluk haline getirdi. Rabbiyle münasebete geçmeyen bir topluluk haline getirdi.

¹¹ M. Fethullah Gülen, **Fasıldan Fasıla 2**, <https://cetele.org/wp-content/uploads/2018/04/Fasildan-Fasila-2-M-F-Gulen.pdf>, s.60.

Dini İslam ortadadır ve fedakârlık istemektedir. Dini Mübin-i İslam her devirde istediği fedakarlığı bizden de istemektedir. Bize gelince, hangimizin hayatında böyle bir teessür bir ızdırıp vardır. Hangimizin hayatında ibadet-ü taatta ki bir eksikliğin ifadesi olarak günlerce yemekten içmekten iştahın kaçması vardır.

Fedakar Örnek Bir Gönül (Lahmacuncu Fethi Abi)¹²

Elinde lahmacun arabası lahmacun satan birisi var. İki sene evvel bana geliyor diyor ki, “hocam siz talebelere yer arıyor, onları barındırmak için alaka gösteriyorsunuz. Ben şu arabacığım la lahmacun sata sata iki kulübecik yaptım. Bu iki kulübecikten bir tanesi bana yeter. Kabul buyurursanız ikincisini talebeler kalsın diye vermek istiyorum. Birisi bana yeter” diyor. Ben Rabbimin rızası istikametinde samimi olarak getirilen bu teklife hayır demedim. Olur dedim. Hayra aç olan bu insan bununla doymadı. Aradan altı ay yedi ay geçti. Dedi ki, “hocam evimin kapısının önünde bir bahçe var ya ben bu bahçeyi yurt yapıp yüz talebeyi barındırmak istiyorum.” Ben evvela şaşkın şaşkın sokaklarda küçük el arabasıyla lahmacun satan bu adamın yüzüne baktım. “Bu işi nasıl yapacaksın?”, diye sordum. “Hocam Allah’ın lütfuyla bu arabayla ben bu işi yaparım.” dedi ve ondan sonra, her ay “Hocam yapan arkadaşlara sen kendi ellerinle ver ne olur.” Elli bin lira kazanırsa kırk beş bin lirasını getirir. “Beşi bana yeter hocam der. Kırk beş bin lirasını hizmete verelim.” Kırk bin lira kazanırsa otuz beş bin getirir. Hiç otuz beş bin getirdiğine şahit olmadım. Aradan sekiz ay, dokuz ay geçti o yurdu yaptı. Şimdi boyasını yaptırıyor ve camlarını taktırıyor. İş bitirdi, ferih ve fahur keyfi yerinde. Üç beş hafta yanımda kalan bir arkadaşına gelip diyor ki, “Kardeş diyor hocama söylesen acaba giyip kullandığı eski ayakkabılardan var mı? Ayaağım da hiç ayakkabı kalmadı verse de giysem.” diyor.

Anlıyor musunuz mümini? Anlıyor musunuz hakka gönül vermiş? Ve bunların sayısı bugün binleri çoktan aşmıştır. Fabrika tapusu geriye çevirdiğim insanların sayısı yüzün çok üstüne ulaşmıştır. Yeniden bir sahabe devri başlıyor. Yeniden malını ve canını feda etme devri başlıyor. Yeniden Hz. Muhammed’e ait ocaklar tütmeye başlıyor. Ve yeniden bu bütün olup biten şeyler arasında Rabbimizin bize teveccühünü duyuyor ve müşahede ediyor gibiyiz. Ve saflarımızın arasında bizi istikamete çağıran ve davet eden Hz. Muhammed(a.s.m.)’in mübarek kokusunu duyuyor gibiyiz. Muhammedilik zuhur ettiği nispette aramızda bulunur. Gönül yuvalarımız onun için hazır olduğu nispette aramızda bulunur. Davranışlarımız onu hoşnut ettiği nispette aramızda bulunur. Ve Hz. Muhammed (a.s.m.)’i aramızda hissediyor gibi bir hava duyuyoruz. Evet bugün bizden de beklenen fedakârlık bu boyutta. Kendi çapımıza göre yapmalıyız, kaçmamalıyız.

7.2 MESULİYET ŞUURU VE FEDAKÂRLIK – EK KISIM

7.2.1 Mesuliyet Şuurunu Nasıl Anlamalıyız¹³

Bizler dünyamıza, iman, insan ve hürriyet sevgisinden örülmüş yepyeni bir ruh kazandırma ve bu esaslar üzerinde neşv-ü nemâ bulmuş, gelişmiş mübarek bir ağacın mânâ köklerinin safveti ölçüsünde ve o köklerle irtibatlı olarak yeni sürgünlere zemin hazırlama mesuliyeti altındayız. Şüphesiz böyle bir sorumluluğun yerine getirilmesi de ancak ülkenin mukadderâtına, insanımızın, tarih, din, örf, âdet ve bütün mukaddesâtına sahip çıkacak kahramanların mevcudiyetine, ilim aşkıyla dopdolmuş, imar ve inşâ düşüncesiyle gerilim içinde, samimîlerden daha samimî dindar, milliyetperver ve sorumluluk duygusuyla her zaman vazife başında kahramanların mevcudiyetine vabestedir. Onlar ve onların gayretleri sayesinde milletçe hayatımıza, bizim anlayışımız, bizim düşüncelerimiz ve bu anlayış ve düşüncelerin muhassalası hâkim olacak, herkeste, nefsinin toplumun hizmetine adama duygusu öne çıkacak, vazife taksimi ve karşılıklı yardımlaşma düşüncesi yeniden canlanacak, işveren-işçi, ağa-köylü, memur-sokaktaki insan, ev sahibi-kiracı, sanatkâr-sanat sever, müvekkil-vekil, muallim-talebe bir vâhidin değişik yüzleri olma hususiyetiyle bir kere daha ortaya çıkacak ve birkaç asırlık beklentilerimiz bir bir gerçekleşecektir.

Düşlerimizin idealize edildiği bir dönemde yaşıyor ve çağın sorumlularının iyi bir zamanlama ile vakti geldiğinde bunların hepsini realize edeceklerine inanıyoruz. Evet, bizim birkaç asırlık rüya ve hülyalarımızın esas budur; bu rüya ve hülyaları gerçekleştirmenin en birinci yolu da mesuliyet şuru ve mesuliyet ahlâkıdır. Tamamen hareketsizlik bir ölüm ve çözüme, hareketteki sorumsuzluk ise bir kargaşa olduğuna göre bize, davranışlarımızı mesuliyetle disipline

¹² Tarık Burak, “Samimi İnsanların Alınteri”, (Olmadığı Halde Veren Hizmet Gönüllüleri), <https://fgulen.com/tr/hayati-tr/asik-i-sadik-fethullah-gulen-hocaefendi/samimi-insanlarin-alinteri>

¹³ Bu başlık altındaki kısımlar şu eserlerden alınmıştır: M. Fethullah Gülen, **Ruhumuzun Heykelini Dikerken**, Nil Yayınları, Ocak 2011, s.101-102; **Mesuliyet Şuru**, s.159.

etmekten başka seçenek kalmıyor. Evet, bizim her teşebbüsümüz mesuliyet endeksli olmalıdır. Yolumuz hak yolu, davamız "hakkı tutup kaldırmak", hedefimiz de gözlerimizi açıp kapayıp Allah'ın rızasını araştırmaktır. Aslında bunun böyle olması bizim insan olmamızın sadakası ve iradelerimizin de hikmet-i vücududur.

Tamamen hareketsizlik bir ölüm ve çözülme, hareketteki sorumsuzluk ise bir kargaşa olduğuna göre bize, davranışlarımızı mesuliyetle disipline etmekten başka seçenek kalmıyor. Biz, hizmet ettikçe canlı kalır ve aksiyonumuzu kaybettiğimiz zaman da pörsür ve kururuz. Bu açıdan içimizdeki her bir ferde, sorumluluk duygusu, vazife şuuru kazandırılmalı ve onlara mutlaka hizmet anlamında birer vazife tevdi etmeliyiz. "Yapacaklarım bitti." diyen insanın kendisi bitmiştir.

Herkes Dava Adamı Olamaz¹⁴

Bizim içten ve dıştan gelecek ihsanlara, düşünce sistemlerine değil; topyekun milletimizde mesuliyet ve ızdırap şuuru uyurabilecek ruh ve düşünce hekimlerine ihtiyacımız var. Dünyayı aşamayanlar dava adamı olamazlar. Onlar dindarlıkta ileri gidebilirler, tam bir inanç ve akideye sahip olabilirler ancak dava adamı olamazlar. Dava adamı, İslam'a ve Kuran'a hizmetten bir an geri kalsa, kendini büyük günah işlemiş sayar. Onlara göre bu günahın tövbesi de "Estağfirullah" değildir. Bu günahın tövbesi, günahın ağırlığının vicdanda duyulması ve tekrar hizmete dönülerek, ölesiye hizmet edilmesidir. Atın en önemli özelliği, yorulmak nedir bilmeden, çatlayıncaya kadar koşmasıdır. Kendilerini İslam'a hizmet etmeye vakfedenler de tıpkı bir küheylan gibi çatlayıncaya kadar koşmalıdır.

7.2.2 Üstad'ın Mesuliyet Şuuru ve Hakkındaki Düşünceleri¹⁵

İslâmiyet güneş gibidir, üflemeyle sönmez. Gündüz gibidir; göz yummakla gece olmaz. Gözünü kapayan, yalnız kendine gece yapar.

Bediüzzaman Hazretleri, insandaki mesuliyet duygusu hakkındaki şu örneği veriyor:

"Siz göçersiniz. Göçerin malı koyundur. O işi bilirsiniz. Şimdi, her biriniz bazı koyunlarınızı çobanın himayesine vermişsiniz. Halbuki çoban tembel, yardımcısı ilgisiz, köpekleri değersizdir. Böyle olduğunu bildiğiniz hâlde sizler, tamamıyla ona itimat edip, rahatlıkla evlerinizde uyur musunuz, yoksa her biriniz gaflet uykularınızı terk ederek birer kahraman kesilip koyunlarınızın etrafında pervane mi olursunuz? Böyle hassas bir durumda sizin bir çobana bedel bin muhafız kesilip, hırsızlara ve kurtlara meydan vermemeniz hem doğru ve hem de yapılması gereken şey değil midir?" Bizler de günahın ve ahlaksızlığın sokaklarda dizboyu olduğu şu günlerde, genel anlamda şeytanın desiselerinin üzerimize hücum ettiği bu asırda, kendimizin ve başkalarının imanlarını kurtarabilmek, öbür dünyada hesap meydanında, o ebedi olmayan hayatımı ebedi cennet hayatını kazanmak ve kazandırmak adına sarf ettim diyebilmek adına sorumluluk altına girmeli ve hem kendi hemde başkalarının imanları çevresinde Üstad'ın söylemiş olduğu gibi pervane olmalıyız.

Üstad Bediüzzaman'ın şu sözleri, onun kaynaklara göre 64 senelik ömr-ü hayatında dünya zevki namına hiçbir şey tatmadığı, tek derdinin ve davasının milletin imanını olduğunu gözler önüne seriyor:

"...Farkında değilim. Karşımda müthiş bir yangın var. Alevleri göklere yükseliyor. İçinde evlâdım yanıyor, imanım tutuşmuş yanıyor. O yangını söndürmeye, imanımı kurtarmaya koşuyorum... Beni, nefsinin kurtarmayı düşünen hodgâm bir adam mı zannediyorlar? Ben, cemiyetin imanını kurtarmak yolunda dünyamı da feda ettim, âhretimi de. Seksen küsur senelik bütün hayatımda dünya zevki namına bir şey bilmiyorum. Bütün ömrüm harp meydanlarında, esaret zindanlarında yahut memleket hapisanelerinde, memleket mahkemelerinde geçti. Çekmediğim cefa, görmediğim eza kalmadı. Divan-ı harplerde bir câni gibi muamele gördüm; bir serseri gibi memleket memleket sürgüne yollandım. Memleket zindanlarında aylarca ihtilâttan menedildim. Defalarca zehirlendim. Türlü türlü hakaretlere mâruz kaldım. Zaman oldu ki, hayattan bin defa ziyade ölümü tercih ettim. Eğer dinim intihardan beni menetmeseydi, belki bugün Said topraklar altında çürümüş gitmişti."

¹⁴ Mesuliyet Şuuru, s.161.

¹⁵ Bu başlık altındaki kısımlar şu eserlerden derlenmiştir: Bediüzzaman Said Nursi, **Münâzarat**, (sadeleştirme: Abdullah Aymaz), Şahdamar Yayınları, Nisan 2006, s.45-46; Bediüzzaman Said Nursi, **Tarihçe-i Hayat**, Şahdamar Yayınları, Haziran 2014, s.619; Mehmet Akar, **Dava Adamı**, Şahdamar Yayınları, Mart 2009, s.107-108.

Yalnızca Üstad değil aynı zamanda büyük-küçük, kadın-erkek bütün Risale-i Nur talebeleri de büyük hizmetler yapmış, başlarını koydukları bu dava uğruna nefse cazip gelen Dünya hayatını ellerinin tersleriyle itmişlerdir. Küçük çocuklar, Nurlar'ı hizmet şuuru ve ibadet neşvesiyle yazar, koltuklarının altında Nurlar'ı adreslerine taşırlardı. Özellikle hanımlar taifesi, birçok yerde eşlerine denk hizmetler yapmış, hatta bazen geçmiş, buldukları her mekânı ilim meclisi hâline getirmişlerdi. Üstadımız, Mustafa Sungur Ağabey'e takılır, mübarek eşleri annemizin kendisini geçtiğini söylerdi. Emine Sungur annemiz, mesuliyet duygusuyla, tam bir fedakârlıkla yaşıyor, ağabeyimizin dört günlük çocuğunu bırakıp Üstadımızın yanına ve hizmete gitmesini teşvik ediyordu. Ve Mustafa Sungur Ağabeyimiz tam iki buçuk sene sonra, çocuğu yürümeye başlamışken ancak evine uğrayabiliyor, çocuğunu yanına "tanıyacak mı?" diye götürüyorlardı. Hazreti Ömer Efendimiz'in vazife başındayken torununu tanıyamaması gibi, belki de ağabeyimiz de tanıyamamış, tanımakta zorluk çekmişti.

7.2.3 Adanmışların Fedakarlığı¹⁶

Maddî ve manevî füyûzât hislerinden fedakarlık deyince, bu zevk ve lezzetlerin her iki çeşidini de davası uğrunda feda eden adanmışlar akla gelir. Bir davaya dilbeste olmuş ve ona adanmış bir ruh hem maddî hem de manevî füyûzât hislerinden el çeker; onları gaye ve hedef yapmaz. Bu, insanın maddî- manevî zevk ve lezzetleri davasına kurban etmesi, vermesi gerekli olan şeyler bir yana, verme mecburiyetinde olmadığı şeyleri bile bağlandığı o dava hatırına gözden çıkarması ve terk etmesi demektir ki; bu davranış adanmış olmanın bir gereğidir.

Malumunuz olduğu üzere, Üstad hazretleri de, bu "terk" meselesini değişik yerlerde anlatır; acz, fakr, şevk, şükür, şefkat ve tefekkür yolunu izah ederken, Nakşibendî tarikatında bir esas olan "terk" mesleğine de değinir. Evet, Muhammed Bahauddin Nakşibend hazretlerinin yolunda dört şeyi terketmek lazımdır ki; bu esas Farisî bir beyitle ifade edilmiştir:

"Der tarîk-i Nakşibendî lâzım âmed çâr terk: Terk-i dünya, terk-i ukbâ, terk-i hestî, terk-i terk"

Rıza-yı ilahîye vasıl olabilmek için terkedilmesi gereken dört şeyden ilki dünyadır. Mesnevi-yi Nuriye'de, dünyayı terketmenin ölçüsü verilirken, "dünya hayatına ait işlerden kazandığına sevinmeme, kaybettiği şeye de üzülmememe" esası zikredilmektedir. Yani, dünyayı terketmeyi başaran bir insan, bütün yeryüzü onun olsa, dünya kadar mal-mülk edinse de çok sevinmeyecek, nimete şükretmekle beraber, "Bu kazancım önemli değil Allahım; çünkü benim için Sen ve Senin rızan önemlidir." diyecek; bütün dünyayı kaybetse de sabırla mukabelede bulunacak ve mahzun, mükedder olmayacaktır.

"Terk-i dünya" mevzuuna en güzel misallerden biri Hazreti Eyyûb aleyhisselam'ın hâlidir: Hazreti Eyyûb'un sabır ve tevekkülünü sadece yakalandığı hastalıklarda, maruz kaldığı yara-berede değil, hayatının ve geçirdiği imtihanların tamamında görmeye çalışmak lazım. Allah Teala, onu çok çeşitli şekillerde imtihan etmişti. Eyyûb aleyhisselam bir gün, koyunlarının kurtlar tarafından telef edildiğini; diğer bir gün, ekinlerinin rüzgâr ve fırtınayla mahvolduğunu öğrenmiş, bu haberler karşısında hiç şikâyetle bulunmadığı gibi tam bir teslimiyet içinde eşine "Üzülme! O malı-mülkü bana Rabbim vermişti; şimdi de aldı. Hamd olsun, onları bana verip istifade ettirene ve sonra da emanetini geri alana!.." demişti. Bir başka gün de bir zelzele sonrasında çocuklarının öldüğünü haber almış, onlara olan şefkatinden dolayı gözlerinden yaşlar gelse de yine aynı sabır, tevekkül ve teslimiyetle "Bana emanet çocuklar verip sonra da geri alan Allah'a hamd olsun" demişti. Her felaket sonrasında Şeytan, Hazreti Eyyûb'un yanına koşup "Sen ibadet ediyorsun, kendini bütün bütün kulluğa veriyorsun ama Allah çocuklarının canını aldı, malını-mülkünü telef etti. Dahası, hastalığın da gün geçtikçe şiddetleniyor; hâlâ mı ibadet-u taat diyeceksin?" sözleriyle onu isyana sürüklemeye çalışıyordu ama boşuna uğraşıyordu. Eyyûb aleyhisselâm bütün dert ve belalar karşısında sabrını muhafaza ediyor, Allah'tan gelen musibetleri gönül hoşnutluğuyla karşılıyor ve "Hamdolsun Allah'a; O vermişti, yine O aldı." diyordu. Bunu söylerken de "O'nun verdikleri bir emanet, ben de bir emanetçiydim; beni emanet yükünden kurtardı." diyecek kadar inşirah içinde bulunuyordu. (Tabii ki, bu vakanın da rivayet edildiği şekliyle cereyan edip etmemesinden ziyade faslı ve anlatmak istediği önemlidir.)

İşte insan, dünya işlerinden kazandığı şeyleri bu anlayış içinde karşılar; onların bazılarını ya da hepsini kaybedince de yine aynı hâl ve tavrını korursa, o, dünyayı terketmiş demektir. Dünyayı terk etmek demek, hiç kazanmamak, mal-mülk sahibi olmamak demek değildir. Öyle olsaydı, inanan insanları ortak işler kurmaya, daha çok kazanmaya ve zengin olmaya teşvik etmenin de bir manası kalmazdı. Hayır, mü'min bir insan da çok çalışmalı, çok kazanmalı; ama çalışıp

¹⁶ M. Fethullah Gülen, "Fedakârlık ve Adanmış Ruhlar", <https://herkul.org/kirik-testi/fedakarlik-ve-adanmis-ruhlar/>.

kazanmasını sadece kendi rahatına, yeme-içmesine, yat, kat, villa ve yazlık sahibi olmasına bağlamamalı. Bir mü'min, Karun kadar dahi zengin olabilir; meşru dairede dünyanın bütün zevklerinden istifade edecek imkanları elde edebilir; bunda bir problem yoktur. Asıl problem, imkanlarını tamamıyla kendi nefsi adına kullanmasında, fedakarlıkta bulunması gereken yerlerde infakta bulunamamasında, zamanla şımarması, küstahlaşması ve nihayet servetinin altında ezilip kalmasındadır.

“Terk-i ukbâ”ya gelince; adanmış insanda dava uğruna ortaya koyduğu cehd ve gayrete mukabil ahireti kazanma mülâhazası da olmamalıdır. Bir insan, Allah’a kulluğunu, ibadet ü taatini, evrâd u ezkârını, hatta i’la-yı kelimetullah yolunda mücahedesini, icabında zindanlara girmesini, değişik belalar altında kalıp preslenmesini, sıkıntılara maruz kalmasını, doğrudan doğruya Cennet’i kazanmaya bağlıyor ve bütün bunlarla Cennet’e girmeyi esas maksat yapıyorsa, o insan, kazanma kuşağında kaybediyor demektir. Adanmış bir insanın başına, bunların hepsi gelebilir; fakat o bunlarla ahireti peyleme peşine düşmemelidir. Demelidir ki, “Allahım, eğer ben bütün bunlarla Sana yaklaşıyorsam, kendimi çok talihi bir insan sayacağım. Ben, başka değil, sadece Senin rızanı arıyorum.”

Terkedilmesi gerekenlerden biri de insanın kendi nefsidir. “Terk-i hestî”, insanın kendi benliğini de terketmesi, nefsini düşünmemesi demektir. Değişik vesilelerle arzettim: Mesela, namazda sen aradan çıkacak, artık kendini unutacaksın. Sadece O’nu düşünecek, namazınla O’nu başbaşa bırakacaksın. Ağzından çıkan her kelimeyle O’nun rızasına vurguda bulunacaksın. Namazının her anında O olacak; sende bir parça ya da nefsin hesabına bir mülâhaza kalmayacak orada. Muhammed Bahauddin Nakşibendi bu hâlde terk-i hestî, kendini terketmek, diyor.

Bütün bu terklerden sonra, insanın aklına “Ben dünyayı terkettim, ukbayı terkettim, kendimi de terkettim. Ben, O’nun uğruna her şeyden vazgeçmiş bir insanım” şeklinde bir duygu ve düşünce gelebilir. Şâh-ı Nakşibend orada bir terkden daha bahsediyor ve “terk-i terk” de lazım diyor. Yani, bu terkleri de terketmen; terkettiğini de unutman gerek. “Şunu terkettim, bunu terkettim” mülâhazasına takılıyorsan onları hiç bırakamamış sayılırsın.” Terketmen gerekenleri Belh’de bıraktığın ara sıra da olsa aklına geliyorsa, demek ki sen hâlâ saraydaki İbrahim Edhem’sin, Belh’i unutmamışsın.

Evet, maddî-manevî füyûzat hislerinden sıyrılma çok önemlidir. Onları terk etme hususunda çok ciddi bir kazanç söz konusudur. O mülâhazaları aklınızdan sildiğiniz zaman dört buudlu bir terk hayatı yaşarsınız. Dünyayı terk derinliği, ahiret beklentilerini terk enginliği, kendi kendinizi terk ufku ve bütün terkleri terk aşkınlığına ulaşırsınız. Bu aşkınlıkla da bütün terk ettiklerinizin ötesinde O’nu bulursunuz.

7.2.4 Îsâr Ruhu ¹⁷

Başkalarını kendisine tercih etme mânâsına gelen îsâr, yitirdiğimiz en önemli değerlerimizden biridir. Bugün fert ve toplumlar arasında yaşanan herc-ü mercin, ihtilâf ve iftirakların, insanların birbirini kabul edememesinin ve sindirememesinin arkasında îsâr ruhunun ölümü vardır. Bu ruhun ölmesinin sebebi ise kalbe ait değerlerin bozulmaya yüz tutmasıdır. Çünkü kalb fesada uğrayınca bütün insanî değerler, insandaki ahsen-i takvime ait yazılar ve tuğralar silinip gider ve şeytan da insanın düşünce dünyası üzerinde daha rahat oyununu oynar. Bu açıdan Allah Resûlü (sallâllâhu aleyhi ve sellem), “Helâller bellidir haramlar da bellidir.” şeklinde başlayan hadis-i şerifin sonunda şöyle buyurmuştur: “Dikkat edin! Cesette öyle bir et parçası vardır ki, o sıhhatli olunca beden de sıhhatli olur, o bozulunca beden de bozulur. Aklınızı başınıza alın! İşte o, kalbdir!” (Buhârî, İmân 39; Müslim, Müsâkât 107)

Demek ki insanın, kalbini her türlü toz ve kirden temiz tutması, her gün birkaç defa onu gözden geçirmesi mânevî hayatının korunması adına çok önemli bir faktördür. Bu konuda insanın çok dikkatli olması ve çok dua etmesi gerekir. Öyle ki, kalbde çirkin bir kısım izler bırakabilecek olumsuz hayal ve düşüncelerden bile insan uzak durmalıdır. Çünkü hadisin de ifadesiyle, Allah (celle celâluhu), insanın kalbine bakar ve onu kalbine göre değerlendirir. (Müslim, Birr 32-33; İbn Mâce, Zühd 9) Cenâb-ı Hak, bir insanın kilosuna, rengine, boyuna posuna, neş’et ettiği kültür ortamına göre değil, kalbinin safvet ve nezahetine göre muamelede bulunur. Öbür tarafta mizanda da kalbin ağırlığına bakılır; kalb ne kadar O’na teveccüh etmiş ve ne kadar O’nun için çarpmışsa insana o ölçüde değer verilir. (Bkz. Şuarâ sûresi, 26/88-89)

¹⁷ M. Fethullah Gülen, “Îsâr Ruhu”, <https://www.herkul.org/kirik-testi/kirik-testi-isar-ruhu/>.

Îsâr Ruhunun Altın Çağı: Asr-ı Saâdet

Kalbi pak ve temiz olan kişiler aynı zamanda insanlığa karşı re'fet ve şefkat hisleriyle dolu olacak ve yaşamadan daha çok yaşatmayı düşüneceklerdir. Esasen îsâr ruhu da buna bağlıdır. Kur'ân-ı Kerim, îsâr hasletine şu ifadeleriyle dikkat çekmiştir:

“Onlar, muhtaç olsalar bile başkalarını kendilerine tercih ederler.” (Haşir sûresi, 59/9)

Asr-ı Saadet'te bu ruh ve düşünce çok ileri seviyedeydi. Meselâ Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), karnı aç olan bir misafirini hane-i saâdetinde doyurmak istemiş, kendi mübarek hanesinde sudan başka bir şey bulunmadığı söylenince onu bir sahabeye göndermişti. Onun da evinde sadece bir kişiye yetecek kadar yemek bulunduğundan, karı-koca çocukları uyutmuş, ışığı söndürmüş, kendileri kaşıklarını tabağa boş getirip götürmüşlerdi. Böylece kendileri aç kalmıştı ama gelen misafir karnını doyurabilmişti. (Buhârî, Menakıbu'l-Ensar 10, Tefsîru Sûre (59) 6; Müslim, Eşribe 172, 173)

Mehmet Akif, îsâra ait bu yüce ruhu Yermuk Muharebesi vesilesiyle gözümüzün önüne sermiştir. Bu savaşta sahabe efendilerimizden Hâris İbn Hişam, İkrime İbn Ebî Cehil ve Ayyâş İbn Ebî Rebîa (radiyallâhu anhum) ölümcül yara almıştı. Şehadetleri beklenirken onlardan Hazreti Hâris su istemiş, hemen bir sahabî efendimiz matarayı eline alıp onun imdadına koşmuştu. O, son anlarını yaşamaktaydı. Belki de sadece bir kelime söylemeye gücü vardı. Tam matarayı dudağına götürüleceği sırada Hazreti İkrime'nin su istediğini duymuş, suyun ona götürülmesini işaret etmişti. Sahabî suyu ona götürmüş, o da tam matarayı dudağına götürüleceği esnada bu sefer de Hazreti Ayyâş su istemişti. Hazreti İkrime, suyun ona götürülmesini işaret etmişti. Sahabî, Hazreti Ayyâş'a matarayı götürdüğünde onun şehit olduğunu görmüştü. Diğerlerine suyu yetiştireyim diye yanlarına vardığında onların da çoktan şehit olduklarını anlamıştı. (el-Hâkim, el-Müstedrek 3/270; İbn Abdilberr, el-İstîâb 3/1084)

Buca kampındayken hiç unutmadığım buna benzer bir hâdise yaşanmıştı. Yemek yerken tabağıma bir et parçası düşmüştü. Ben de onu hemen yanımda oturan misafir bir hocanın önüne itmiştim. O da yanındakine itti; derken et parçası belki on iki tane insanın önünde dolaştıktan sonra yine onun tabağına gelmişti. Nüktedan bir insan olan hoca da, Yûsuf Sûresi'nde geçen bir âyet-i kerimeyi okumuştur:

“Bidâa döndü dolaştı ve bizi buldu.” (Yusuf sûresi, 12/65)

İşte insanlar arasında bu duygu ve düşüncenin yaygınlaşması toplumun huzuru, kardeşlik ruhunun tesisi adına çok önemlidir.

Makam ve Mansipta Kardeşini Tercih

Bütün bunlar îsâr adına önemli misaller olsa da, îsârı sadece yeme-içme, giyme gibi hususlardan ibaret görmemek gerekir. Belli bir makam, mansıp ve paye elde etme söz konusu olduğunda kardeşini kendine tercih etme de îsâr adına çok önemlidir. Bu konuda Hazreti Ömer'in şu tavrı ne kadar çarpıcı ve güzel bir misaldir: İnsanlığın İftihar Tablosu (sallallâhu aleyhi ve sellem) ruhunun ufkuna yürüdüğü zaman, vahdet-i ruhiye bozulmasın ve İslâm toplumu dağılmasın diye sahabe hemen bir imam etrafında ittifak etmek üzere bir araya toplanmışlardı. Hazreti Ebû Bekir, Hazreti Ömer'in faziletlerini anlatarak ona biat etmek istediğini ve onun halife seçilmesi gerektiğini ifade etmişti. Ama Hazreti Ömer hemen Hazreti Ebû Bekir'in elini tutmuş ve “Allah Resûlü'nden sonra başa geçecek birisi varsa o da Ebû Bekir'dir.” diyerek ona biat etmişti. İşte, âmirlikte, önde bulunmada kendini geriye çekip kardeşini ileriye sürmek îsârın çok önemli bir çeşididir. (Bkz. Buhârî, Fezâilü Ashâb 5, Cenâiz 3, Meğâzî 83; Nesâî, Cenâiz 11; İbn Mâce, Cenâiz 65)

Bu arada şunu ifade edeyim ki, biz, Hazreti Ebû Bekir'le Hazreti Ömer Efendilerimizin büyüklüklerini kıyas edebilecek durumda değiliz. Çünkü elimizde onların kendi kamet-i kıymetlerine göre ağırlıklarını tartacak bir kantar yok. Zannediyorum ahiretteki mizan bile Ebû Bekir'i, Ömer'i, Osman'ı ve Ali'yi (radiyallâhu anhüm) sevaplarıyla tartmaya kalksa, kırılır. Onların hepsi birbirinden kıymetlidir. Hatta onlar, öyle at başı gitmişler ki, bir paye olarak önlerinde sadece peygamberlik kalmış, Allah Resûlü'nden (sallallâhu aleyhi ve sellem) sonra peygamberlik olmadığı için bu payeyi ihraz edememişler. Eğer İnsanlığın İftihar Tablosu'ndan (sallallâhu aleyhi ve sellem) sonra bir peygamber gelecek olsaydı, onlar olurdu.

Evet, Hazreti Ebû Bekir, Hazreti Ömer'i halifelîğe lâıyk görürken, o da diğerini lâıyk görmüştü. Katiyen hiçbirini "Ben bu işi daha iyi beceririm. Falan parmaklarıyla beni işaret etti." dememişti. İşte maddî menfaatlerin yanında belirli makamları elde etme söz konusu olduğunda başkalarını kendine tercih edebilme, belki maddî menfaatlerin ötesinde bir îsâr hasletidir.

Bu haslete sahip bir insan yaşamayı değil, yaşatmayı tercih edecek ve "Gerekirse ben ölüp gideyim, önemli olan âlemin yaşamasıdır. Eğer bir milletin ayakta durması benim kurban edilmeme bağlıysa, Cenâb-ı Hak tez elden bunu bana nasip etsin!" diyecek kadar yürekli davranacaktır. Bunun aksine kendisini arzın altındaki ökü z gibi farz eden, kendisi çekildiğinde yerin yıkılacağını, kıyametin kopacağını vehmeden insanlar ise bu ruhtan nasipsiz bedbahtlardır.

Çağımızın nadide fitratı ve peygamber varisi olan zatın, "Seksen küsur senelik hayatımda dünya zevki namına bir şey bilmiyorum; ömrüm hep, harp meydanlarında, esaret zindanlarında ve çeşitli çilehanelerde geçti. Çekmediğim eza, görmediğim cefa kalmadı... Gözümde ne Cennet sevdası ne de Cehennem korkusu var; milletimin imanını selâmette görürsem Cehennem'in alevleri içinde yanmaya razıyım, çünkü vücudum yanarken gönlüm gül gülistan olur..." sözlerini duyan bir insan, bu ses ve soluğun âdeta on dört asır öteden geldiğini zanneder. Zannediyorum toplumumuzun havadan ve sudan ziyade böyle engin bir îsâr ruhuna ihtiyacı vardır.

Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Miraç yolculuğunda görülmezleri görmesi, erilmelere ermesi, aşılmazları aşmasından sonra tekrar bu mihnet yurduna dönmesi îsâr ufkunun ulaşabileceği son noktayı anlama adına çok önemlidir. Nebiyy-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu yolculuğunda Hazreti Mesih, Hazreti Musa, Hazreti İbrahim ve Hazreti Âdem (aleyhimüsselâm) ile karşılaşmış, bu mübarek zatlar tarafından teşrif, tekrim ve tebci edilmiş, sonra Cennet'e girerek oranın baş döndüren güzelliklerini görmüştü. (Bkz. Buhârî, Bed'ü'l-Halk 6, Enbiyâ 43, Menâkıbü'l-Ensâr 42; Müslim, İmân 259, 264) Ardından da Cenâb-ı Hakk'ın cemâl-i bâ-kemâlini müşahede buyurmuştu. Kim bilir insan ruhu Müşahedetullah'ı nasıl duyuyor ve nasıl hissediyordur! Bed'ü'l-emâlî'de, Rû'yetullah'la müşerref olan mü'minlerin Cennet nimetlerini bile unutacakları söylenmiştir. (el-Ûşî, Bed'ü'l-emâlî s.41) Yani bu esnada Cennet'in bütün köşk ve yalıları, bir tanesinin bile cemâlinin dünyaya aksetmesiyle bütün dünyanın nura gark olacağı huriler, meyveler, yiyecekler vs. hepsi görülmez hâle geliyor. İşte bütün bunlara mazhar olan ve vücûp ve imkân arası bir noktaya ulaşan Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) gördüğü, duyduğu ve hissettiği nimetleri ümmetine de duyurmak için gözü kamaşmadan tekrar insanlığın içine dönmüştür.

8 HAYA VE İFFET

8.1.1 İslam'da Gençliğin Önemi ve Gençlik Hevesatı Cihetinden Gelen Tehlikeler

İnsan hayatının ergenlik ile orta yaş arasındaki dönemine "gençlik", hayatlarının bu döneminde bulunanlara da "genç" denildiği herkesin malumudur. Gençlik, Yüce Allah'ın kullarına bahşettiği ömrün en önemli çağlarından biridir. Çünkü gençlik, çalışkanlık, zindelik, dinçlik, cesaret, metanet, heyecan, kuvvet ve enerji kaynağıdır. Allah Teala Kur'an da şöyle buyurmaktadır:

"O ki, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır." (Mülk Suresi, 67/2)

Yüce Allah bu ayette, hayatın hem bir imtihan sebebi hem de faydalı, hayırlı ve güzel faaliyetler alanı olduğunu vurgulamıştır. Bu ayet-i kerime aynı zamanda hayatın en verimli dönemini teşkil eden gençlik yıllarının ne kadar önemli ve değerli olduğuna ve en iyi bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v) de şu hadisi şerifinde dikkatimizi bu gerçeğe çekmektedir: "Beş şey gelmeden önce beş şeyin; ölüm gelmeden önce hayatının, hasta olmadan önce sağlığının, meşguliyetten önce boş vaktinin, ihtiyarlamadan önce gençliğinin, yoksulluğa düşmeden önce zenginliğinin kıymetini bil." (?)

Gençliğin değerinin bilinmesi, gençlerin bu dönemde hem kendileri ve hem de aile, millet, din ve devletleri için hayırlı ve faydalı şeyler yapmalarıyla mümkün olur. Bunun yolu da, iyi bir eğitim almak, iyi bir iş sahibi olmak, helalinden kazanmak, her alanda başarıyı yakalayabilmek, kısaca dünya ve ahiret saadetini kazanmak için çok çalışmak, bütün görev ve sorumlulukları yerine getirmek, milli ve manevi değerlere sıkı sıkıya bağlı kalmak, her türlü kötü ve zararlı alışkanlıklardan uzak durmak ve Allah'a karşı olan kulluk görevlerini yerine getirmektir. İşte o zaman gençliğin değeri

bilinmiş ve iyi bir şekilde değerlendirilmiş olur. Bu gerçeği en iyi bilen ve gören Peygamberimiz, daha risaletinin ilk günlerinden itibaren gençlere büyük değer vermiştir.

Genç Sahabelerden Örnekler

Peygamberimizin hayatını konu edinen siyer kitapları ile hadislerden öğrendiğimize göre, Peygamberimizin İslam davetine en önce icabet edip, ona gönül veren ve canı gönülden destekleyenlerin çoğunu 30 yaşın altındaki gençler oluşturmaktadır. Bu gençlerden Hz. Ali 10, Abdullah b. Ömer 13, Zeyd b. Harise 15, Abdullah b. Mes'ud ve Zübeyr b. Avvam 16, Abdurrahman b. Avf ve Sa'd b. Ebi Vakkas 17, Mus'ab b. Umeyr 18, Ca'fer b. Ebi Talib 22 yaşında; Osman b. Affan, Ebu Ubeyde ve Hz. Ömer de 25-31 yaş arasındaydılar... Bunların dışında genç yaşta İslam'ı kabul eden pek çok kişi mevcuttur.

Hz. Peygamber, İslam dininin yerleşmesi, yayılması ve İslam toplumunun şekillenmesinde bu gençlerden çok yararlanmış, bu hususta onlara büyük görevler vermiştir. Allah Rasulü, gençlerin ilim alanında yetişmelerine büyük önem vermiş ve kendisi henüz hayatta iken, Hz. Ali, Abdurrahman b. Avf, Abdullah b. Mes'ud, Zeyd b. Sabit gibi bazı genç sahabenin fetva vermelerine müsaade etmiştir. Vahiy katiplerini genel olarak gençler arasından seçmiş, İslam'a davet mektuplarını da gençlere yazdırmıştır. Bazı gençleri de Süryanice ve İbranice gibi, o gün için çok ihtiyaç duyulan yabancı dilleri öğrenmeye teşvik etmiştir.

Peygamberimiz, 25 yaşlarında bir genç olan Mus'ab b. Umeyr'i Medine'ye öğretmen olarak göndermiş, 21 yaşındaki Muaz b. Cebel'i de Yemen'e kadı ve öğretmen olarak tayin etmiştir.

Diğer yandan, Peygamber Efendimiz gençleri, çoğu yaşlı sahabilerden oluşan ordulara komutan tayin etmiştir. Çoğu savaşlarda sancağı bizzat kendisi gençlere vermiştir. Mesela Tebuk seferinde sancağı Zeyd b. Sabit'e, Bedir'de de Hz. Ali'ye vermiştir. 18 yaşlarında olan Usame b. Zeyd'i, Suriye'ye gönderdiği orduya komutan tayin etmiştir. Bütün bunlar, Sevgili Peygamberimizin, dolayısıyla dinimizin gençlere ne kadar önem verdiğini göstermektedir.

Hayat ve Gençlik Hevesatı Cihetinden Gelen Tehlikelerden Nasıl Korunabiliriz?

Günümüz insanının en büyük dertlerinden biri: Hayatın içindeyiz ve çocuklarımız itibarıyla gençliğin baskısı altında kalıyoruz. Hevesât, ulvî duygularımızı tesir altına almış durumda.

Sahâbî devrinde de bugün bizi rahatsız eden günahlar, hem de bütünüyle bulunuyordu. Kadınlar, Kâbe'yi üryan olarak tavaf ediyor, fâiz, ihtikâr, rüşvet, içki ve kumar cemiyetin ruhunu kemiriyordu. Onlar bütün bu hayata sırt çevirerek İslâm'ı seçtiler. Fakat, onlar da beşer olmaları hasebiyle his ve heves taşıyorlardı.

Zaten buna rağmen nefsanî arzulardan vaz geçmeleri değil midir ki onları büyüklerden daha büyük kılıyordu... Böyle bir dönemde, bütün çirkinlikleri bir tarafa itip, apaydın ve tertemiz bir hayat seçmeleri, bütün tehlikelere rağmen, Efendimiz (sav) in arkasında yer almaları, onlara büyük faziletler kazandırdı ve kazandıkları bu faziletler sâyesinde haklı olarak gökteki yıldızlar gibi arkadan gelenlere ışık ve rehber oldular.

Bugün Müslümanca yaşamak, alevden bir zemin üzerinde yürümek veya kandan irinden deryaları geçmek kadar zordur. İşte biz böyle bir felâket ve helâket asrının çocuklarıyız. Bunca zorlukların bize kazandıracığı avantajları düşünerek de teselli oluyor, hatta bir cihette seviniyoruz. Çünkü bu zorluğu atlatabildiğimiz zaman, kazancımız da o oranda büyük olacaktır. Şayet sahâbî böyle zor şartları atlayarak yükseldiyse, günümüzün inanan insanları da aynı şekilde bir bahtiyarlığa ermeleri ilâhî Rahmetten beklediğimiz neticelerdendir. Günahlara girme şartlarının bu kadar kolaylaştığı bir devirde bilmeden işlediğimiz hata ve günahlarımız elbette ki vardır. Ancak bize düşen şey, Rahmet kapısından ve ilâhî dergâhın eşliğinden ayrılmama ve sebât etmedir.

Buraya kadar söylediklerimiz bir cihetten vâkıyı rapor manasını taşımaktadır. Şimdi de dikkat edilmesi gereken hususlar üzerinde bir nebze durmak istiyorum:

1. Böyle her şeyiyle kaypak ve zararlı bir zeminde çok dikkatli yürümek gerekir. Mayınlı bir tarlada veya amansız bir düşman beldesinde nasıl hareket edilmesi icap ediyorsa, günümüzün çarşı pazarında gezerken de aynı dikkat ve aynı teyakkuz elzemdir.
2. Dışarıya çıkmadan evvel his ve duygularımızı durultacak, berrak hale getirecek ve bizim his dünyamıza tesir edecek müessir çarelere baş vurulmalıdır. Bu bir şeyler okuma, seyretme veya dinleme olabileceği gibi derin bir iç muhasebesi yapmak da olabilir. Böyle bir metafizik gerilime geçmeden sokağa çıkılmamalıdır.
3. Katiyen yalnız kalmamak. Bizim dikkatlerimizi murakabe edecek ve nasihatıyla bizim ruh dünyamızı ayakta tutacak bir arkadaş edinerek ve mümkün merteye dışarıya onunla beraber çıkmaya çalışılmalıdır.
4. Giderken-gelirken ve gideceğimiz, kalacağımız yerlerde imkân ölçüsünde bizim hayatımızla, münasebeti olan ve bizi ikaz edici havasını koruyucu bir melek gibi üzerimizden eksik etmeyen materyalleri de yanımızda götürmeye çalışmalıyız. Günahlara karşı birer sütre birer perde olacak bu materyaller bizim iç murakabemize vesile olacaktır ki, böyle bir iç murakabe ile dolup taşan bir insanın günaha girmesi ender vakalardandır.
5. İşlenen bir günah ve hata neticesinde derhal nedamet edip tevbe kapısına koşulmalıdır. Zira günahın en az kalabileceği; kalp, bir müminin kalbidir. Orada hatalar, gelip geçici ve güneşle aramıza perde olan bulutlar gibidir. Hemen geçip gitmelidir. Tevbede gecikme, ruhun o nispette kararmasına sebep olur. Ve o esnada, diğer günahlara münasebete geçme yolları kolaylaşır. Onun için, buna meydan vermeden, hata ve günahın şekil, keyfiyet ve büyüklüğü ne olursa olsun, insan derhal kendine gelip, Rabb'in rahmetine dehalet etmelidir.

Sahâbî, beyninden vurulmuş gibi Allah Resulünün huzuruna gelir ve "Ya Resûlallah, ben mahvoldum" der. Gelirken gözüm bir kadına ilişti veya bir kadına dokundum, diye de ilâve eder. Bu kırık gönül karşısında âdeta arş ihtizaza gelir ve Cibrîl imdada yetişerek şu ayeti getirir:

"Gündüzün iki tarafında (sabah, öğle ve ikindi) gecenin de yakın saatlerinde (akşam ve yatsı) namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri (günahları) giderir. Bu öğüt almak isteyenlere (güzel bir) hatırlatmadır."(Hûd Suresi, 11/114).

Hele, berzah âleminin nuru durumundaki teheccüde kalkmak, uykunun en tatlı olduğu o anda, Rabb'e münacata koşmak, işlenen hata ve günahları en kısa zamanda temizleyici birer faktör olarak değerlendirilmelidir.

8.1.2 Allah'ın Arşının Gölgesindeki Genç

Yüce dinimiz İslam'ın gençlere verdiği önemin en açık delillerinden birisi de, Peygamberimizin, Allah'a itaatle, dosdoğru bir şekilde yetişen gencin mükafatının, adaletli devlet başkanının mükafatından hemen sonra geldiğini haber vermesidir. Peygamber Efendimiz bu hususta şöyle buyurmaktadır: "Hiçbir gölgenin olmadığı kıyamet gününde, Allah Teala yedi (sınıf) insanı (arşının) gölgesinde barındıracaktır: Bunlardan biri de Allah'a kulluk içinde gelişip büyüyen genç..." (Buhari, Ezan 36, Zekat 16, Rikak 24, Hudüd 19; Müslim, Zekat 91)

Dindar gençleri öven bu hadisi şerif, bir yandan onların kıyamet gününün o dayanılmaz acı ve ıstıraplarına karşı Allah'ın koruması altında olacaklarını müjdelirken, bir yandan da Allah'a ibadetle yetişen bir gencin, topluma barış, huzur ve düzen kazandırmadaki tesirinin, adil bir idarecinin bu konuda yapabildiklerinin seviyesine yaklaştığına işaret etmektedir. Öyleyse bizler de dinimizin ön gördüğü şekilde millet ve devlet olarak gençlerimize büyük önem vermeli ve onlara karşı yerine getirilmesi gereken görevleri asla ihmal etmemeliyiz.

Mahşer Günü'nde ilahi rahmete mazhar olacak ikinci sınıf, ibadetle içli-dışlı büyüyen gençtir. Gençlik dönemi, genel kabule göre, ergenlik döneminden başlayıp 20-25 yaşlarına kadar devam eden devreyi içine alır. Bu yaş dilimindeki her bir insan, hayatının en hızlı ve güçlü dönemini yaşar. Bu dönem hem fiziki hem de ruhi yönden pek çok değişikliğin meydana geldiği bir dönemdir. Hatta bu dönem, insan hayatının şekil almaya en müsait olan yaşlarıdır. Bu yaşlar, bedeninin arzu ve isteklerinin en azgın olduğu dönemlerdir. Bu dönemde derin bir ibadet şuuruyla hayatını geçiren genç,

cismanî arzularına rağmen, kendini Hakk'a kulluğa adanmış, ibadet ruhuyla gelişmiş, kulluğu tabiatının bir derinliği hâline getirmiş ve nereden bakılırsa bakılsın simasında kulluk emareleri görülen bir hâl almıştır.

Kanınin galeyanda olduğu ve beşerî dürtülerin onu farklı günahlara sevk ettiği bir dönemde, genç bütün cismanî ve şehvî arzulara başkaldırmış, günahlara karşı isyan bayrağı açmıştır. İster kadın ister erkek olsun, bir genç için bu dönemi iffetine toz kondurmadan ve günaha boyun eğmeden geçirmek çok zordur. Bir taraftan Allah'ın emirlerine itaat etme ve O'na kul olma; diğer yandan da Cenâb-ı Hakk'ın sevmediği şeylere başkaldırma ve başka şeylere kulluğu reddetme, iradenin davasını ortaya koymaya bağlıdır ve bu alkışlanacak bir isyan ahlâkıdır.

Gencin Rabbinin Adıyla¹⁸

Sizden öncekilerden bir kral vardı. Onun bir de sihirbazı vardı. Sihirbaz yaşlanınca Kral 'a "Artık ben yaşlandım. Bana bir genç gönderde ona sihir yapmayı öğreteyim" dedi. Kral' da öğretmesi için ona bir delikanlı gönderdi. Gencin geçtiği yolda bir rahip yaşıyordu. Bir gün rahibe uğrayıp onu dinledi, konuşması hoşuna gitti. Artık sihirbaza gittikçe, rahibe uğruyor, yanında bir müddet oturup onu dinliyordu. Sihirbaz bir gün delikanlıyı yanına geldiğinde dövdü. Genç de durumu rahibe şikâyet etti. Rahip ona "Eğer sihirbazdan seni dövecek diye korkarsan 'Ailem beni oyaladı' de; ailenden korkacak olursan, 'Beni sihirbaz oyaladı' de." diye tembihte bulundu.

O bu halde devam ederken insanların yollarına engel teşkil eden büyük bir canavara rastladı. Kendi halinde "sihirbaz mı daha faziletli yoksa rahip mi; bugün anlayacağım" diye mırıldandı. Bir taş aldı ve "Allah'ım! eğer rahibin yaptıkları sana sihirbazın yaptıklarından daha sevimli ise, şu hayvanı öldür de insanlar geçsinler "deyip taşı fırlattı ve hayvanı öldürdü. İnsanlar yollarına devam ettiler.

Delikanlı gelip durumu rahibe anlattı. Rahip ona "Evet bugün sen benden daha faziletlisin ve üstünsün. Görüyorum ki yüce bir mertebedesin, sen imtihan geçireceksin. İmtihana maruz kalınca sakın benden haber verme!" dedi. Genç doğuştan körleri ve alaca hastalığına yakalananları tedavi eder, insanları başkaca hastalıklardan da kurtarırdı. Onu kralın kör bir arkadaşı işitti. Bir çok hediyeler alarak yanına gitti ve "Eğer beni tedavi edersen, şunların hepsi senindir" dedi. O da:

"Ben kimseyi tedavi etmem, tedavi eden Allah'tır. Eğer iman edersen, sana şifa vermesi için dua edeceğim. Oda şifa verecek "dedi. Adam derhal iman etti, Allah da ona şifa verdi.

Adam bundan sonra kralın yanına geldi. Eskiden olduğu gibi yine kralın yanına oturdu. Kral; "Gözünü sana kim iade etti" diye sordu.

"Rabbim!" dedi. Kral:

"Senin benden başka Rabbin mi var?" dedi. Adam:

"Benim de senin de Rabbi Allah'tır" dedi. Kral onu yakalayıp işkence ettirdi. O kadar eziyet etti ki, gözünü tedavi eden ve Allah'a iman etmesini sağlayan gencin yerini gösterdi. Gençte oraya getirildi. Kral ona: "Ey oğul! Senin sihrin körlerin gözünü açacak, alaca hastalığını tedavi edecek bir dereceye ulaşmış, neler neler yapıyormuşsun "dedi. Delikanlı:

"Ben kimseyi tedavi etmiyorum, şifayı veren Allah'tır" dedi. Kral onu da tutuklatıp işkence etmeye başladı. O kadar ki, o da rahibin yerini haber verdi. Bunun üzerine rahip getirildi. Ona:

"Dininden dön!" denildi. O bunda direndi. Hemen bir testere getirildi. Başının ortasına konuldu. Ortadan ikiye bölündü ve iki parçası yere düştü. Sonra genç getirildi. Ona da:

"Dininden dön!" denildi. Bu teklifi oda reddetti. Kral onu da adamlarından bazılarını teslim etti. "Onu filan dağa götürün. Tepesine kadar çıkarın. Zirveye ulaştığınız zaman tekrar dininden dönmesini isteyin; dönerse ne ala, aksi takdirde dağdan aşağı atın" dedi. Gittiler ve onu dağa çıkardılar.

¹⁸ Mesuliyet Şuuru, s.11-13.

Genç:

“Allah’ım bunlara karşı dilediğin şekilde bana yardımını gönder!” dedi. Bunun üzerine dağ onları salladı ve kralın adamları uçurumdan aşağı düştü. Delikanlı yürüyerek kralın yanına geldi. Kral “Arkadaşlarıma ne oldu?” diye sordu.

Genç “Allah onlara karşı bana yardım etti.” cevabını verdi. Kral onu başka adamlarına teslim etti ve “Bunu bir gemiye götürün denizin ortasına kadar gidin. Dininden dönerse ne ala. Dönmezse onu denize atın.” diye emretti. Adamları söylendiği şekilde onu götürdü. Genç orada:

“Allah’ım dilediğin şekilde bunlara karşı bana yardım et” diye dua etti. Genç bu duayı eder etmez. Gemileri alabora oldu ve kralın adamları boğuldu. Genç yine yürüyerek hükümdara geldi. Kral:

“Arkadaşlarıma ne oldu?” diye sordu. Genç:

“Allah onlara karşı bana yardım etti.” Dedi. Sonra krala:

“Benim emrettiğimi yapmadıkça sen beni öldüremeyeceksin” dedi.

Kral: “O nedir” diye sordu.

Genç: “İnsanları geniş bir düzlükte toplarsın. Beni bir kütüğe asarsın. Sadağımdan bir ok alırsın. Sonra oku yayın ortasına yerleştirir ve ‘gencin Rabbinin adıyla’ dersin. Sonra oku bana atarsın. İşte eğer ancak bunu yaparsan bunu öldürürsün” dedi.

Hükümdar hemen halkı bir düzlükte topladı. Delikanlıyı bir kütüğe astı. Sadağından bir ok aldı ve oku yayın ortasına yerleştirdi. Sonra:

“Gencin Rabbinin adıyla” dedi ve oku fırlattı. Ok gencin şakağına isabet etti. Genç elini şakağına okun isabet ettiği yere koydu ve Allah’ın rahmetine kavuşup öldü. Halk:

“Gencin Rabbine iman ettik.” dediler. Halk bu sözü üç kere tekrar etti. Sonra krala gelindi ve:

“Ne emredersiniz? Vallahi korktuğunuz başınıza geldi. Halk o gencin Rabbine iman etti.” denildi. Kral hemen yolların başlarına hendekler kazılmasını emretti. Derhal hendekler kazıldı. İçlerine ateşler yakıldı. Hükümdar: “Kim dininden dönmezse onu bunlara atın!” diye emretti.

Bu emir derhal yerine getirildi. Bir ara beraberinde çocuğu olan bir kadın getirildi. Kadın oraya düşmekten çekinmişti. Bunun üzerine çocuğu annesine şöyle dedi: “Anneciğim sabret. Zira sen hak üzeresin.”

8.1.3 Hayâ Nedir?¹⁹

Hayâ, çekinmek, utanmak, namusu muhafaza etmek ve haysiyeti korumak gibi manalara gelir. Allah korkusu, Allah mehâfeti ve O’nun istemediği şeylerden çekinmek manasına gelir. Böyle bir hissin, insan tabiatında bulunan hayâ duygusuna dayanması, şahsı, edep ve saygı mevzuunda daha temkinli, daha tutarlı kılar. Hayâ, kişinin her hususta haddini bilip onu aşmaması, en başta Allah olmak üzere insanlara karşı kendi konumunu muhafaza etmesi demektir.

Hayâ, insanı insan eden hayâti bir haslettir. Hayâ, insanın manevî süsü, Allah’ın kulunda görmek istediği en güzel hâldir. Aynı zamanda hayâ, Allah’ın insanda görmek istemediği her türlü kötü huydan da uzak durmaktır. Rabbimiz Kur’an-ı Kerim’de hayâsızlığın her türlüşünü haram kıldığını ifade buyurur. Peygamber Efendimiz de (sav), “Her dinin bir ahlâkı vardır. İslâm’ın ahlâkı da hayâdır.” (Muvatta, Hüsnü’l-Hukuk 2) ve “Hayâsızlık, taşkınlık ve azgınlık hangi şeyde bulunsa onu berbat edip, çirkinleştirir. Buna mukabil utanma duygusu olan hayâ ise bulunduğu şey süsleyip güzelleştirir.” (Tirmizi, Birr 47) buyurarak, bu duygunun Müslüman’ın hayatında tuttuğu yerin önemini vurgulamıştır.

¹⁹ Fatih Değirmenli, **İç Derinlikleriyle Hizmet İnsanı**, Işık Yayınları, Ocak 2011, s.23-25.

Peygamber Efendimiz (sav): “Allah Teâlâ’dan gerektiği gibi hayâ ediniz.” buyurmuş ve kendisine: “Yâ Resûlallah! Allah’tan gerektiği şekilde nasıl hayâ edebiliriz?” sorusunu ise şu ifadelerle cevaplandırmıştır: “Kim başını ve başında yer alan organları, karnını ve karna bağlı organlarını korur, dünya hayatının süsüne kendini kaptırmaz, ölümü unutmazsa o kimse, Allah Teâlâ’dan gereği gibi hayâ etmiş olur.” (Tirmizî, Kıyâme 23.)

Bu hadis-i şerifte başın korunması, insanın duygu ve düşüncesinin hayır istikametinde kullanılmasıdır. Baştaki diğer organların korunması ise, gözü haramdan uzak tutmak, kötü sözleri duymaktan kaçınmak, ağız haramdan korumak ve yalan söylememekle gerçekleşir. Karnın korunması, haramla beslenmekten sakınmakla olur. “Karına bağlı organı” korumaktan maksat ise hadis âlimlerine göre zina etmekten kaçınmakla olur. Bütün bu uzuvları korumak, Allah’a hayâ etmenin bir gereğidir.

Utanmazsan Dilediğini Yap!²⁰

Utanma ve sıkılma anlamlarına da gelen hayâ, İslâm ahlâkında çok önemli bir yer tutmaktadır. Hayâ sahibi bir insanı, kötü bir işten caydırmak için ona “Utanmıyor musun?” demek yeterlidir. Büyüklerimiz, “İnsandan utanmayan, Allah’tan da utanmaz.” demişlerdir. Utanma duygusu taşıyan bir kimse, sadece insanların gördüğü yerde değil, insanların görmediği yerde de kötülükten kaçınan kimsedir.

Utanmayan insandan her türlü kötülük beklenir. Nitekim ar damarı çatlayan bir insanın yapamayacağı hiçbir kötülük ve saygısızlık yoktur. İşte size bir örnek:

İmam Azam Hazretleri bir gün hamama gider. Yıkanmakta iken yanına çırılçıplak bir adam gelir. İmam Azam onu görünce gözlerini kapatır. Adam hayâsızın biridir. Üstelik oldukça pervasızdır. İmam Azam’la alay eder: “Ya İmam! Gözlerinin nurunu ne zaman aldılar?”

İmam Azam bu münasebetsize şu cevabı verir: “Senin hayâ perden kaldırılırken.”

Evet, hayâ perdesini kaldıran bir insandan adap ve edepten yoksun hür türlü hâl ve tavır beklenebilir. Efendimiz (sav) bir hadislerinde şöyle buyuruyorlar:

“İnsanların ilk nübüvvetten beri bütün Peygamberlerden duyduğu sözlerden biri, ‘Utanmazsan dilediğini yap!’ sözüdür.” (Buhârî, Kitabü’l-Enbiya 7/100; İbn Mâce, Kitabü’z-Zühd 2; Müsned 4/121) Hadis-i şerifteki “Utanmazsan dilediğini yap!” sözü, “Utanmadığın takdirde her şeyi yapabilirsin!” manasına anlaşılmalıdır. Çünkü bu şekilde bir anlayış hem Peygamber Efendimiz’in maksadına uygun düşmez hem de normal anlayış çerçevesinin hududu aşılmış olur. Hadis-i Şerifi şu şekilde anlamak lazımdır:

- Utanmazsan dilediğini yap ama sonunda cezasını da hesaba kat. Çünkü utanç duygusunu yitirmiş olmak, insanı sorumlu olmaktan kurtarmaz. Yapacağın hiçbir kötülük, “Utanç duygusunu yitirmiştin!” diyerek, cezasız bırakılmaz.
- Utanmazsan dilediğini yap, çünkü insanı insan yapan utanç duygusudur. Bu duyguyu yitirdikten sonra senin önüne geçecek, yaptıklarının fena olduğunu vicdanına haykırarak bir kuvvet kalmamıştır. İyi kötü demeden her şeyin mubah olduğunu kabul edecek kadar arsız, hayvanlar kadar hissiz bir kimse olursun.

Kaç Türlü Hayâ Vardır?²¹

Hayâ duygusu ikiye ayrılır. Birincisi, her insanda bulunan/ bulunması gereken fitrî hayâ duygusudur. Bunun neticesi olarak insan, başkasının yanında açılması haram olan yerlerini açmaktan utanır. Buna dinde “setr-i avret” de denir.

Malumunuz avret, kadınlarda el ve yüz hariç bütün beden, erkeklerde ise göbük ile diz kapağı dâhil olmak üzere bu ikisinin arasındadır. Avret yerlerini başkasına göstermek hayâsızlıktır. İnsanda ilk zuhur eden duygu budur. Dört-beş yaşlarındaki bir çocukta ilk olarak bu duygu ortaya çıkar. Sonra diğer ahlâkî değerler buna dayalı olarak gelişme gösterir.

²⁰ İç Derinlikleriyle Hizmet İnsanı, s.26-27.

²¹ İç Derinlikleriyle Hizmet İnsanı, s.28-29.

İkincisi, insanın başkasını rahatsız edip utandırmaktan uzak durması ve ahlaki bakımdan edep ve terbiye sınırlarından dışarı çıkmamasıdır. Hayânın bu kısmını da üçe ayırmak mümkündür:

1. Allah'tan hayâ etmek. Bunun en asgarisi ölçüsü ve göstergesi kişinin farzları yapıp haramlardan kaçınmasıdır.
2. İnsanlardan hayâ etmek. Bu da edep dışı davranışlardan uzak durup insanlara eziyet etmemektir.
3. Kendi nefsinden hayâ etmek. Bu ise kişinin tek başına olduğu durumlarda bile günaha girmekten kaçınmasıdır.

“Hayânın azlığı insanı zamanla küfre götürür.” buyuran Efendimiz, “Hayâ, imanın nizamıdır. Bir şeyin nizamı bozulunca parçalanır ve dağılır. Dinin ahlâkı hayâdır.” diyerek hayâsızlığın insanı ne türlü uçurumlara sürükleyebilecek potansiyel bir tehlike oluşturduğunu anlatır.

Hayada Zirve İnsan Hz. Osman (r.a.)²²

Hz. Osman, hayâ ve edep timsali bir şahsiyetti. Hz. Osman'ın en belirgin özelliklerinden biri, hiç şüphesiz hayâsı ve edebi idi. Onun bu özelliğini anlatırken Hz. Âişe annemiz şu ibretli hâdiseyi nakleder:

“Allah Resûlü bir gün benim evimde, üzerine bir örtü çekmişti ve iki oyluğu (veya iki bacağı) açık olarak istirahat ediyordu. O sırada Hz. Ebu Bekir geldi ve içeriye girmek için izin istedi. Resûlallah tavrında hiçbir değişiklik yapmadan ona içeri girmesi için izin verdi. Ve onunla sohbet ettiler. Daha sonra Hz. Ömer geldi. Ona da aynı şekilde hâlini değiştirmeksizin izin verdi. Onunla da aynı hâl üzere sohbet ettiler. Ondan sonra da Hz. Osman geldi, içeri girmek için izin istedi. Bu defa Resûlallah hemen doğruldu ve toparlandı. Ben bunun hikmetini öğrenmek için dedim ki: “Ey Allah'ın Resûlü! Hz. Ebû Bekir ve Ömer için toparlanmadığınız hâlde, Hz. Osman'a toparlandınız, hâlinizi değiştirdiniz ve elbisenizi düzelttiniz. Hikmeti nedir?” Resûlallah Efendimiz şöyle buyurdular: “Osman gerçekten çok hayâlî bir kimsedir. Kendisinden meleklerin bile hayâ ettiği bir kimseden, ben hayâ etmeyeyim mi?” (Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 26-27)

Hz. Osman hayâsıyla sahabeler arasında sıvrilip üçüncü sıraya yükselmiştir. Hz. Osman'ın bu hayâ hâli, günümüz insanı için de elbette ahiret adına bir kurtuluş akşesidir. Mümin, kendisini ahirette Cenâb-ı Hak huzurunda utanacağı, mahcup olacağı hâl ve davranışlardan, ortamlardan uzak tutmalıdır. Özellikle de gençler buna dikkat etmeli, iffetli yaşamalı, mahremiyet sınırlarını aşmamalı ve gençliğin verdiği heyecanla daha sonra utanacakları, pişman olacakları işleri yapmamalıdır.

Besmele

Bişr-i Hafi. Evliyanın büyüklerinden. Genç. Günah çukuruna düşmüş yuvarlanıyor yuvarlandıkça batıyor... Bir gün, gecesini içki masalarında sabahladığı bir gecenin günü. Sarhoş. Evinin yolunu tutturmuş, gidiyor, gitmeye çalışıyor. Yürüyor. O da ne? Bir kâğıt, üstünde Besmele yazılı bir kâğıt. İçi cız ediyor. Eğiliyor. Çamurların içinden Besmele yazılı kâğıdı alıyor. Hiç Allah'ın ismi yerde olur mu, çamurlar içinde olur mu, bin bir düşünce bin bir ah ediş. Kâğıdı öpüyor, çamurlarını siliyor, temizliyor, evine götürüyor, güzel kokulara sürüyor ve evinin en güzel yerine asıyor. O gece âlim bir zât bir rüya görür. Rüyada, “Git, Bişr'e söyle! İsmimi temizlediği gibi onu temizlerim. İsmimi büyük tuttuğu gibi büyültürüm. İsmimi güzel kokulu yaptığı gibi, onu güzel ederim. İzzetime yemin ederim ki, onun ismini dünyada ve ahirette temiz ve güzel eylerim.” denildi.

Bu rüya, üç defa tekrar etti. Rüya gören kimse, sabah olunca, Bişr-i Hafi'yi arayıp meyhanede buldu. Mühim haberim var diye içeriden çağırırdı. Bişr geldiğinde, gelen zata dedi ki:

-Kimden haber vereceksin?

-Sana Allah-u Teâlâ'dan haber vereceğim. Bunu duyan Bişr, ağlamaya başladı ve sordu:

²² İç Derinlikleriyle Hizmet İnsanı, s.30-31.

-Bana kızıyor mu, şiddetli azap mi yapacak? Rüyaı sonuna kadar dinleyince arkadaşlarına dönüp şöyle söyledi:

-Ey arkadaşlarım! Beni çağırıldılar, bundan sonra bir daha beni buralarda göremeyeceksiniz. O zatın yanında hemen tövbe etti. Bu anda ayağında ayakkabı bulunmadığı için, hiç ayakkabı giymedi. Sebebini soranlara, "Söz verdiğim zaman yalın ayaktım, şimdi giymeğe hayâ ederim" derdi.

Ayakkabı giymediği için kendisine "Hafı" (yalınayak) denilmiştir.

Güzel Ev ama Keşke Bunun Bir de Temeli Olsa!²³

İlim ve irfan sahibi bir bilge insan, bir gün çok yakışıklı bir genç görür. Ancak bu güzel gencin, hayâ noktasında birtakım eksiklikleri vardır. Bu eksiklikleri müşahede eden bilge şahıs o gence, şu hikmet ve ders dolu sözü söyler: "Güzel ev ama keşke bunun bir de temeli olsa!" Evet, her şeyin başı ve temeli hayâ ve edeptir. O olmayınca, diğer güzelliklerin de pek anlamı kalmıyor. Tıpkı temelsiz bir binanın ayakta durmasının imkânsız oluşu gibi, hayâdan yoksun bir insan da başka vasıflarına güvenerek ayakta duramaz. Öyleyse insan, öncelikle hayâ sahibi olmaya, yani temeli sağlam atmaya bakmalıdır.

8.1.4 İFFET²⁴

İffet, çirkin söz ve fiillerden uzak kalma, hayâ ve edep dairesinde bulunma, doğruluk, dürüstlük ve ahlâkî değerlere bağlılık üzere yaşama demektir. Aslı Arapça olan bu kelime, namuslu, şerefli ve ahlâklı olma hâlini ifade edecek şekilde dilimize de geçmiştir. Özellikle, izzet ve haysiyetiyle yaşayan, çalıp çırpmayan, haramlardan sakınan ve namusunu koruma mevzuunda fevkalâde hassas davranan kimseler hakkında "afif" tabiri kullanılmaktadır.

Kur'an-ı Kerîm, iman edenlerin iffetli, hayâlı ve edep yerlerini koruyan insanlar olduklarını nazara vermiş, iffetli yaşamının mükâfatı olarak Allah'ın mağfiretini ve ahiret sürprizlerini müjdelemiş, mevzunun önemine binaen kadınları ve erkekleri ayrı ayrı zikrederek bütün müminlere iffetli olmalarını ve iffetsizlik için bir giriş kapısı sayılan haram nazardan kaçınmalarını emir buyurmuştur. Ayrıca, Hazreti Yusuf ve Hazreti Meryem gibi iffet abidelerini misal vererek inanmış sinelere hayâ ve ismet ufkunu göstermiştir. Hazreti Yusuf (aleyhisselâm), vezirin hanımından gelen bir günah çağrısı karşısında şöyle demiştir:

"Ya Rabbi! Zindan, bu kadınların beni dâvet ettikleri o işten daha iyidir." (Yusuf Suresi, 12/33)

Böylece iffetine toz kondurmaktansa senelerce hapiste yatmayı göze almış ve kıyamete kadar gelecek olan bütün ehl-i imana bir hayâ timsali olmuştur.

İffetin bu umumî manasını hatırdâ tutmakla beraber, onu daha geniş ve şümüllü olarak ele almak da mümkündür. Bediüzzaman Hazretleri'nin, "Helâl dairesi geniştir, keyfe kâfi gelir. Harama girmeye hiç lüzum yoktur." şeklinde dile getirdiği ölçüye göre iffet, meşru daire içinde yaşayıp gayr-i meşru sahaya nazar etmeme, el uzatmama, adım atmama demektir. Dolayısıyla iffetli bir insan, göz, kulak, el, ayak gibi bütün azaların helâl dairedeki lezzetleriyle yetinmesini bilmeli, hiçbir şekilde ve hiçbir yolla haram işlememeli, izzet ve haysiyetine dokunacak durumlardan da sakınmalıdır.

Efendimiz, Ashabının İffeti Konusunda Çok Hassastı²⁵

Dışarıdan gelecek günah hücumlarına karşı ümmetini koruma mevzuunda çok hassas davranan Peygamber Efendimiz, kadın-erkek herkesin iffete kilitlendiği bir dönemde hem de hac vakfesini yapıp Arafat'tan döndükleri bir sırada, bineğinin arkasına aldığı Hazreti Abbas'ın oğlu Fazl'ın başını sağa sola çeviriyor ve böylece etraftaki kadınlara gözünün ilişmemesi için ona yardımcı oluyordu.

Asır saadet asrı, mevsim hac mevsimi, bineğinin arkasına binilen zat Allah Resûlü ve harama bakmaması için başı sağa sola çevrilen de iffetinde hiç kimsenin şüphe edemeyeceği Hazreti Fazl idi. Öyle bir şeyin adeta imkânsız olduğu bir

²³ İç Derinlikleriyle Hizmet İnsanı, s.29.

²⁴ İç Derinlikleriyle Hizmet İnsanı, s.34-36.

²⁵ İç Derinlikleriyle Hizmet İnsanı, s.38-39.

durumda, nazarına başka hayaller girmesin ve serseri bir ok kalbini delmesin diye, Fazl'ın yüzünü bir o yana bir bu yana çevirmesi Efendimiz'in bu konudaki hassasiyetini gösteriyor ve ümmetine misal teşkil ediyordu.

İffetli Kalmak ve Nefsimize Hâkim Olmak İçin Neler Yapmalıyız?²⁶

Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayet-i kerimede, hayâsız toplumların helâk edildiğinden bahsedilir. Ad, Semûd ve Lût kavimleri hayâsızlıkları sebebiyle tarihin derinliklerine gömülmüşlerdir. Hayâlî ve iffetli olmak, nefsin meşru olmayan arzularına uymamakla mümkündür ki esasen bu bizim için ahlâkî bir vazifedir.

Peki, iffetimizi korumak, hayâ sahibi olmak için nelere dikkat etmeliyiz?

1) Can sıkıntısı, iffetsizlik sebebi olmamalı

Can sıkıntısı genelde, kalbin tatminsizliğinden, Allah ve Resûlü ile münasebet kurulamayışından, ibadetlere bağlı olamamaktan, arkadaşsızlıktan, okuma ve tefekkür adına boş bulunmaktan, meşguliyetsizlikten, hizmet etmemekten kaynaklanır. Böyleleri için şeytanın girebileceği gedikler hazır demektir.

2) Nefse düşkünlükten vazgeçilmeli

Nefsin istek ve alışkanlıkları, insan için öldürücü birer zehir ve insanı aşağılara çeken ağırlıklar gibidir. Ruh, nefsin rağmına gelişir ve yükselir. Yani nefis beslendikçe ruh küçülür, sıkışır, ağırlaşır. Bunun neticesinde de kalp, duygu ve manevi duygularda bir hantallaşma meydana gelir.

3) Kitap okumalı, bol bol tefekkür etmeli ve Haftalık düzenli manevi beslenme günü olmalı

Her insan, her gün biraz daha tefekkür ve düşüncede derinleşerek, önümüze serilen kâinat kitabından tıpkı bir arı gibi marifet hüzmeleri toplayıp Cenâb-ı Hakk'ın gönderdiği nebilerin açtığı geniş yolu takip etmelidir. Bu yol sayesinde o, ruha hayatîyet kazandıracak, atılan her adım, ona yeni bir güç kaynağı olacak ve böylesi bir insan iffet abidesi olma yolunda emin adımlarla yürüyecektir.

4) Hayal dünyamız da kontrol altına alınmalı

Hayal, mantık ve güç sınırı tanımayan, zaman ve mekân kaydına tabi olmayan bir zihin faaliyetidir. Şeytanın hayale attığı her sahnecek, her bir karecek, hayal kamerasında bir film hâlini alır; fuhuş zakkumlarına ve neticede iffetsizliğe sebebiyet verir.

5) Ölümü çokça hatırlamalı

Kâinatın Efendisi, lezzetleri acılaştıran ölümü çok hatırlamamızı istiyor. İnsan, ölümün hakikatine inandığı gibi, onu his, duygu ve aklına nakşederek, hayal ve düşünce dünyasına da hâkim kılar.

6) Yalnız kalınmamalı, iyi arkadaşlar edinilmeli ve Şehvi duyguları tahrik edici ortamlardan uzak durulmalı

Ayakları cemaat zeminine basmayan insan, ayaklar altında bir yaprak ve bir tüy gibidir; bu yandan üflesen öte yana, öte yandan üflesen bu yana savrulur. Bu yüzdendir ki, sahabe devrinin o en kuvvetli, en iktidarlı ve meleklere parmak ısırtacak insanları bile cemaatleşme ve birlik teşkil etme lüzumunu duymuşlardı.

7) Boş kalmamalı, vazife almalı

Meşguliyetsiz insan, hayâsızlığa, iffetsizliğe açık bir hayat yaşar, dolayısıyla da şeytana fırsat vermiş olur. Bu sebeple boş durmamalı ve bizi daima gerilim, coşkunkluk, tazelik içinde tutan uğraşların peşinde olmalıyız.

²⁶ İç Derinlikleriyle Hizmet İnsanı, s.42-50.

Damat Efendi²⁷

Gençliğini ibadetle geçiren, böylece nefsin ve şeytanın bütün kötü arzularına karşı kendisini frenleyebilen gençlerden birisi de Mecmau'l-Enhür sahibi Muhammed b. Süleyman'dır. "Damat Efendi" lakabıyla meşhur olmuştur. Çünkü bu zat iffet âbidesi, talebelik döneminde bir gece yarısı, mum ışığı altında ders çalışmaktadır. İlmî mütalaalara daldığı bir esnada kapısı çalınır. O vakitte birinin gelmesinin hâsıl ettiği hayret ve misafirin kimliği hakkındaki merakla hemen kapıyı açar. Karşısında genç ve güzel bir kızcağız durmaktadır. Misafir, yolunu kaybettiğini ve etrafta başka bir ışık göremediği için onun kapısını çalmaya mecbur kaldığını söyler.

Genç talebe, misafirini geri çeviremez, onu gece karanlığına ve sokağın soğuşuna terk edemez, çaresizce kızı içeri alır. Ona oturup dinlenebileceği bir köşe gösterdikten sonra da sabaha kadar dersine çalışmaya devam eder. Utangaç ve gizli-saklı nazarlarla onu seyreden kızcağız, bu iffetli talebenin bir hâline hayret eder; genç, arada bir parmağını önünde yanan mumun alevine tutmakta ve bir müddet öylece bekledikten sonra geri çekmektedir.

Bir defa ile de yetinmemekte ve bunu ara ara sürekli tekrarlamaktadır. Bu hâl üzere sabah olur. Gün ışıdıktan sonra genç kız oradan ayrılıp evine döner. Halkın yardımıyla yolunu bularak ulaştığı ev, Osmanlı vezirlerinden birinin sarayıdır; bu genç kız da o vezirin kızıdır. Saray halkı, ona geceyi nerede ve nasıl geçirdiğini merakla sorarlar; zira, bütün gece onu aramış ama bir türlü bulamamışlardır. Genç kız başından geçenleri, gördüklerini ve hususiyile de kendisini misafir eden talebenin tuhaf hâlini bir bir anlatır.

Vezir, kızına yardım eden o genci sarayına davet eder ve niçin sabaha kadar elini yanan mumun üzerinde tuttuğunu sorar. Yusuf yüzlü genç, "Yolunu kaybettiği için kapımı çalan bir misafiri dışarıda bırakamazdım; bu sebeple onu kulübeme aldım. Nefsimin desiselerine karşı koyabilmek için de elimi ara sıra mumun bana Cehennem'i hatırlatan alevi üzerine koydum. Şeytan beni kandırmaya yeltendiğinde, parmağımı ateşe tutarak, nefsimde Cehennem azabını hatırlattım ve böylece yanlış bir şey yapmaktan kurtuldum.

8.2 HAYA VE İFFET – EK KISIM

8.2.1 Nefsin Arzuları ile Mücadele Etme

Mesnevi-i Nuriye: Zeylül'-Hubab²⁸

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsan, yaşayış vaziyetince, bir dağdan kopup sel içine düşen veya yüksek bir apartmandan düşüp yuvarlanan bir şahıs gibidir. Evet hayat apartmanı yıkılıyor. Ömür tayyaresi şimşek gibi geçiyor. Zaman da sel dolaplarını süratle çalıştırıyor. Arz sefinesi de, süratle giderken şu ayeti okuyor:

"(Oysaki o dağlar) sürekli hareket halindedir ve bulutların geçip gittiği gibi, (yerin hareketiyle birlikte) geçip gitmektedirler." (Neml Sûresi, 27/88)

Sefine-i arz süratle yürürken, dünyanın gayr-ı meşru lezzetlerine uzatılan ellere zehirli dikenlerin batacağı düşünölsün. Binaenaleyh o zehirli dünya oklarına bakıp el uzatma. Firakın elemi, telaki lezzetinden ağırdır.

Ey nefs-i emmarem! Sana tabi değilim. Sen istediğin şeye ibadet et ve istediğin şeyin peşine düş; ben ancak ve ancak beni yaratıp, şems ve kamer ve arzı bana müsahhar eden Fâtır-ı Hakîm-i Zülcelal'e abd olurum.

Lem'alar: On Yedinci Lem'a, On Dördüncü Nota, Üçüncü Remiz²⁹

Ey insan! Fâtır-ı Hakîm'in senin mahiyetine koyduğu en garip bir halet şudur ki: Bazen dünyaya yerleşemiyorsun. Zindanda boğazı sıkılmış adam gibi "of, of" deyip dünyadan daha geniş bir yer istediğin halde, bir zerrecik bir iş, bir hatıra, bir dakika içine girip yerleşiyorsun. Koca dünyaya yerleşemeyen kalp ve fikrin, o zerrecikte yerleşir. En şiddetli hissiyatınla o dakikacık, o hatıracıkta dolaşıyorsun.

²⁷ M.Yusuf Güven, **Gözümü Haramdan Nasıl Korurum?**, Işık Yayınları, Nisan 2010, s.42-43.

²⁸ Bediüzzaman Said Nursi, **Mesnevi-i Nuriye**, Şahdamar Yayınları, Haziran 2014, s.99.

²⁹ Bediüzzaman Said Nursi, **Lem'alar**, Şahdamar Yayınları, Haziran 2014, s.169-170.

Hem senin mahiyetine öyle manevî cihazat ve latifeler vermiş ki; bazıları dünyayı yutsa tok olmaz. Bazıları bir zerreyi kendinde yerleştiremiyor. Baş, bir batman taşı kaldırdığı halde; göz, bir saçı kaldıramadığı gibi; o latife, bir saç kadar bir sıklığa, yani gaflet ve dalaletten gelen küçük bir halete dayanamıyor. Hatta bazen söner ve ölür. Madem öyledir; hazer et, dikkatle bas, batmaktan kork. bir lokma, bir kelime, bir dane, bir lem'a, bir işarette, bir öpmekte batma! Dünyayı yutan bütün letaiflerini onda batırma. Çünkü çok küçük şeyler var, çok büyükleri bir cihette yutar. Nasıl küçük bir cam parçasında; gök, yıldızlarıyla beraber içine girip gark oluyor. Hardal gibi küçük kuvve-i hâfızanda, senin sahife-i amalinin ekseri ve sahaif-i ömrünün ağlebi içine girdiği gibi; çok cüz'î küçük şeyler var, öyle büyük eşyayı bir cihette yutar, istia eder.

8.2.2 Üstad'ın Hayası³⁰

Bismillahirrahmanirrahim

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Evvelâ: Size hem acib, hem elîm, hem latif bir macera-yı hayatımı, düşmanlarımlarımın hem şeni', hem bin ihtimalden bir tek ihtimal ile hiçbir şeytan hiçbir kimseyi kandıramadığı bir iftiralarını ve Nur'a karşı istimal edilecek hiçbir silâhları kalmadığını beyan etmeğe bir münasebet geldi. Şöyle ki, tarih-i hayatımı bilenlere malûmdur: Elli beş sene evvel ben, yirmi yaşlarında iken, Bitlis'te merhum vali Ömer Paşa hanesinde iki sene onun ısrarıyla ve ilme ziyade hürmetiyle kaldım. Onun altı adet kızları vardı. Üçü küçük, üçü büyük. Ben, üç büyükleri, iki sene beraber bir hanede kaldığımız halde, birbirinden tefrik edip tanımıyordum. O derece dikkat etmiyordum ki bileyim. Hatta bir âlim misafirim yanıma geldi, iki günde onları birbirinden fark etti, tanıdı. Herkes ve ben de bu hale hayret ederdik. Bana sordular: "Neden bakmıyorsun?" Derdim: "İlmin izzetini muhafaza etmek, beni baktırmıyor."

Hem kırk sene evvel İstanbul'da Kâğıthane şenliğinin yevm-i mahsusunda, Köprüden tâ Kâğıthane'ye kadar Haliç'in iki tarafında binler açık-saçık Rum ve Ermeni ve İstanbullu kadın ve kızlar dizildikleri sırada, ben ve merhum mebus Molla Seyyid Taha ve mebus Hacı İlyas ile beraber kayığa bindik, o kadınların yanlarından geçiyorduk. Benim hiç haberim yoktu. Halbuki Molla Taha ve Hacı İlyas beni tecrübeye karar verdikleri ve nöbetle beni tarassut ettiklerini bir saat seyahat sonunda itiraf edip dediler: "Senin bu haline hayret ettik, hiç bakmadın." Dedim: "Lüzumsuz, geçici, günahlı zevklerin akıbeti elemeler, teessüfler olmasından istemiyorum."

8.2.3 Hayayı Nasıl Anlamalıyız ve Neden Önemli?³¹

Çekingenlik ve utanma da demek olan hayâ; sofiye ıstılahında, Allah korkusu, Allah mehâfeti ve Allah mehabetiyle O'nun istemediği şeylerden çekinmek manasına gelir. Hayâyı ikiye ayırmak mümkündür:

1. Fitrî hayâ ki, buna hayâ-i nefisî de diyebiliriz; insanı pek çok ar ve ayıp sayılan şeyleri işlemekten alıkoyar.
2. İmandan gelen hayâdır ve İslâm dininin önemli bir derinliğini teşkil eder.

Fitrî hayâ, İslâm dininin ruhundaki hayâ ile beslenip gelişince ar ve ayıplara karşı en büyük mânia teşekkül etmiş sayılır. İnsan bunlardan biriyle tek başına kaldığı zamanlarda ise, bazı ahvâl ve şerait altında sarsılır, devrilir, hatta bazen bütün bütün yıkılabilir.

Evet, insan tabiatında bulunan bu sıklıma ve çekinme hissi,

"O, Allah'ın kendisini gördüğünü bilmez mi?" (Alak Sûresi, 96/14)

gibi âyetlerle anlatılan iman şuuruyla,

"Şüphesiz Allah, sizin üzerinizde her şeyi görüp gözetendir." (Nisâ Sûresi, 4/1)

³⁰ Bediüzzaman Said Nursi, **Emirdağ Lahikası**, Şahdamar Yayınları, Haziran 2014, s.251-252.

³¹ M. Fethullah Gülen, "**Haya**", https://www.herkul.org/kirik-testi/kirik-testi-haya/#_edn13.

misillü beyanlarla ifade edilen ihsan anlayışıyla beslenmezse, uzun ömürlü olamaz. Olamaz, zira hayânın hem var olup gelişmesi hem de devam ve temadisi imana bağlıdır. Bu münasebeti, Hz. Seyyidü'l-Enâm (sallallâhu aleyhi ve sellem), ashabından birinin diğerine, hayâ ile alâkalı nasihatlerini duyunca: "Bırak onu, hayâ imandan gelir." diğer bir ifadelerinde: "İman yetmiş şu kadar şubeden ibarettir, hayâ da imandan bir şubedir." buyurarak dile getirirler.

Bu itibarla diyebiliriz ki; fitrî hayâ, tıpkı insan tabiatında saklı bulunan diğer iyilik nüveleri gibi, insanı insan yapan mârifet dinamikleriyle beslendiği ve takviye edildiği ölçüde gelişir, kalbî ve ruhî hayatın bir buudu hâline gelir ve nefsin pek çok bâlâpervâzâne isteklerine set çeker ve engeller. Aksine bu duygu, iman ve mârifetle geliştirilemez, ihsan şuuruyla takviye edilemez; takviye edilmek şöyle dursun nefsanîlik gayyalarında açılıp-saçılarak köreltilecek olursa, fert ve toplum planında insanı insanlığından utandıran yırtıklıklar ve sürtüklükler kaçınılmaz olur. İnsanlığın İftihar Tablosu, hayâ âbidesi (aleyhi ekmelüttehâyâ) Efendimiz, bu hususa temas eder ve "Hayâsız olduktan sonra istediğini yap!" (Buhârî, Enbiyâ 54, Edeb 78; Ebû Dâvûd, Edeb 6; İbn Mâce, Zühd 17) buyurur.

Hayâ ve hayat birbirine bakan kelimelerdir ve bu yakınlıktan, kalbin ancak, iman ve mârifet sağanaklarıyla beslendiğinde hayattar kalabileceği esprisini çıkarmak mümkündür. Evet, hayat kendi dinamikleriyle, hayâ da kendi dinamikleriyle var olur ve yaşar; yoksa her ikisi için de inkiraz kaçınılmazdır.

Hz. Cüneyd'e göre hayâ, Cenâb-ı Hakk'ın üzerimizdeki maddî-manevi nimetlerini idrak etmenin yanında eksiklerimizin ve kusurlarımızın endişesini yaşamaktır.

Zünnûn'a göre, sürekli gönüllerimizde olumsuz davranışların dehşetini duymak, duyup yönümüzü bir kere daha kontrol etmektir.

Bir başkasına göre insanın, Cenâb-ı Hakk'ın gizli-açık her şeye nigezbân olmasına göre hayatını tanzim edip O'nun kendisine olan muamelesini esas alarak yaşamasıdır ki, bir ilâhî eserde bu husus hatırlatılarak şöyle buyrulmaktadır: "İnsanoğlu! Sen Benden hayâ ettiğin sürece insanlara ayıplarını unuttururum." (el-Beyhakî, Şuabü'l-îmân 6/150; İbn Asâkir, Târîhu Dimâşk 34/150)

Bu arada Cenâb-ı Rabbi'l-izzet'in, Hz. İsa'ya: "Yâ İsa, evvelâ nefsin nasihatte bulun, o bu nasihati kabul ederse halka vaaz et; yoksa Benden utan!" şeklindeki sözünü de hatırlatmakta yarar var...

Hayâ mevzuunda daha değişik tasnifler de vardır. Bu cümleden olarak: Affına ferman geleceği ana kadar Hz. Âdem'in tavırlarından dökülen "suçluluk" hayâsı. Gece-gündüz ara vermeden Cenâb-ı Hakk'ı tesbih ettikleri hâlde: "Sana hakkıyla ibadet edemedik." diyen meleklerin "taksîr" hayâsı. Mârifet erbabının onca derinliklerine rağmen: "Seni hakkıyla bilemedik." sözleriyle solukladıkları "iclâl" hayâsı. Hayatlarını kendi arzu ve isteklerinden tecerrüd ufkunda seyahatle sürdüren ruh ve kalp insanların her zaman duyup hissettikleri "heybet" hayâsı. Her an kurb içinde bu'd; bu'd içinde de kurb televvünüyle, sonsuz uzaklıklarında sonsuz yakınlığı duyan yakîn insanların "minnet" hayâsı. Hz. Mahbûb'u, sevilmesi gerektiği ölçüde sevememe endişesinden kaynaklanan "vefasızlık" hayâsı. Dua ve talep makamında istediklerini iyi seçememiş olma tedirginliğini taşıyanlarda "ihlâsı ihlâl" hayâsı. Her zaman ahsen-i takvime mazhariyetlerinin şuurunda olan yüksek ruhların, mazhariyetleriyle telif edemedikleri 'pes' işler karşısında hissettikleri "gayret" hayâsı sayılabilir.

Hayâda ilk mertebe, insanın kendisine, Hakk'ın nazarıyla bakmasıyla başlar. Bir insanın, O'nun ölçüleri ve O'nun murakabesi açısından kendini yakın takibe alması onda temkin derinlikli bir hayâ hâsıl eder ki, böyle bir insan duygu ve düşünceleriyle hep diri sayılır.

İkinci mertebe, kurbet ve maiyet şuuruyla mepsuten mütenasiptir (doğru orantılı) ve:

"Nerede olursanız O sizinle beraberdir." (Hadîd Sûresi, 57/4)

ufkunda seyahat edenlere müyesserdir ki, bu hususla alâkalı Efendiler Efendisi'nin şöyle buyurduğunu naklederler: "Allah'a karşı olabildiğince hayâlî davranın! Allah'a karşı gerektiği ölçüde hayâlî olan, kafasını ve kafasının içindekileri, midesini ve midesindekileri kontrol altına alsın! Ölüm ve çürümeyi de hatırından dûr etmesin! Ahireti dileyen, dünyanın sûrî güzelliklerini bırakır. İşte kim böyle davranırsa, o Allah'tan hakkıyla hayâ etmiş sayılır." (Tirmizî, Kıyâmet 24; Ahmed İbn Hanbel, el-Müsned 1/387)

Üçüncü merteye,

“En son durak Rabbindir.” (Necm Sûresi, 53/42.)

hedefine ulaşma yolunda, ruhî ve kalbî hayatın şuhud enginliklerinin sezilmesiyle gerçekleşir ve seyr-i ruhanînin kanatları altında sonsuza kadar sürer gider.

Bir insanın gerçek insanlıktan nasibi, hayâdan hissesi ölçüsündedir. Eğer hak yolcusu, menfî-müsbet bütün teşebbüslerinde başını sonsuza çevirip davranışlarını ötelere göre ayarlayamıyor, mahviyet içinde iki büklüm olup edeple yaşayamıyorsa, onun mevcudiyeti bir bakıma kendisi için ar, başkaları için de bâdır. Bu mülâhazaya binaendir ki: “Hayır hayır Allah’a yemin ederim ki, hayâ sıyrılıp gittiği zaman, ne hayatta ne de dünyada hayır kalır.” demişler.

Hayâ, ilâhî bir ahlâk ve bir Allah sırrıdır. Eğer insanlar onun nereye taalluk ettiğini bilselerdi daha temkinli olur ve daha titiz davranırlardı. Bu hususu tenvir edecek şöyle bir vak’a naklederler:

Cenâb-ı Hak mahşerde hesaba çektiği bir ihtiyara:

“Niçin şu günahları işledin?” diye sorar. O da inkâra sarak günah işlemediğini söyler. Bunun üzerine Hz. Erhamürrâhimîn:

“Öyle ise onu Cennet’e götürün.” buyurur. Bu defa da melekler istifsar ederek:

“Yâ Rab, bu insanın şu günahları işlediğini siz biliyorsunuz!” derler. Allah da onlara:

“Evet öyledir ama ümmet-i Muhammed’den biri olarak ağaran saçına-sakalına baktım; ayıbını yüzüne vurmaya hayâ ettim.” ferman eder.

Kenz’in rivayetine göre; Cibril bu haberi Efendimiz’e iletince, O şefkat ve hayâ insanının gözleri dolar, ağlar ve şöyle buyurur: “Cenâb-ı Hak ümmetimin ak sakallılarına azap etmekten hayâ ediyor da ümmetimin ak sakallıları günah işlemekten utanmıyorlar.” (Ali el-Müttakî, Kenzül-ummâl 15/283. Benzer rivayetler için bkz. Ebû Ya’lâ, el-Müsned 5/153; Ebû Nuaym, Hilyetü’l-evliyâ 2/387)

Hâsılı: “Hayiy, Cenâb-ı Hakk’ın isimlerindedir. Bunun böyle olduğu hadisle sâbittir. Öyleyse gel, sen de bundan nasibini al!”

8.2.4 Haya ve Hayasızlığın Akıbeti³²

Karşısında bulunan lise mektebinin büyük kızları onun avlusunda gülerek raks ederken, onları o dünya cennetinde cehennem hûrileri hükmünde gördüm. Fakat, birden elli sene sonraki vaziyetleri bana göründü. Onların gülmeleri, elîm ağlamaları suretini aldı. Ondaki bu gelen hakikat inkişaf etti. Yani, elli sene sonraki hâllerini mânevî ve hayalî bir sinema ile gördüm ki; o gülen altmış kızdan ellisi, kabirde azap çekiyorlar, toprak olmuşlar. Ve on tanesi; yetmiş yaşında çirkinleşmiş, herkesin nazar-ı nefretini celbediyorlar. Ben de onlara ağladım.

Fitne-i âhırzamanın mahiyeti bana göründü ki; o fitnenin en dehşetlisi ve cazibedarı, kadınların yüzü yüzünden çıkıyor. İhtiyârı selbedip, pervane gibi sefâhet ateşine atıyor. Ve bir dakika hayat-ı dünyeviyeyi, senelerle hayat-ı bâkiyeye tercih ettiriyor.

Ben bir gün sokağa bakarken, o fitnenin tesirli bir numûnesini hissettim. Gençlere çok acıdım. Dedim: “Bu bîcâreler kendilerini, bu miknâtis gibi cezbedici fitnenin ateşinden kurtaramazlar.” diye düşünürken; birden, o fitneyi ateşlendiren ve tâlim eden irtidatkar bir şahs-ı mânevî önümde tecessüm etti. Ben de ona ve ondan ders alan mülhidlere dedim:

Ey cehennem hûrileri ile zevklenmek yolunda dinini feda eden ve sefihâne dalâleti severek irtikâb eden ve hevesât-ı nefsiye lezzeti yolunda dinsizliği ve ilhadı kabul eden ve hayatı perestiş edip ölümden şiddetli korkan ve kabri hatırına

³² Bediüzzaman Said Nursi, **Gençlik Rehberi**, Şahdamar Yayınları, Ocak 2009, s.19-24.

getirmek istemeyen ve irtidada yüz tutan bedbaht! Katiyen bil ki; dinsizlik cihetiyle senin bu koca dünyan, bu saatten evvel ve bu dakikadan sonra, bilumum senin bu kâinatın ve mâzî ve müstakbelin ve geçmiş nev'in ve cinsin ve gelecek mahlûklar ve nesiller ve gitmiş dünyalar ve milletler ve gelen insanlar ve tâifeler tamamen mâdum ve ölüdürler. İşte, insaniyet ve akıl cihetiyle alâkadar olduğun bütün o seyyar dünyalar ve seyyal kâinatlar, mütemâdiyen senin dalâletin suretiyle, senin başına dünya dolusu dehşetli ve hadsiz ölümlerin şiddetli elemelerini yağıdırıyor. Senin şuurun varsa, kalbini yakıyor, ruhun varsa, yandırıyor, aklın sönmemiş ise, gamlar içinde boğuyor.

Eğer bir saatçik sarhoşça sefâhetin ve pis lezzetin bu nihayetsiz gamlara, hüznülere, elemelere mukabil gelebilirse o sefâhette kal. Yoksa aklını başına al! O mânevî cehennemden kurtulmak ve imanın bu dünyada dahi temin ettiği bir mânevî cennete girmek ve saadet-i hayatiyeyi tatmak için Kur'ân'ın dersini dinle, cüz'î, fânî bir dakika lezzeti; küllî, bâkî, dâimî, imanî lezzetler ile mübadele et...

Hem deme ki: "Ben hayvan gibi hayatımı geçireceğim." Çünkü hayvana nisbeten mâzî, müstakbel gayb hükmündedir. Cenâb-ı Hakîm-i Rahîm, o gaybı onlara bildirmemekle onları hadsiz elemelerden kurtarmış. Hatta kesilmek için yatırılan bir tavuk, hiçbir elem ve hüzn hissetmez. Bıçak kestiği vakit hissetmek ister, fakat his gider, o elemenden de kurtulur. Demek Cenâb-ı Hakk'ın gayet büyük ve mükemmel bir rahmeti, re'feti ve şefkati, gaybı bildirmemektedir. Bilhassa mâsum hayvanlar hakkında daha tamdır. Demek sefihâne lezzette sen hayvanlara yetişemezsin, binler derece aşağı düşersin. Çünkü hayvana nisbeten gaybî olan şeyleri senin aklın görüyor, elemi alıyor. Setr-i gaybda (gaybın bildirilmemesindeki) bulunan istirahat-ı tâmmenden bilküllüyle (bütünüyle) mahrumsun...

Hem senin medâr-ı fahrin olan uhuvvet ve hürmet ve hamiyet gibi güzel hasletlerin, incecik bir zamana, büyük bir sahradan bir parmak kadar yere inhisar ve hadsiz zamanda yalnız hazır saate mahsus olduğundan, sun'î ve muvakkat ve sahtekâr ve asılsız ve gayet cüz'î olup, senin insaniyetin ve kemâlâtın o nisbette küçülür, hiçe iner. Fakat iman ehlinin uhuvveti ve hürmeti ve muhabbeti ve hamiyeti, iman cihetiyle mevcut bulunan mâzî ve müstakbeli ihata ettiğinden, insaniyeti ve kemâlâtı o nisbette teâli eder. Hem senin dünyaca muvaffakiyetin, elmasçı ve divane olmuş bir yahudinin cam parçalarını elmas fiyatıyla aldığı gibi; sen de küçücük, kısacık bir zamana, bir hayata, uzun ve dâimî ve geniş bir hayatın fiyatını verdiği için, elbette o had dairesinde galebe edersin. Bir dakikaya bir sene kadar şiddetli hırs, muhabbet, intikam gibi hissiyatla müteveccih olduğun için, ehl-i diyanete muvakkaten tefevvuk edersin (üstün gelirsin).

Hem senin aklın, ruhun, kalbin, duyguların; ulvî vazifelerini bırakıp, süflî nefsin ve pis hevesin rezil işlerine iştirak ve yardım ettiklerinden, ehl-i imana dünyada galebe edersin. Ve zâhirde daha sevimli görünürsün. Çünkü senin akıl ve kalp ve ruhun gayet derecede tedennî (alçalma, gerileme) ve tereddî (kötüleşme, yukarıdan aşağıya doğru yuvarlanma) ve sukut edip (düşüş, değer kaybı yaşayıp), pis heves ve rezil nefse inkılâb etmişler, mesholmuşlar (suretleri ve mahiyetleri çirkinleşip tanınmaz hâle gelmişler). Elbette bu cihette, sana cehennemi ve mazlum ehl-i imana cenneti kazandıran bir muvakkat galeben olacak...

9 İSTİŞARE VE İTAAT, HİCRET

9.1.1 İstişare (Meşveret)

İstişare Kavramı³³

İstişare (meşveret), insanların bir konuda görüş alış-verişinde bulunması, doğruya ulaşma adına başka bir kimsenin görüşüne başvurma anlamına gelir. Cenâb-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'de

"Onlar için mağfiret dile ve işleri onlarla müşavere et." (Âl-i İmran Suresi, 3/159)

ve *"İşlerini istişare ile yürütürler."* (Şurâ Suresi, 42/38)

ayet-i kerimeleriyle istişarenin, müminlerin karar vermeden önce başvurmaları gereken çok önemli bir prensip olduğunu ifade eder.

³³ Adanmışların Vasıfları, s.231-232.

H. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), H. Ebubekir ve H. Ömer için: “Siz bir danışmada oy birliğine varırsanız, ben size aykırı hareket etmem.” (Ahmed bin Hanbel, Müsned 5/227) buyurarak istişareye verdiği ehemmiyeti dile getirmiştir. İstişare edenin “asla pişman olmayacağını” (Heysemî, Nuruddin, Mecmau’z-Zevâid 2/280) ifade eden Peygamber Efendimiz (sav), her fırsatta ümmetini istişareye teşvik etmiş; kendisi de Bedir’de Ebû Sufyân’ın geldiğini haber alınca ne gibi tedbir alınacağı konusunda Ensar’a danışmış; ayrıca Bedir esirleri konusunda, Uhud ve Hendek savaşları öncesinde, Hudeybiye’de İfk hadisesinde, ezan konusunda olduğu gibi pek çok mevzuda ashabıyla istişare etmiştir.

Bir hadislerinde, “Bir millet istişare ettiği müddetçe zillete düşmez” (Zemahşerî, Keşşâf 1/332) buyuran Efendimiz, bir meselede kişisel görüşler yanılabilirse de topluluğun görüşünde isabet olacağını ifade buyurmuştur. İstişareye yani danışmaya, Yüce Allah’ın emri, Peygamber Efendimiz’in sünneti olarak önem verilmelidir.

İstişare Kur’an’ın Bir Emridir³⁴

Kur’an-ı Kerim namaz ve orucu emrettiği gibi istişareyi de öyle emretmiştir. Nitekim Al-İ İmran suresinde mealen şöyle buyurulmaktadır:

“(Umuma ait) işlerde onlara danış.” (Al-i İmran Suresi, 3/159)

Ayrıca Şurâ suresinin 38. ayetinde gerçek müminler anlatılırken mealen şu şekilde buyurulmaktadır:

“Ve işleri de aralarında şuradır. (danışma iledir)” (Şura Suresi, 42/38)

Yani onlar dağınık bir topluluk olmayıp aralarında dayanışmanın hâkim olduğu bir cemiyettirler. Gerekliğinde bir araya gelip söz ve karar birliğine varmasını çok iyi bilirler. İdare ve icraatları, muamele ve hizmetleri istibdat ile değil, aralarında danışmak ve birbirlerinin görüşlerine müracaat etmektir. Böylece dinî ve millî izzetlerine ve hizmetlerine kendileri sahip olup başkalarının elinde esir değillerdir ve yabancıların kirli ellerini içlerine karıştırmalarına asla müsaade etmezler.

“Yapacağın işi, daha önce bunu denemiş, tecrübeli kimseye danış çünkü o, kendisine pahalıya mal olmuş doğru görüşleri sana bedavaya verir.” der Lokman Hekim. Bir kimse, ne kadar zeki ve tecrübeli olursa olsun, meselelerini çözme noktasına istişareye başvurmuyorsa yanlış bir yolda demektir. Nitekim akıl ve zekâ itibarıyla insanların en önde olanı Efendimiz (sav) bile meselelerini istişare ederek halletmiştir. Asr-ı Saadette bunun pek çok örneği yaşanmıştır.

Peygamber Efendimiz (sav) Bedir savaşı öncesinde kendilerine en yakın kuyunun kenarını karargâh yapmak ister. Bu sırada Ashaptan H. Hubâb el-Cümüh, Peygamberimize, “Yâ Resûlallah! Burayı, Allah’ın seni yerleştirmiş olduğu ve bizim ileri geri gitmeye yetkimiz olmayan bir yer olarak mı seçtin? Yoksa bu bir görüş, bir harp taktiği midir?” diye sorar. Efendimiz, “Hayır; bu bir görüş ve bir harp taktiğidir” der. Bunun üzerine sahabe efendimiz, “O halde yâ Resûlallah! Burası uygun bir yer değil. Orduyu buradan kaldırıp düşmana en yakın kuyuya gidelim. Orada bir havuz yapıp içine su dolduralım, geride kalan kuyuları tahrip edelim, düşman istifade edemesin” der. Efendimiz (sav), “Sen güzel bir fikre işaret ettin” buyurur ve bu sahabenin dediği şekilde hareket eder.

Hendek savaşında da istişare yapılmış, Selman-ı Farisi’nin teklifi olan şehrin zayıf ve açık yerlerini korumak için Medine’nin etrafına hendek kazılması teklifini kabul etmiş ve savunma buna göre yapılmıştır.

Peygamberimiz istişareye önem vermiş ve vahyin sınırları dışında kalan hemen her meseleyi ashabıyla istişare etmiştir. Onun bu metodu, sahabenin daha hızlı ve kolay bir şekilde çözümün bir parçası olmasını sağlamıştır. Zira bilinen bir gerçektir ki, çözümün parçası olmayanlar, problemin parçası olabilirler. H. Peygamber ise mahir bir şekilde ve bizlere de misal teşkil edecek şekilde ashabının görüşlerine değer vermiş ve onları çözümün bir parçası yapmıştır. Böylece onların enerjisini verimli bir şekilde kullanmıştır.

³⁴ Adanmışların Vasıfları, s.232-233 ve 240.

Bir Topluluğu İlgilendiren Kararlarda İstişare Niçin Gereklidir?³⁵

Tefsir alimlerimiz bu soruyu Kur'an ve hadislerden çıkardıkları işaretlerle üç ana madde halinde cevaplandırıyorlar:

1. İstişare gereklidir, çünkü bir mesele iki veya daha fazla kişiyi, bir cemaati, topluluğu ilgilendirdiği halde, o konuda tek bir kişi karar verirse, diğerlerine haksızlık yapılmış olur. Tek kişiyle alınan kararların isabetliliği tartışmaya her zaman açıktır.
2. Bir topluluğu ilgilendiren meselerde bir kimse tek başına karar vermek istiyorsa bu, o kimsenin ya kendi çıkarını gözetmesinden ya da kendisini öbür kişilerden üstün görmesinden kaynaklanır. Takdir edilir ki her iki durum da doğru değildir.
3. İki veya daha fazla kişiyi ilgilendiren işler hakkında karar vermek büyük sorumluluk ister. Ahirette hesap vereceğine inanan bir kimse, bu yükü tek başına yüklenmekten kaçınmalıdır.

Kimlerle İstişare Edilir?³⁶

Danışılacak olan kişinin, akıl ve tecrübe sahibi, dindar ve faziletli, samimi, sağlam fikirli, keskin görüşlü, insan psikolojisini iyi tahlil edebilme, doğruluk ve güvenilirlik gibi değerlere sahip olmasına dikkat edilmelidir. Öte yandan, akıllı bir şeye ermeyen, ahlaktan yoksun, mağrur kimselere danışmanın kişiye hiçbir yarar sağlamayacağı da açıktır. Görüşlerinde ve düşüncelerinde daima isabet edenlerin, bir iş yapmaya niyetli olduklarında, istişare etmelerine şaşılmamalıdır. Çünkü böyle kimseler, kendi görüşlerini yoklarlar, zekâ ve anlayışlarını denerler. Bu şekilde hareket etmekle fikir ve düşüncelerini zinde tutarlar.

Başkalarının Düşüncelerine Müracaat Edenler, Dâhilerden Daha Başarılı Olurlar³⁷

Herhangi bir meselede yanlış karar alınmasını engelleyen, hataları asgariye indiren en önemli vesile istişaredir. "Kendi kararımı kendim veririm, kimseye danışmaya ihtiyacım yok!" türünden düşünceler, kişiyi kayba götürür. Çünkü akıl, akıldan üstündür. Fethullah Gülen Hocaefendi'nin ifadeleriyle, iyiden iyiye düşünülmeden, başkalarının fikir ve tenkitlerine arz edilmeden, bir mesele hakkında verilen kararlar, çok defa hüsrana ve hezimetle neticelenir. Düşüncelerinde kapalı, başkalarının fikrine hürmet etmeyen "kendi kendine" birinin, üstün bir fitrat, hatta dahî bile olsa, her düşüncesini meşverete arz eden bir diğer insana göre, daha çok yanıldığı görülür.

9.1.2 İtaat

İman ve ibadetin, huzur ve mutluluğun, sevgi ve saygının, aile düzeni ve sosyal hayatın temeli itaate dayanır. Allah'ı, peygamberlerini, kitaplarını, dinin emir ve yasaklarını, helal ve haramlarını kabul etmek ve din kurallarını uygulamak ancak Allah ve Peygamberine itaat ile mümkün olduğu gibi çocuklar-ana-baba, karı-koca, usta-çırak, işçi-işveren, memur-amir, öğrenci-öğretmen, er-komutan... gibi ailevî, idari, siyasî, askerî, eğitim-öğretim... bütün insani ilişkilerde ve görevlerde başarılı olmak da itaat ile mümkün olur. Buna karşılık en temel yaklaşım ile; nefsin süfi arzularına, şeytanlara ve insanların, dine ve aklı selime ters düşen emirlerine ve isteklerine itaat etmek; Allah, Peygamber ve yönetici durumunda olan insanlara isyan etmek; dinin, ahlakın ve sosyal barışın bozulmasına neden olur.

Kur'an ve Sünnette itaat üzerinde çok durulmuş, müminlerin neye ve kime itaat etmeleri veya etmemeleri gerektiği açıkça bildirilmiştir. Öncelikle kelimenin kökenine inip ne anlama geldiğine kısaca değinelim.

Sözlük Anlamı "Tav" kökünden gelen "itaat"; boyun eğmek (inkiyâd), yumuşak davranmak, birinin emir ve yasağına isteyerek uymak anlamındadır. "Tav" ve "itaat" kelimeleri de aynı anlamdadır. Din ıstilahında ise itaat; Allah ve Peygamberin emir ve yasaklarına isteyerek uymak, yapılmasından dolayı sevap elde edilen herhangi bir ameli yapmaktır. İtaat kavramının benzer anlamları karşılayacak şekilde Kur'an'da nasıl kullanıldığına baktığımızda ise insanların ve

³⁵ Adanmışların Vasıfları, s.244-245.

³⁶ Adanmışların Vasıfları, s.243-244.

³⁷ Adanmışların Vasıfları, s.242.

cinlerin itaat ve isyan edebilmelerine karşılık meleklerin ve diğer varlıkların sadece itaatlerinin söz konusu olduğunu görürüz. Dolayısıyla itaat kavramının insanlar nezdinde nasıl anlaşılması gerektiği fevkalade önem kazanmıştır.

İtaati Nasıl Anlamalıyız?³⁸

Kur'an-ı Kerim'de itaat kelimesinin 129 ayrı yerde geçmesi bize itaatin ne kadar önemli bir değer olduğunu anlatır. Kur'an ayetlerinde "itaat" asıl anlamında yani; "birine boyun eğmek, emre uymak ve onu kabul etmek" manasında kullanılmıştır. Bu ayetlere baktığımızda iki temel itaatten bahsedildiğini görürüz:

1. Allah'a itaat
2. Allah'tan başkasına itaat

Allah'a itaat; Allah'a, emirlerine ve peygamberlerine itaatten oluşmaktadır.

"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e ve sizden olan ulü'l-emre (idarecilere) de itaat edin. Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz Allah'a ve ahirete gerçekten inanıyorsanız onu Allah'a ve Resul'e götürün (onların talimatına göre halledin); bu hem hayırlı hem de netice bakımından daha güzeldir." (Nisâ Suresi, 4/59)

Bu ayette bahsedilen yöneticilere itaati, Allah ve Resul'üne itaatin insani boyuttaki yansıması olarak görebiliriz. Başka bir ayet-i celilede şöyle buyuruyor:

"Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'a ve O'nun Peygamberine itaat ederse, Allah onu, içinden ırmaklar akan cennetlere koyacaktır; orada devamlı kalıcıdır. İşte büyük kurtuluş budur." (Nisâ Suresi, 4/13)

Görülüyor ki, itaatte öncelik; her şeyi yaratan ve dilediği gibi evirip çeviren, taat ve ibadette kendisine ortak kabul etmeyen, yegâne hüküm sahibi Allah'ındır.

İtaatten bahseden ayetlerde Peygamberlere itaat, Allah'a itaatle birlikte ifade edilmiştir. Onlara itaat Allah'a itaattir zira elçiye itaat, elçiyi gönderene itaattir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Kim Resul'e itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Yüz çevirene gelince, seni onların başına bekçi göndermedik!" (Nisâ Suresi, 4/80)

Zaten Peygamberlerin itaat edilmesi için gönderildiği şu ayette açıkça ifade edilmektedir:

"Biz her peygamberi -Allah'ın izniyle- ancak kendisine itaat edilmesi için gönderdik. Eğer onlar kendilerine zulmettikleri zaman sana gelseler de Allah'tan bağışlanmayı dileseler, Resul de onlar için istiğfar etseydi Allah'ı ziyadesiyle affedici, esirgeyici bulurlardı." (Nisâ Suresi, 4/64)

Allah'tan başkasına itaat ise, tüm genişliği ile Allah'a itaatin dışındaki ve O'nun yasakladığı her türlü itaattir. Kur'an'a göre bir bütün olarak fiziki dünya; mutlak bilgi ve kudretle onu yaratana itaat etmektedir. Beşerî açıdan itaat fiili, tabii ve bilinçli bir canlı olan insan için kaçınılmaz bir davranış biçimi olmakla birlikte itaatin objesini seçme konusunda insan serbest bırakılmıştır. Bu dünyada yalnızca insan, bir varlığa itaat etme veya etmeme serbestliğine sahiptir. Nitekim itaatle ilgili ayetler incelendiğinde insanların, Allah'ın dışında maalesef farklı konumda gördükleri bazı kişi ve gruplara itaat ettikleri görülmektedir.

Kur'an'ın Diliyle İtaat³⁹

Allah (celle celâluhû) Hz. Âdem Nebi'yi yarattı, ona Ruhundan üfledi ve meleklerle, yarattığı bu halife varlığa secde etmelerini emretti. Secde emri, insanın halife oluşunun bir tescili gibiydi. Secde edilen aslında Allah Teâlâ idi. Zira O'ndan başka bir varlığa secde edilemezdi. Âdem (as) burada sadece bir kibleydi. Ama onun kible seçilişi halife

³⁸ İç Derinlikleriyle Hizmet İnsanı, s.56-57.

³⁹ İç Derinlikleriyle Hizmet İnsanı, s.59-63.

seçilmesinden kaynaklanıyordu. Melekler de bu ilâhî tercihi saygıyla karşılamış ve bunu secde emrine itaat ederek göstermişlerdi.

Evet, bütün melekler derhal secde etmişti. Ama secde emrine itaat etmeyen biri vardı. Gururuna, kibrine yenik düşen, hakiki büyüklüğe giden sırrın secdede gizli olduğunu kavrayamayan biriydi bu. İblis secde emrinden yüz çevirmiş, itaat dairesinin dışına çıkmıştı. Kur'an değişik yerlerde İblis'in secde etmemesini gerekçeleriyle anlatır:

“O vakit meleklerle: ‘Âdem için secde edin!’ dedik. İblis dışındaki bütün melekler secde ettiler. İblis bunu yapmadı, kibrine yediremedi ve kâfirlerden oldu.” (Bakara Suresi, 2/34)

O zamana kadar binlerce sene abid ve zahid olarak görünen Şeytan, Hz. Âdem'in sadece çamur hâlindeki keyfiyetine takılıp kalmış ve mahiyetindeki derinliği görememişti. Gururu, kibri buna mâni olmuştu. Daha doğrusu emre itaatteki inceliği kavrayamadığından ve gerçek kulluğun manasını idrak edip de onu bütün duygularıyla hazmedemediğinden; secde emrini içine, özellikle aklına sindiremeyip bu emre isyan etmişti. Cenâb-ı Hak (celle celâluhû) da onu itaatsizliği yüzünden rahmet kapısından ebediyen kovdu ve o güne kadar yaptığı bütün hasenatını boşa çıkardı.

Yine başka bir kıssada Kur'an, itaati Tâlût örneğiyle anlatıyor. İsrailoğulları tarihinde Hz. Yuşa'dan sonra hâkimler dönemi başlamış ve yaklaşık beş yüz sene kadar sürmüştür. Bu devrin en son hâkimi Hz. Samuel'dir. Ahd-i Atik'in bildirdiğine göre Kur'an'da da ismi verilmeden işaret edilen peygamberin adı Samuel'dir. Bu dönem Hz. İsa'dan 1000 yıl öncesine tekabül etmektedir. Hz. Samuel, kavminin başında hem peygamber hem de hâkim olarak bulunuyordu. Aynı dönemde Mısır'la Filistin arasında Amalika adında bir kavim yaşıyordu. Onların başında da Câlût adında bir hükümdar bulunuyordu. Bu şahıs ordusuyla İsrailoğulları'na saldırmış, onları yurtlarından çıkarmış, çoluk-çocuklarından ayrı düşürmüştü. Böyle bir zillet yaşayan İsrailoğulları peygamberlerine müracaat ederek, kendilerine komutan ve hükümdar olacak bir şahıs tayin etmesini istemişlerdi. Nebi, kavminin karakterini çok iyi tanıyordu. Kavminin bir zorlukla karşılaşınca itaatten uzaklaşıp döneklik yapabileceğini biliyordu. Çünkü böyle bir talebin neticesinde savaşın farz kılınması söz konusuydu. Eğer böyle bir emir gelirse, kavmi de döneklik yaparsa daha vahim bir durum ortaya çıkacaktı. Bundan dolayı kavmine bu düşüncesini açıkça, “Ya savaşma emri size farz kılınır da siz de savaşmazsanız.” diyerek ifade etti. İsrailoğulları, peygamberlerine bu konuda teminat verdiler. Zira kendilerinin savaşmaktan başka çarelerinin olmadığını söylediler. Çünkü vatanlarından çıkarılmışlar ve pek çoğu itibariyle eşlerini ve çocuklarını kaybetmişlerdi. Böyle bir zilletten kurtuluş ancak savaşmakla mümkündü. Fakat korkaklık ve döneklik pek çoğunun karakteri hâline gelmişti. İşte bundan dolayı Samuel Nebi, kavmini uyarma ihtiyacı duydu.

Samuel peygamber, kavmine ilâhî vahyin yönlendirmesiyle Tâlût'u komutan olarak tayin etti. Ne var ki İsrailoğulları'nın bu tercihe de itirazları vardı. Hâlbuki baştan kayıtsız şartsız itaat sözü vermişlerdi. Tercih hakkını peygamberlerine bırakmışlardı. Şimdi de onun tercihini beğenmiyorlardı. Hâlbuki Tâlût'un komutan seçilmesinde vahyin yönlendirmesi söz konusuydu. Netice itibariyle istemeyerek de olsa Tâlût'u komutan olarak kabul ettiler. Bunun üzerine Tâlût bir ordu hazırlayıp harekete geçti. Ancak orduya katılanların bütünüyle samimi ve itaat duygusuna sahip kimselerden oluşup oluşmadığı henüz belli değildi. Bu kavim, yıllardır zillet içinde yaşamıştı. Mağlup durumdaydı. Zafer kazanmış bir toplulukla karşılaştıkları zaman nasıl bir tavır sergileyecekleri önemliydi. Çünkü savaş, ancak savaşa hazır, cesur ve kuvve-i maneviyesi tam olan bir orduyla yapılmalıdır. İçinde korkakların, döneklelerin ve kuvve-i maneviyesi ve itaat duygusu çok zayıf olan kimselerin oluşturduğu bir ordunun zor bir durumda mukavemet göstermesi pek mümkün değildir. Diğer yandan döneke ve korkak tiplerin çevrelerine olumsuz etki yapıp bozgunculuk yapmaları da söz konusudur. Bundan dolayı böyle bir ordunun itaat, samimiyet ve dayanıklılık testinden geçmesi önem arz etmektedir. Tâlût orduyla bir süre yol gittikten sonra, askerlerin iyice susadıkları bir anda onlara, Allah'ın kendilerini bir ırmakla imtihan edeceğini, nehrin suyundan içenlerin kendisinden olmadığını, içmeyenlerin ise kendi askerlerinden olacağını söyledi. Sadece bir avuç içmeye de ruhsat olduğunu ifade etti. Irmağa gelince, pek azı müstesna sudan kana kana içtiler.

Böylece emri dinlememiş oldular. Karşılarına çıkan ilk zorluğu aşamadılar. Oysaki, bu bir imtihandı. Bu şekilde davranmakla imtihanı kaybetmiş oldular. Bu durum ayet-i kerime şu ifadelerle anlatılır:

“Tâlût ordusunu harekete geçirip sefere çıkınca askerlerine şöyle dedi: ‘Allah sizi, bir ırmakla imtihan edecektir: İmdi onun suyundan içen benden sayılmayacak; sadece avucuyla aldığı miktar muaf olmak üzere, kim onun suyunu içmezse o da benden sayılacaktır.’ Derken onların pek azı hariç, varır varmaz ondan içtiler. Talut ile yanındaki mü'minler ırmağı geçince o vakit beri yanda kalanlar ‘Bugün bizim Câlût ve ordusuna karşı duracak takatimiz yoktur.’ dediler. Ölümünden

sonra diriltiip Allah'ın huzuruna çıkacaklarını bilenler ise şöyle dediler: 'Nice küçük topluluklar vardır ki, Allah'ın izniyle, büyük topluluklara galip gelmiştir! Doğrusu Allah sabredenlerle beraberdir.' (Bakara Suresi, 2/249)

Rivayetlerde Tâlût'la nehri geçen kimselerin sayısının Bedir ashabının sayısına denk olduğu ifade edilmektedir. Bu rivayetlerin biri, sahabe-i kiramdan Berâ b. Âzib'in şu sözüdür: "Biz Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) ashâbı, Bedir savaşına katılan ashabın sayısının, Câlût'a karşı savaş için Tâlût'la birlikte nehri geçerek savaşa katılan askerin sayısı kadar, yani 310 küsur kişi olduğundan bahsederdik ki Tâlût'la birlikte nehri ancak müminler geçmiştir." Neticede bu sayıca az topluluk, Câlût'un sayıca çok fazla ve yüreklere korku salan ordusunu mağlup ederek kesin bir zafer kazanmış, itaatlerinin semeresini almışlardır.

9.1.3 Hizmet Etmek ve Hicret Arasındaki İrtibat

Hicret, altında çok büyük mana ve büyük hakikatler yatan oldukça büyük bir meseledir. Bu kelime, insanın, bir beldeden bir beldeye hicret etmesini ifade ettiği gibi, insanın bir düşünceden başka bir düşünceye hicret etmesini de ifade eder. Ve yine insanın kendi özünden kendi özüne hicretine de delâlet eder. Kuranda hicret hakkındaki ayetler:

"İman edip de hicret edenler ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihat edenler, rütbe bakımından Allah katında daha üstündürler. Kurtuluşa erenler de işte onlardır." (Tevbe Suresi, 9/20)

"Allah yolunda hicret eden kimse yeryüzünde gidecek bir çok güzel yer ve bolluk (imkân) bulur. Kim Allah ve Resûlü uğrunda hicret ederek evinden çıkar da sonra kendisine ölüm yetişirse artık onun mükâfatı Allah'a düşer. Allah da çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir." (Nisa Suresi, 4/100)

İşte bu ayetlerde bu işin ne kadar kutsi ve manevi olduğu vurgulanmıştır.

Hicret, her yüce davada çok önemli bir esastır. Hicret etmedik büyük bir dava adamı, büyük bir mefkûre adamı, büyük bir vazifeli ve ideal adamı yok gibidir. Bugüne kadar hemen herkes, doğduğu yeri, o yüce davası uğruna terk etmiş ve başka bir yere gitmiştir. Hicretin, Allah emri olarak yapılmış olması, onun en bereketli, en ağırlıklı tarafıdır. Çünkü, hicret eden şahsın, ileride vereceği hizmet adına bu göçle gelen bir kısım manalar var ki, o yönüyle de çok ehemmiyetlidir. Hicret, gerçekten Allah'ın hoşuna giden makbul bir ameldir. Çünkü hicret eden kimse Allah için çok büyük bir fedakârlığa katlanmaktadır. Evet, dünyada bir insan ailesini, evlad-ü iyalini, doğduğu yeri çok sever.

Efendimiz bu konu da "Ameller niyetlere göredir. Herkese niyet ettiği şey vardır. Öyleyse kimin hicreti Allah'a ve Resûlüne ise, onun hicreti Allah ve Resûlünedir. Kimin hicreti de elde edeceği bir dünyalığa veya nikâhlanacağı bir kadına ise, onun hicreti de o hicret ettiği şeydir." (Buhari, Nikah 5; Müslim, İmaret 155) İşin ciddiyetini ve önemini bize göstermektedir.

Ashâb-ı Kirâm'ın müslümanlığını derinleştiren ve müslümanlığı bir başka türlü renklendiren Hicret, günümüzde de aynıyle bahis mevzuudur. Ayrıca Hicret'in, Kur'ân talebesine kazandırdığı çok şey vardır. Çünkü herkes doğup büyüdüğü yerde, iyi şeylerle beraber bir kısım menfi izler de bırakır. Evet, her insan doğduğu köyde, şehirde, kasabada, onu tanıyan emsallerinin, yaşlılarının arasında bıraktığı menfi izler vardır. Kavga ettiği günler, yumruk salladığı zamanlar vardır. Marifet olsun diye yapıp sergilediği şarlatanlıklar vardır.

Halbuki bütün bunlar, daha sonra Rabbin, ihsan-ı İlahi olarak onun omuzuna yükleyeceği vazifenin tebliğinde, o iş için gerekli olan vakar ve ciddiyet ile telifi katiyen imkânsızdır. Çünkü daha sonraki dönemde davası itibariyle, onun bidayet-i hayatındaki bu çocuksu tavırları, bir kısım kimselerin kafalarını bulandırabilir, vazifesine gölge düşürebilir ve o döneme ait kaçınılması imkânsız bazı tavırlar onların çevrelerinde menfi değerlendirmelere sebep olabilir.

Nitekim Efendimiz'e Mekkeliler Ebu Tâlib'in yetimi diyorlardı. Evet, Cihanların uğrunda fedâ olması gerekli O Zât (sav)'e, O Dürr-i Yektâ'ya (binler ruhumuz olsa fedâ olsun) Ebu Tâlib'in yetimi diyorlardı. Aslında onların böyle düşünmesi O'nun getirdiği mesaja karşı bir tavrın ifadesiydi; ama onlar, bu yetimliği kullanmak istiyorlardı. Yani, "yahu dün sokakta bizimle beraber koşuyordu. Şimdi kalkmış semaların üstünde dolaştığını iddia ediyor, bizim aklımızın eremeyeceği şeyler getiriyor." diyorlardı. Kaldı ki, O nezih ruh ve O dâmen-i muallâ (sav), daima Allah tarafından korunmuş ve Peygamberliğe hazırlanmıştı. Yani tâ ilk günlerinde, bir gaybî inayetle sonraki vazifesine göre hazırlanmıştı.

İman Hicret Beraberliği⁴⁰

Efendimiz döneminde gerçekleştirilen bu hicrete verilen önem, daha sonraki dönemlerde o ölçüde olmamıştır. Allah Resulü, Mekke'de iman eden herkese, "hicret etmeye de biat edeceksin" diyor ve el sıkarken adeta terazinin bir kefesine imanı, bir kefesine de hicreti koyuyordu.

Evet, Mekke'de davetin artık yapılamaz hale gelmesi, dışa açılmayı ve Müslümanların kendi ayakları üzerinde durabileceği bir yere gitmelerini de zaruri kılıyordu. Aynı zamanda bu hicret sayesinde Medine'de kurulacak site devletiyle İslam, kâmil manada ve kendi orijini ile temsile kavuşacaktı. İşte bu hicret, bu yeni İslami tekevünün desteklenmesi adına ayrı bir önem arz ediyordu. Efendimizin "La hicrete ba'de'l-feth velakin cihadun ve niyyetun=Mekke fethinden sonra hicret yoktur, ancak cihat ve niyet söz konusudur" (Buhârî, Cihâd 1; Müslim, İmâret 86) beyanları da bu hicretin hususi olduğunu açıkça ifade ediyordu. Dolayısıyla gerçek hicret belli bir zaman diliminde Mekke'den Medine'ye yapılan hicrettir; bundan sonra gerçekleştirilen hicretler ise ancak, çok sağlam bir niyetle kıymet ifade edecektir.

Hicret Ruhu⁴¹

Bizler için hizmet adına hicret çok önemlidir. Evet, her birerlerimiz, mukteza-yı beşeriyet olarak bazı karışık işlere girdiğimizden ve elimizde olmayarak bazılarının hakkımızda bir kısım bulanık şeyler söylediğinden ve söyleyeceğinden, doğup büyüdüğümüz yerden hicret edip ayrılmamız elzemdir. Zira niyetler ne kadar halis de olsa, tam bir emniyet ve güven telkin edebilmek için, muhatapların dimağlarında en küçük bir bulantıya meydan vermeyecek şekilde nezih bulunmamız, nezih tanınmamız şarttır. Bu da ancak, bizim, yanlış ve eksiklerimizi bilmeyenlerin yanında mümkün olur ki, dilimizde bunu "gökten inmiş gibi" sözcüğüyle ifade ederiz... ve böyle olmamız, böyle görmemiz hizmetin tesiri açısından çok önemlidir.

9.1.4 Hicret ve Niyet

Hicretteki Niyetin Önemi⁴²

Hicret, insanı hizmet etmeye motive eder. İnsan için âdeta bağlayıcı bir yönü vardır. Muhacir, kendi kendine hep, "Ben buraya boşuna gelmedim. Benim bir gaye-i hayalim var. Onu gerçekleştirmek için buraya geldim." der, yapması gerekli olan hizmetlere odaklanır. Eğer muallim olarak geldiyse, en güzel şekilde mesleğini icra etmeye çalışır. Bir iş adamı olarak geldiyse, kendisinden beklenen hizmetleri deruhte eder. Kısacası hicret mülâhazası onun bütün hayatını kontrol altına alır. Muhacir olarak ne yapması gerekiyorsa onu yapmaya teşvikçi olur.

Ayrıca "Bir an evvel bu faslı kapasak da gitmemiz gerekli olan yere gitsek" mülâhazası taşıyanlar, niyetlerini de kirletmiş olurlar. Bu yüzden, hicret eden bir insan en başta bu tür mülâhazaları zihninden söküp atmalı ve meseleyi zamana, yıllara bağlamamalıdır.

Evet, asıl mesele niyettir. Buhari'nin ilk hadis olarak Sahih'ine aldığı nebevî kelimada ifade edildiği üzere, ameller niyetlere göredir. Bu sebeple, hicret ederken Allah'ı hoşnut etme niyetiyle yola çıkma, arkasından da i'lâ-i kelimetullah, mücahede ve temsille onu taçlandırma çok önemlidir. İnsan, gittiği yere, orada kalma ve oranın insanlarına hizmet etme niyetiyle gitse bile, daha sonra ortaya çıkan yeni durumlara göre hareket etmesi gerekebilir. Kendisi ve hizmet arkadaşları, onun artık başka bir yerde hizmet etmesinin daha faydalı olacağını düşünebilirler. O da tıpkı sahabe efendilerimiz gibi kendisi için nerede daha güzel hizmet etme, sahip olduğu değerleri muhtaç gönüllere ulaştırma imkânı varsa oraya gider, hicretini ikiye katlar.

Evet, niyet çok önemlidir. Bazen hicret etmeden de hicret sevabı alınabilir. Mesela bir kişi, edindiği tecrübeleri ve kazandığı müktesebatı başka yerlerde değerlendirebilme adına hicret etmeyi gönülden ister. Fakat beraber çalıştığı insanlar, onun bıraktığı boşluğu dolduracak başka birisi bulunmadığını, yerinde durmasının daha zaruri olduğunu düşünür ve onu kalmaya ikna ederler. Bu durumda bu kimse inşallah niyetinin sevabını alır. Zira ihtiyaç zuhur ettiği

⁴⁰ M. Fethullah Gülen, **Prizma 4**, Nil Yayınları, Ocak 2011, s.71-72.

⁴¹ **Fasıldan Fasıla 2**, <https://cetele.org/wp-content/uploads/2018/04/Fasildan-Fasila-2-M-F-Gulen.pdf>, s.52.

⁴² M. Fethullah Gülen, "**Hicret**", <https://www.herkul.org/kirik-testi/kirik-testi-hicret/>.

durumlarda hicret etmek önemli olduğu gibi, kalınması gerektiği durumlarda kalmak da önemlidir. Kişi niyetiyle hicrete açık durduğu ve onu arzuladığı sürece -Allah'ın izniyle- hicret etmiş gibi sevap kazanacaktır.

Sonradan Niyet Olur Mu?⁴³

Başta hicret niyetiyle gidilmeyip sonradan niyet hicrete çevrilirse, o da başta hicret niyetiyle göç edenler gibi sevaba nail olur. Bu durum "innel hasenâti yüzhibnesseyyiâti = İyilikler kötülükleri giderir" ayetince de teyit edilen bir durumdur.

Giderken; çalışmak, üniversite okumak vs. için giden bir insan, gittiği yerlerde belli bir şura erer ve dinine hizmet etmeye başlarsa, bu da onun hicreti olur. Aslında bu durum, hicretin esas manasını da içine almaktadır. Zira peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), bir hadislerinde, hicretin temel esprisini açıklarken şöyle buyururlar: "Gerçek Müslüman, elinden ve dilinden Müslümanların emniyet ve esenlikte olup (zarar görmedikleri) kimsedir. Hakiki muhacir de Allah'ın yasak ettiği şeylerden uzaklaşıp onları terk edendir." (Buhârî, İmân 4-5, Rikâk 26; Müslim, İmân 64-65.)

Aslında bu hadisi şerife göre yerinde duran ve iradi olarak günahları terk eden insan bile hicret etmiş sayılır. Dolayısıyla vatanlarını şu veya bu sebeple terk edenler, sonradan şuurlanır, günahlara açık hayatlarını düzeltir ve dinin ruhuna uygun yaşamaya çalışırlarsa onların sıfatları da muhacir olarak kaydedilir inşallah. Allah, hicret edenlerin hicretlerini kabul, hicret edemeyenlere de hicret etmeyi nasip etsin.

Sahâbinin Yaptığı Hicretle, Dış Ülkelere Giden İnsanımızın Gitme Keyfiyeti Arasındaki Bağ⁴⁴

İlk hicret için niyet anlamında bu ölçüde bir kararlılık şart değildi. Çünkü herkesin din için hicret ettiği belliydi. Fakat daha sonraki hicretler, o ilk hicret gibi belli bir zaman dilimi içinde o ölçüde muazzam bir iş olmadığından, bazı ibadetlerde olduğu gibi onlarda da niyeti tayin ve tebyin etmek gerekecek. Meselâ Ramazan-ı şerifte hangi oruca niyet edilirse edilsin Ramazan-ı şerife niyet edilmiş olur; çünkü o bir aylık zaman zarfı, bu işe tayin ve tahsis edilmiştir. Ama senenin herhangi bir gününde oruç tutarken, bu nafil olabileceği gibi kaza veya başka bir oruç da olabilir. Öyleyse onu gecedan tayin etmek lazımdır.

Bu itibarla ilk hicret edenler, hicret etmiş olurlar, ama onların içinde sadece niyetini hâlis tutmayanlar -var mıydı bilmem- onun sevabını tam alamamışlardır. Bundan sonra ise bir ülkeden başka bir ülkeye ister muvakkat, isterse müebbet olsun göç ederken, niyet ciddî önem arz etmektedir.

Meselâ Türkiye'den çıkıp değişik memleketlere giden insanlar, niyetlerini çok geniş dairede Allah rızası için tutabilirler. Meselâ onlar, şu mülâhazalar içinde olabilirler: Bir; bizim ülkemiz, fakirler, mağdurlar, mazlumlar ülkesidir ve bizim en büyük kaybımız da dünyayı iyi anlayamamamızda ve muasrılarımız zenginleşirken bizim fakir kalışımızdadır. Üstad da diyor ki: "Bizim üç düşmanımız var birincisi fakirlik, ikincisi tefrika, üçüncüsü de cehalet." Ne olursa olsun bu ülke iyi idare edilemediğinden, oldukça fakir kalmıştır. İkincisi de Türkiye cehalete mahkum edilmiştir. Öyleyse biz de tıpkı Japonlar gibi dünyanın değişik yerlerine "şedd-i rihâl" ederek o ülkelerde olan ilim ve teknoloji adına ne varsa onu kendi ülkemize taşımamız ve ülkemizi bir an evvel mamur etmeliyiz. Bunu yaparken de sadece Allah'ın rızasını kazanmayı düşünmeliyiz. Çünkü Allah (celle celâluhu), müminlerin, başka milletlerin sultanı altında yaşamalarına razı değildir. Evet başkalarının hâkimiyetleri altında yaşayanlar, her an Allah'ın gazabına uğrama ihtimalleri söz konusudur.

Eyyûb el-Ensarinin Hicret Anlayışı⁴⁵

Bakın ülkemizin şanlı misafiri Ebu Eyyûb el-Ensari Hazretleri'ne. Yezid döneminde, yetmiş yaşını aşmış iken, at sırtında Medine'den İstanbul önlerine gelmiş. Hayatı boyunca o cepheden bu cepheye koşmuş, sıcak memleketlerde pişmiş bu insan, o uzun yola çocuklarının itirazına rağmen seve seve çıkıyor. İhtimal bu uzun yolculukta hastalanıyor ve İstanbul surları önünde vefat ediyor; ediyor ama vefatı öncesi tabakat kitaplarının kayıtlarına göre; "Beni elinizden geldiğince İstanbul içlerine doğru götürün. Götüremediğiniz yerde beni gömün. Ben Allah Resul'ünden, buranın mutlaka bir gün fethedileceğini duydum. İşte O'nun haber verdiği kahramanların, yiğitlerin kılıç seslerini, at kişnemelerini duymak istiyorum!" diyor.

⁴³ "Hicret ve Niyet", <https://hikmet.net/hicret-ve-niyet/>.

⁴⁴ Prizma 4, s.72-73.

⁴⁵ M. Fethullah Gülen, Gurbet Ufukları (Kırık Testi 3), Nil Yayınları, Mart 2011, s.78-79.

9.2 İSTİŞARE VE İTAAT, HİCRET – EK KISIM

9.2.1 İdeal İstişare⁴⁶

İstişare Kendi Fikirlerimizi Dayatma Yeri Olmamalı

İstişare esnasında insaf ve vicdan kriterleriyle meseleleri değerlendirmenin önemli bir ölçüsü de Kur’ân-ı Kerim’in amellerin tartılmasıyla ilgili beyan buyurduğu şu ölçüdür:

“Her kim zerre miktarı hayır işlerse, karşılığını görür; her kim de zerre miktarı şer işlerse o da karşılığını görür.” (Zilzâl Sûresi, 99/7-8).

Yani herhangi bir meseleyle ilgili karşılıklı ortaya konulan donelerden zerre kadar şer yönü hayır cihetine ağır gelen görüş bir kenara konulmalı ve bunun yerine hayır yönü zerre kadar bile olsa ağır basan görüş esas alınmalıdır. Yani amellerin tartılmasında nasıl ki, hayrın şerre rüçhaniyeti varsa ve Cenâb-ı Hak da kulları hakkında buna göre hüküm veriyorsa, bu düstur bizim istişarelerimize de hâkim olmalıdır. O halde dile getirilen görüşlerden birisinin zerre kadar hayır ağırlığının söz konusu olduğu bir yerde ne kıdemine ne unvanın ne makamın ne de parmakla gösterilen biri olmanın etkisi söz konusu olamaz. Aksine hakikat orta yerde dururken bütün bunları bir kredi olarak görme ve baskı unsuru yapma meşveretin ruhunu tahrip etme demektir.

Evet, meşverette katiyen dayatma olmamalıdır. İslâm’a göre en makbul insan, yarım saatlik bir meşveret içinde karşı tarafı dinlerken on defa “Siz bu konuda çok haklısınız. Söylediğiniz her sözün altına imzamı atarım. Fakat bunların yanında benim de aklıma şöyle bir düşünce gelmişti. Buna ne buyursunuz?” diyen kimsedir. İşte meşveretin şerefini koruyan, şeref abidesi insan budur. Yoksa karşı tarafı dinleme saygısını gösteremeyen ve sürekli kendi düşüncelerini doğru gören kimse esasında nefsinin put haline getirmiş bir zavallıdır. Nefsi karşısında rükû ve secdeye varan böyle bir zavallı ise din ve hizmet adına konuştuğunu zannetse de hakikatte nefsi hesabına konuşuyor demektir. Dolayısıyla onun ortaya koyduğu düşünceler hep reaksiyona sebebiyet verecek, tepkiyle karşılanacaktır.

Bu sebeptendir ki insan, istişaredeki hal, hareket ve konuşmalarında sertliğini kırmalı, fikirlerinin sivri yanlarını törpülemeli ve böylece hüsn-ü kabulle karşılanmasını sağlamalıdır. Meselelerin sertliğinin kırılmadığı, düşüncelerin yumuşak bir üslupla seslendirilmediği ve sertliklerin bulunduğu bir meşverette ise kırılıp dökülmeler olur.

Kıdem ve Makam Üstünlüğü Değil Hakk’ın Hatırı

Bazen istişarelerde zaafı olan kimseler kıdem ve kredilerini kullanmaya çalışır, dayatmalarda bulunur. Böylece onlar bilmeyerek de olsa, kıdemleri ve makamları uğruna, din adına yaptıkları hizmetlerini açıktan açığa istismar etmiş olur. Ancak hiç kimsenin egoist ve bencilce tavırlarla istişarenin yümün ve bereketini alıp götürmeye hakkı yoktur.

Konuyla ilgili bir misal arz etmek istiyorum. Hasan Basri Hazretleri bazı sahabe efendilerimizle birlikte bir mecliste sohbet halkasında bulunuyor. Bu meclise uğrayan insanlar sorularını sahâbilerle soruyor ve onlara danışıyorlar. Zaten olması gereken de budur. Çünkü sahabe-i kiram, Peygamber Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) huzurunda bulunmuş ve o huzurun boyasıyla boyanmış insanlardır. Zannediyorum Allah Resul’ünün (sallallâhu aleyhi ve sellem) huzurunda bir kere bile bulunmak, Kur’ân-ı Kerim’i baştan sona on kere okumak kadar feyz ve bereket vesilesidir. Çünkü O’nun her tavrında Hak nümeyandı. Bakışlarında, kulak kabartışında, ağzını açışında, dilini ve dudaklarını hareket ettirişinde dahi hep Allah’a inanmışlığın hakikatleri görülürdü. Bir şair bu durumu, “Her secde ettiğinde onda Allah mütecellî olurdu” sözleriyle ifade etmiştir. Yani O’na bakan bir insan, O’nun silinip gitmesi karşısında adeta Allah’la karşı karşıya kalıyordu. Hâsâ bunun manası, zat-ı nübüvvette, Zat-ı Ulûhiyet tasavvur etme değildir. Bilakis O’nun her tavır ve davranışıyla Allah’ı ifade ettiğini vurgulamaktır. Dolayısıyla böyle bir Nebiyy-i Muhterem’in huzurunda bulunan sahâbiler hiç şüphesiz ayrı bir insibağ yaşıyorlardı. Hele O’na (sallallâhu aleyhi ve sellem) yürekten bağlı bulunan insanların hayatları boyunca en azından her gün birkaç defa O’nun huzuruna çıkmayı ihmal etmemeye çalıştıkları düşünülecek olursa, elbette onların sözleri dinlenilmesi ve düşüncelerine müracaat edilmesi gereken insanlar oldukları anlaşılabilir. Ayrıca o dönem itibarıyla ekonomik, idari ve sosyal hayat bütünüyle din ekseninde dönüyor ve dinin nasslarına bağlı götürülüyordu. Dolayısıyla insanlar, hayata ait problemleri çözme mevzuunda dinin sarsılmaz ve

⁴⁶ M. Fethullah Gülen, “İdeal İstişare – 2”, <https://www.herkul.org/kirik-testi/ideal-istisare-2/>.

sabit kurallarına başvuruyorlardı. Hasan Basri Hazretleri'nin döneminde yaşayan insanların dinin kaynağından beslenen ve henüz hayatta olan sahabe efendilerimize başvurmaları buradan kaynaklanıyordu.

İşte Hasan Basri Hazretleri'nin bulunduğu böyle bir mecliste yine bir sahâbî efendimize (ra) soru sorulmuş, o da cevabını vermişti. Sahabe efendimizin konuşması bittikten sonra bir ara söz sırası henüz 25-30 yaşlarında olan ve arka tarafta bir yere oturmuş bulunan Hasan Basri'ye geliyor. O, ağzını açıp konuşmaya başlayınca sahabe efendimiz hayran kalıyor. Peygamberimiz Efendimiz'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) öğrendiği ahlâkla çok hakperest ve çok insafli olan o sahabe efendimiz etrafındakilere, "Bu adam varken ne diye bize soru soruyorsunuz?" diyor. Bu misalde de görüldüğü gibi sahabe-i kiram, Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) nispeti, o münasebetin kazandırdığı kredi ve payeyi bile dayatma unsuru olarak kullanmıyordu. Sözü'nün daha tesirli ve muhakemesinin daha güçlü olduğuna inandıkları bir gencin yanında nazarları o gence yönlendiriyor ve onun konuşmasının daha yararlı olduğuna inanıyorlardı. Bence meşveretin ruhunu kavrama mevzuunda böyle bir yaklaşım çok önemlidir.

Maalesef günümüzde bu ölçüde bir hakperestlik ortaya konulamıyor. Şöyle böyle bir kıdemi olan insan, hep kendisinin konuşmasını ve o konuşurken de başkalarının mum kesilip onu dinlemesini istiyor. Ayrıca istişare meclisini teşkil eden fertler, başkaları konuşurken muhatabını dinlemek yerine, karşıdakinin sözüne mukabele adına kafada bir kısım cevaplar hazırlıyorlar. Bazen de gereksiz yere inatlara giriliyor ve karşı tarafın söylediğini reddetme adına ille de bir şey deme zorunluluğu hissediliyor. Hatta bazen karşı tarafı ilzam etme adına şeytani bir kısım kurgulara girildiği bile oluyor. Dolayısıyla istişare meclisinde konuşulan sözler hakikat bile olsa, onlardan istifade edilmesi mümkün olmuyor.

Hâlbuki "Hakkın hatırı âlidir ve o, hiçbir hatıra feda edilemez." Dolayısıyla bütün söz ve tavırların hak istikametinde örgülenmesi gerekir. O devasa kamet Hz. Pîr de, talebelerine bir şeyi sadece kendisi söylediği için kabul etmemeleri gerektiğini, zira kendisinin de yanılabilceğini ifade etmiştir. İşte bu enginliğe sahip olunmalıdır. Kimse vahiyle müeyyed bir peygamber olmadığına göre herkes hata edebilir, yanılabilir; bunu asla hatırdan çıkarmamalı.

Yeter ki Konuşan Hakikat Olsun!

Öte yandan hakikatin başkalarının beyanıyla ortaya çıkmasından, başkalarının eliyle ortaya konulmasından rahatsız olmamak gerekir. Şayet makul ve makbul bir mülahazayı ifade edebilecek başka biri varsa, orada ille de "ben konuşayım, bu güzel fikirleri ifade etmekle takdir ve beğeni alayım" düşüncesi içine girmek mümince bir tavır değildir. Ancak mutlaka konuşulması gerekli olan bir konu hakkında başkalarının söyleyeceği bir söz yoksa ve bu konu dile getirilmediği takdirde o insanların bir mahrumiyet yaşamaları söz konusu ise, işte o zaman hakkın hatırına konuşmak gerekir. Böyle bir durumda da umumun hissiyatının söylenilen sözleri kabule müsait olup olmadığı iyi hesap edilmelidir ki, olumsuz bir tepkiye sebebiyet verilmemiş olsun. Söze saygı gösterilmeyen bir yerde susmak daha makul ve insanın beyan edeceği kendi düşüncesine saygının gereğidir. Çünkü konuşulan söz hak bile olsa, muhataplar baştan tepki verince sonradan onu kabul etmeleri çok zor olur. Hatta böyle bir durum karşısında oradan ayrılıp giden insanlar sonradan oturur kalkar ve kendi aralarında o düşüncenin uygulanmaması için yeni yeni bahaneler uydurabilirler. Bu açıdan genel hissiyatın hakikate saygı duyacağı sezildiği an konuşulmalıdır ki, herkes ondan istifade etsin.

Aynı zamanda istişareye katılan herkes, çok hakperest olmalıdır. Özellikle sözü dinlenen büyük insanların bu konuda çok hassas hareket etmeleri gerekir. Zira bu tür insanlar ne derlerse desinler, onların sözleri saygı görür. Hâlbuki onların söylediği sözler içerisinde de hata ve yanlışlıklar olabilir. İşte bu noktada hakperestlik adına büyüklerin yapması gereken şudur: Söyledikleri sözün yanlış olduğunu anladıkları an, hemen hatalarından dönmesini bilmeli ve bu konuda çok rahat olmalıdırlar. Ayrıca konuşması gereken bir insanın konuşacağı yerde, konuşmaması gereken insanların konuşması hem istifade edilecek sözün arka plana itilmesine, hem de gereksiz bir kısım dedikodulara girilmesine sebebiyet vermiş olur.

9.2.2 3. Sözü'nün İtaat Perspektifiyle Bir Değerlendirmesi

Üçüncü Söz⁴⁷

"Ey insanlar! (Hem Sizi hem de sizden önceki insanları yaratan) Rabbinize ibadet ediniz." (Bakara Sûresi, 2/21)

⁴⁷ Bediüzzaman Said Nursi, **Sözler**, Şahdamar Yayınları, Haziran 2014, s.17-19.

İbadet, ne büyük bir ticaret ve saadet; fısk ve sefahet, ne büyük bir hasaret (zararlı) ve helâket (adeta yok olma hali) olduğunu anlamak istersen şu temsîlî hikâyeciğe bak, dinle:

Bir vakit iki asker, uzak bir şehre gitmek için emir alıyorlar. Beraber giderler, tâ yol ikileşir. Bir adam orada bulunur, onlara der: “Şu sağdaki yol, hiç zararı olmamakla beraber, onda giden yolculardan ondan dokuzu büyük kâr ve rahat görür. Soldaki yol ise menfaati olmamakla beraber, on yolcusundan dokuzu zarar görür. Hem ikisi, kısa ve uzunlukta birdirler. Yalnız bir fark var ki intizamsız, hükûmetsiz olan sol yolun yolcusu çantasız, silahsız gider. Zahirî bir hiffet, (görünüşte bir hafiflik) yalancı bir rahatlık görür. İntizam-ı askerî altındaki sağ yolun yolcusu ise (yani itaati baştan kabullenmiş, emir almaya hazır) mugaddi (gıdalı, besleyici) hülâsalardan dolu dört okkalık bir çanta ve her adüvvü (düşmanı) alt ve mağlup edecek iki kıyyelik (okkalık) bir mükemmel mîrî (devlete ait olan) silahı taşımaya mecburdur.”

O iki asker, o muarrif (yol gösteren, rehber) adamın sözünü dinledikten sonra şu bahtiyar nefer, sağa gider. Bir batman (8 kglık bir ağırlık ölçüsü) ağırlığı omuzuna ve beline yükler fakat kalbi ve ruhu, binler batman minnetlerden ve korkulardan kurtulur. Öteki bedbaht (serseri) nefer ise askerliği bırakır. Nizama tabi olmak istemez, (çünkü taat, nefesine zor geldiği için belki) sola gider. Cismi bir batman ağırlıktan kurtulur fakat kalbi binler batman minnetler altında ve ruhu hadsiz (sınırsız) korkular altında ezilir. Hem herkese dilenci hem her şeyden, her hâdiseden titrer bir surette gider. Tâ mahall-i maksuda (hedeflenen yere) yetişir. Orada, âsi ve kaçak cezasını görür.

Askerlik nizamını seven, (İtaate ve hiyerarşiye dikkat çekiliyor) çanta ve silahını muhafaza eden ve sağa giden nefer ise kimseden minnet almayarak, kimseden havf (korkmayarak) etmeyerek rahat-ı kalp ve vicdan ile gider. Tâ o matlub şehre yetişir. Orada, vazifesini güzelce yapan bir namuslu askere münasip bir mükâfat görür.

İşte ey nefsi serkeş! (itaati sevmeyen, dikbaşlı)

Bil ki o iki yolcu, biri mutî-i kanun-u İlahî, (İlahi kanunlara nizama itaat eden) birisi de âsi ve hevaya tabi (yani itaati Rabbine karşı değil de nefesine, heva ve hevesine yönelten) insanlardır. O yol ise hayat yoludur ki âlem-i ervahtan (ruhlar aleminden) gelip kabirden geçer, âhirete gider. O çanta ve silah ise ibadet ve takvadır. İbadetin çendan (her ne kadar) zahirî bir ağırlığı var. Fakat manasında öyle bir rahatlık ve hafiflik var ki tarif edilmez. Çünkü âbid (ibadeti ve itaati hayatının merkezine alan) namazında der: “Hâlık (yaratıcı) ve Rezzak (rızk verici) ondan başka yoktur. Zarar ve menfaat, onun elindedir. O hem Hakîm'dir, abes iş yapmaz. Hem Rahîm'dir; ihsanı, merhameti çoktur.” diye itikad ettiğinden her şeyde bir hazine-i rahmet kapısını bulur, dua ile çalar. Hem her şeyi kendi Rabb'isinin emrine musahhar (emri altında) görür, Rabb'isine iltica eder. Tevekkül ile istinad (dayanıp) edip her musibete karşı tahassun (sığınır) eder. İmanı, ona bir emniyet-i tamme (tam ve güven içinde olan bir emniyet) verir.

Evet, her hakiki hasenat gibi cesaretin dahi menbai (kaynağı) imandır, ubudiyettir. Her seyyiat gibi cebanetin (korkaklığın) dahi menbai, dalalettir. Evet, tam münevverü'l-kalp (kalbi aydınlanmış) bir âbidi, küre-i arz (dünya) bomba olup patlasa ihtimaldir ki onu korkutmaz. Belki harika bir kudret-i Samedaniyeyi lezzetli bir hayret ile seyredecek. Fakat meşhur bir münevverü'l-akıl denilen kalpsiz bir fâsık feylesof ise gökte bir kuyruklu yıldız görse yerde titrer. “Acaba bu serseri yıldız arzumıza çarpmasın mı?” der, evhama düşer. (Bir vakit böyle bir yıldızdan Amerika titredi. Çocukları gece vakti hanelerini terk ettiler.)

Evet insan, nihayetsiz şeylere muhtaç olduğu halde, sermayesi hiç hükmünde... Hem nihayetsiz musibetlere maruz olduğu halde, iktidarı hiç hükmünde bir şey... Âdeta sermaye ve iktidarının dairesi, eli nereye yetişirse o kadardır. Fakat emelleri, arzuları ve elemeleri ve belaları ise dairesi, gözü, hayali nereye yetişirse ve gidinceye kadar genişdir. Bu derece âciz ve zayıf, fakir ve muhtaç olan ruh-u beşere ibadet, tevekkül, tevhid, teslim (bu zincir, ancak ve ancak itaat sınıyla kurulabilir); ile ne kadar azîm bir kâr, bir saadet, bir nimet olduğunu bütün bütün kör olmayan görür, derk eder.

Malûmdur ki zararsız yol, zararlı yola – velev on ihtimalden bir ihtimal ile olsa – tercih edilir. Halbuki meselemiz olan ubudiyet yolu, (kulluk itaat yolu) zararsız olmakla beraber, ondan dokuz ihtimal ile bir saadet-i ebediye (ebedi saadet) hazinesi vardır. Fısk ve sefahet (haram helal demeden zevk peşinde olan, nefse tabi olup onun itaati altına girmiş) yolu ise –hatta fâsıkın itirafıyla dahi– menfaatsiz olduğu halde, ondan dokuz ihtimal ile şakavet-i ebediye helâketi (ahirette Allah'ın rahmetinden sonsuz uzak olma hali) bulunduğu, icma ve tevatür derecesinde hadsiz ehl-i ihtisasın ve müşahedenin şehadetiyle sabittir ve ehl-i zevkin ve keşfin (kalp gözü açık Hak dostları) ihbaratıyla (bildirmeleriyle) muhakkaktır.

Elhasıl: Âhîret gibi dünya saadeti dahi ibadette ve Allah’a asker (itaatkar bir kul) olmaktadır. Öyle ise biz daima “Bize yardımını ve itaatini nasip eden Allah’a hamdolsun!” demeliyiz ve Müslüman olduğumuza şükretmeliyiz.

Değerlendirme

3.Söz, evvelâ,

“Ey insanlar Rabbinize kulluk ediniz” (Bakara Suresi, 2/21)

âyetinin mealinde insanın yaratılışının gayesi olan ibadeti yani kulluğunu ele alarak, ancak itaat şuuruyla yapılabilecek ibadetlerin büyük bir ticaret ve saadet olduğunu beyan etmektedir. Çünkü “İnsanın bu dünyaya gönderilmesinin hikmeti ve gayesi Halık-ı Kâinat’ı tanımak ve Ona iman edip ibadet etmektir.” Üçüncü Söz bu hayatî vazifeyi özet olarak anlatıp, ikinci adım olarak da, fîsk ve sefahatin, yani haram eğlencelerin hasaret ve felaket, yani zararlı ve mahvedici olduğunu belirterek, insanın kurtuluşu için mutlaka farzlarını eda edip, yani farz emirlere karşı baş eğerek günahlardan kaçınmasının zaruri olduğu mesajını vermektedir.

Üçüncü Söz, verdiği kısa temsille çok mühim hakikatlerin ucunu göstermektedir. Temsildeki asker, insanın bu dünyada Allah’ın emirleri dairesinde hareket etmesi ve emredilen vazifeleri yerine getirmesi (yine itaate işaret) gerektiğini hatırlatmaktadır. Evet, İnsan bir askerdir. Bu itibarla, insanın Allah’a karşı ubudiyet, vazifesidir. Terk-i kebâir takvasıdır. Nefis ve şeytanla uğraşması cihadıdır. Temsildeki yol ise, insanın bu dünyada kalıcı değil, yolcu olduğunu ve bu yolculuk ise, âlem-i ervahtan, rahm-ı maderden, gençlikten, ihtiyarlıktan, kabirden, berzahtan, haşirden, köprüden geçen ebedü’l-âbâd tarafına bir yolculuktur. Temsilde yolun ikiye ayrılması, sağ yolun hiç zararsız ve büyük kâr ve rahat; sol yolun ise, faydasız zararlı olmasına işarettir ki, İnsan, ahsen-i takvîmde yaratıldığı ve ona gayet câmi (geniş) bir istidad (kabiliyetler) verildiği için, esfel-i sâfilînden tâ âlâ-yı illiyîne, ferşten tâ Arşa, zerreden tâ şemse kadar dizilmiş olan makamâta (makamlara), merâtibe, derecâta, derekâta girebilir ve düşebilir. (İnsan) bir meydan-ı imtihana atılmış, nihayetsiz sukut ve suûda giden iki yol onun önünde açılmış, bir mu’cize-i Kudret ve netice-i hilkat ve acûbe-i san’at olarak şu dünyaya gönderilmiştir.

Temsilde o iki yolun mahiyetini bildiren muarrif yani tarif edici adam ile de Nübüvvet hakikatine dikkat çekmektedir. Başta Peygamber Efendimiz Aleyhissalatu Vesselâm olmak üzere bütün peygamberler beşerin şaşmaması için doğru yolun tarifçileridirler. Peygamberlerle açılan bu nübüvvet yolunda ilahi kanunlara riayet ve Allah’a ubudiyet; elbette itaat sırrıyla olacak ve bu sayede mümin kul, mahall-i maksuduna yani Cennetin koridorlarından ebedi saadet yurduna emniyet ve güven içerisinde gidebilecektir.

Sözün devamında Cenab-ı Hakkın Hâkim ve Rahim isimlerine dikkat çeken Üçüncü Söz, tahkiki imanın gereği olan dua ve tevekkül hakikatlerini de nazarlara vermektedir. Evet, tam münevverü’l-kalb yani kalp aydınlığına erişmiş bir mümin, imandan gelen cesaret ve tevekkülle, “küre-i arz bomba olup patlarsa onu korkutmaz, belki harika bir kudret-i Samedaniyeyi lezzetli bir hayret ile seyredecek.” Başka bir yerde ifade edildiği gibi “Sefine-i hayatta (hayat gemisinde) kemal-i emniyetle hadisatın dağlarvârî dalgaları içinde seyran eder. Bütün ağılıklarını Kadir-i Mutlak’ın yed-i kudretine (kudret eline) emanet eder, rahatla dünyadan geçer, berzahta istirahat eder, sonra saadet-i ebediyeye girmek için cennete ulaşabilir. Demek, iman tevhidî, tevhid teslimî, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dareyni iktiza eder.”

Netice olarak; “Ahiret gibi dünya saadeti dahi ibadette ve Allah’a asker olmaktadır. Öyle ise biz daima ‘Emirlerine itaat ettirdiği ve hayırlı işlerde başarıya ulaştırdığı için Allah’a hamd olsun ’demeliyiz ve Müslüman olduğumuza şükretmeliyiz” diyerek sözü bitirirken, ahiret saadeti kadar belki dünya saadetine düşkün insanoğlunun iki dünyada da başarı sırrı askerlikten kinaye edilerek itaatkâr bir kul olabilmeye bağlanmıştır.

9.2.3 Tarihi Tekerrür Etmesi Bakımından Hicret⁴⁸

Soru: Efendimiz (sav)’in hicret etmesi, mağaraya sığınması vs. hâdiseler “tarihî hâdiselerin tekerrürü açısından” bakıldığında bizim için de bahis mevzuu mudur?

⁴⁸ M. Fethullah Gülen, *Prizma 1*, Nil Yayınları, Ocak 2011, s.42-45.

Cevap: Öncelikle şunu tespit etmek lazım; Allah (cc) kıyamete kadar olacak her şeyi Asr-ı Saâdet'te bir mikro plânda görüntülemiş gibidir. Bu itibarla ümmet-i Muhammed, her zaman Asr-ı Saâdet'te gelişen yeni hâdiseler, değişen şartlar ve hükmü belli olmayan mes'elelere çözüm yollarını o asra müracaat ile bulabilirler. Zaten selef-i salihînin yapmış olduğu içtihadlarla meydana gelen o dev eserler de bir manada, o devirdeki mikrofilmlerin teksir ve istinsahından ibarettir. Şunu belirtmekte de yarar var: Tarihî hâdiseler aynıyla değil, misliyle cereyan eder. Bu itibarla da denebilir ki; geçmiş zamanda cereyan eden hâdiselerin, aynıyla tekrarını bekleyen tarihî maddeciler, ciddi bir aldanmışlık ve yanılığ içindedirler. İhtimal onları yanıltan şey, hâdiselerin bazen aynıyla tekerrür ediyor gibi gözükmesidir. Aslında bu, asıl ile zilli (gölgeyi) birbirine karıştırmak demektir.

İşte hicret ve hicret yolculuğu esnasında meydana gelen hâdiseler, denebilir ki, bir başka dönemde de misliyle cereyan edebilir. Mesela, günümüz itibarıyla, bizler öteden beri hep böyle bir kulvarda yol alıyoruz. Hadisin ifadesiyle "muhacir Allah'ın haram kıldıklarından kaçınandır" fehvasınca, şahsî hayatımızda haramlardan ictinab ederek hep hicret yaşıyoruz. Maddî cihat gibi hicreti de çoklarımız gerek ferdî gerek ailevî olarak hizmetinin gereklerine göre yerine getiriyorlar. Bilhassa Orta Asya'da komünizm rejiminin çözülmesi bu hâdiseye daha bir hız kazandırmıştır. Avrupa, Amerika, Avustralya'ya açılmamız ise hicretin farklı bir buudunu teşkil etmektedir.

Yalnız burada bir hususa dikkatinizi çekmek istiyorum: Yapılan hicretin içine hiçbir iddia, beklenti karıştırmaksızın, sadece Allah için yapılması şarttır. Böyle bir şeyin gerçekleşmesi ise, insanın iç dünyasının sıhhatine, kendi kendini keşfetmesine, Allah ile irtibatının kavi olmasına, her yerde O'nu görüp O'nu duyup, O'nu hecelemesine bağlıdır. Evet, bence insanlar evini, barkını, memleketini, vatanını terk edeceklerse, bunu çok pahalıya satmalıdırlar. Çok yüce gayeler, yüce hedefler uğruna bu fedakârlıklara katlanmalıdırlar. Kaldı ki, zaten Allah ve Resulü de bizlere bu gayeyi ve bu hedefi göstermişlerdir. Hedef Allah'tır, O'nun cennetidir, cemalidir, rızasıdır, Resûlullah'ın şefaattir.

Sahabe-i kiram içinde adını bilmediğimiz bir zat, bahsettiğimiz ölçüde kalp balansını iyi ayarlayamadığı ve niyetini halis tutamadığı için, diğerleri ile aynı meşakkate, zorluğa, sıkıntıya katlanmasına rağmen kazanma kuşağında kaybetmiştir. Bir kadın uğruna Mekke'den Medine'ye hicret eden işte bu sahabinin durumu, Allah Resulü'ne anlatılınca, Efendimiz (sav) "nikâhlanacağı bir kadın uğruna hicret edenin hicreti de onadır" buyurmuştur. Yani o, Allah'ın muhaciri, Resûlullah'ın muhaciri olma payesine erişememiştir. Bu itibarla da denebilir ki, kalp balansı, iç murakabe ve muhasebe, niyetin halis kılınması hepsinden önemlidir.

Evet, Sahabe-i kiramın hiçbirine; "sizin o büyük fedakârlıklara katlanarak gerçekleştireceğiniz hicrete, şöyle şöyle şeyler terettüp edecek"; yani "bir on yıl sonra cihanla hesaplaşacaksınız, şu kadar alana yayılacaksınız; vali, hakim ve idareci olacaksınız..." gibi şeyler hiç mi hiç bahsedilmemiş; onlara sadece hedef gösterilmiş ve "Medine'ye hicret edin" emri verilmiş. Onlar da her şeye rağmen hicret etmişler. İşte bu düşüncenin kaynağı, o düşünceyi hayata taşıyan insanın iç dizaynını iyi ayarlaması ve Allah ile irtibatının kavi olmasına bağlıdır.

Bugün de Allah bizlere yeni bir hicret yaşıyor. Bize bunu nasip eden Rabbimize nihayetsiz hamd ü senalar olsun. Öyleyse bunu yaşayanlar, eğer amellerinin boşa gitmesini istemiyorlarsa, iç âlemlerini iyi ayarlamaya bakmalıdırlar. Kalplerini kontrol etmeli oraya buraya taş atmamalı niyetlerini Allah rızası için yapmalılar.

Evet, dün gitti... bugün de gitmek üzere... yarının ise geleceği, yani ona erişip erişemeyeceğimiz belli değil. Öyleyse biz içinde bulunduğumuz ânı gerçek ömrümüz bilmeli ve onu dolu dolu geçirerek değerlendirmeliyiz.

9.2.4 Hicret

Cihadın ikiz kardeşi olan hicret, umumi manada cihad gibi kıyamete kadar devam edecektir. Hicret, keyfiyet bakımından da cihada benzer. Dini yaşama ve yaşatma mülahazasıyla bir yerden kalkıp başka bir yere gitmenin yanında, günahları terk edip bir daha onlara geri dönmeye de hicret denir.

Her peygamberin tebliğinde hicret bir dönüm noktasıdır. Hicret, peygamber ve cemaati için adeta bir rampadır. Her şeyi cami bulan Son Peygamberin hicreti de hicretle beraber gelen meyvelerin tümüyle devşirildiği kâmil manada bir hicrettir. Ondandır ki Müslümanların takvimleri hicretle başlar. Sahabe, hicret sayesinde her şeyleri olan İslam'ı her şeyiyle yaşama fırsatı bulmuşlardı. İslam daha önce de yaşanıyordu, hayatın içindeydi; ama hayata hâkim değildi. İşte hicret, onları bu sihirli dünyaya çeken, çekerken de onların içindeki bütün güzel duyguları da öne çeken sırlı bir kapıydı.

Hicretin Hükümü

Kur'an'ın birçok ayeti hicretten, hicretin gereğinden, hicret edenlerden ve etmeyenlerden söz eder. Hicretin ne denli önemli olduğuna şu ayetler gayet açık bir şekilde işaret etmektedir:

“Öz nefislerinin zalimleri olarak canlarını alacağı kimselere melekler derler ki: ‘Ne işte idiniz?’ Onlar: ‘Biz yeryüzünde dinin emirlerini uygulamaktan aciz kimseler idik’ derler. Melekler de: ‘Allah'ın arzı geniş değil miydi? Siz de oradan hicret etseydiniz ya’ derler. İşte onlar böyle. Onların barınakları Cehennemdir. O ne kötü bir yerdir. Erkeklerden, kadınlardan, çocuklardan zayıf ve acz içinde bırakılıp da hiçbir çareye gücü yetmeyen ve (hicret) için bir yol bulamayanlar müstesna.” (Nisâ Suresi, 4/97-98)

Bu ayetlerin iniş sebebi hakkında İbn Abbas (ra) şunu nakletmektedir: "Peygamber (s.a.v.) zamanında bazı müslümanlar müşriklerle birlikte durup onların sayılarının artmalarına neden oluyorlardı. Savaş sırasında ok, onlardan bazılarına isabet edebiliyor veya boynu vurulup öldürülebiliyordu. Bunun üzerine bu ayetler nazil oldu. Yine İbn Abbas (r.a.)'ın rivayet ettiğine göre; bir kısım Mekkeliler İslâm'a girmiş, fakat müslümanlıklarını açığa vurmamışlardı. Bedir savaşı gününde müşrikler onları da beraberlerinde savaşa götürdüler ve bazıları bu savaşta öldü. Müslümanlar bunun üzerine: "Bizim arkadaşlarımız müslüman idiler, savaşa zorla sokuldular" deyip, onlara Allah'tan mağfiret dilediler. Bunun üzerine bu âyetler nazil oldu. (İbn Kesîr, Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azim, I, 542)

Demek ki müminler, bu gibi durumlarda "Biz İslâm'ı ayakta tutamayacak kadar zayıf kimseler idik!" demekle kendilerini kurtaramayacaklardır. Çünkü bunlar İslâm'ı tamamıyla yaşayabilmek için herhangi bir teşebbüste bulunmamışlar ve böylece "kendilerine zulmetmişlerdir" fakat, gerçekten hicret edemeyecek durumda bulunan zayıf kimseler bundan müstesnadır.

Bu ayetler, müşrikler arasında bulunup da dinini ayakta tutamayan herkesi kapsamaktadır. Hicret edebilecek durumda olup da hicret etmeyenlerin, kendi nefislerine zulmetmiş oldukları ve bu ayetin hükmüne göre, haram işledikleri icmâ ile kabul edilmiştir. (İbn Kesîr Tefsîr, I, 542) Bu hüküm kıyamete kadar bakîdir ve genel bir hükümdür. Herhangi bir durum onu, dinini yaşayabileceği, inancının gereklerini yerine getirebileceği Darü'l-İslam'a hicret etmekten alıkoymaz.

Hicretin Sevabı⁴⁹

Bize göre dünyanın her yeri tohum ekmeye müsait verimli arazi gibidir. Bu yüzden oturup kalkıp elimizdeki tohumları saçabileceğimiz müsait zeminler aramalıyız. Sürekli himmetimizi yüksek tutup, "Acaba tohum saçmadığımız bir yer kaldı mı?" düşüncesiyle oturup kalkmalıyız. Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem), "Benim adım güneşin doğup battığı her yere ulaşacaktır." (Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 28/155) müjdesini gerçekleştirme adına buzullara bile tohum saçmalıyız. Oralarda insan yoksa penguenler, alabalıklar istifade eder. Attığımız tohumlar bizim dönemimizde rüşeyme dönüşmeyebilir, fidan olmayabilir, yaptıklarımızın neticesini göremeyebiliriz. Bu, çok da önemli değildir. Önemli olan, bizim vazifemizi yerine getirmiş olmamızdır.

Bir âyet-i kerimede şöyle buyruluyor:

“İman edip (gerektiğinde) Allah yolunda hicret ve mücahede edenler, Allah'ın rahmetini umabilirler. Allah çok affedicidir, merhamet ve ihsanı boldur.” (Bakara Sûresi, 2/218)

Burada hicret etme, Allah yolunda mücahede etmenin (insanların Allah'la aralarındaki engelleri bertaraf ederek gönüllerin Allah'la buluşmasını sağlamanın) önünde zikredilmiştir. Dolayısıyla ister yurt içinde, isterse yurt dışında bir yere yapılmış olsun, Allah yolunda gerçekleştirilen bir hicretin, Allah katında kıymeti büyüktür.

Bir insanın yurdunu yuvasını, anasını babasını arkada bırakıp, daüssıla duygusunu ve nostaljilerini bastırıp hicret etmesi hiç de kolay değildir. Fakat unutmamak gerekir ki nefse ağır gelen amellerin sevabı da zorluğu nispetinde fazla olur. Kısa süreliğine turistik maksatlarla farklı beldelere seyahat etmek nefsin hoşuna gider. Fakat ilâ-i kelimetullah düşüncesiyle bir daha dönmek üzere hicret etmek çok zordur. İnsanın, içindeki sevgiye ve bağlılıklara rağmen, hissedeceği özleme

⁴⁹ "Hicret", <https://www.herkul.org/kirik-testi/kirik-testi-hicret/>.

takılmadan ailesini, vatanını, alıştığı mekânları terk edebilmesi büyük fedakârlık ister. İşte içinden gelmediği hâlde böyle bir fedakârlık ortaya koyabilen kimsenin uhrevi kazancı da çok farklı olacaktır.

Hicret yurdu terk edilebilir mi?⁵⁰

Hicrette asıl olan, geri dönmeme niyetiyle yola çıkmaktır. Türkiye'deki memur anlayışıyla meseleye "doğu hizmeti" nazarıyla bakma, hicret edilen yeri "mahrumiyet bölgesi" görme, bir an önce geri dönmek için gün sayma, hicret ruhunu, manasını örseler. Sürekli vatanlarına, eski yuvalarına dönme veya daha güzel yerlere gitme hayaliyle yaşayanlar, buldukları yerlere gerektiği şekilde adapte olamaz, vazifelerini hakkıyla yerine getiremezler. Zira bu tür duygu ve düşüncelerle hicret eden bir insan, hicret ettiği yeri sevemez, kabullenemez, dolayısıyla orada verimli de olamaz.

Gidilen yerde kalma veya başka bir yere hicret etme kararı da buna göre verilmelidir. Nitekim Medine'ye hicret eden sahabeden de ortaya çıkan ihtiyaçlara göre farklı beldelere gidenler olmuştur.

Herhangi bir beldeye hicret edip orada belirli bir tecrübe kazanan kimsenin, bazen bu tecrübesini başka yerlere taşıması gerekebilir. Dolayısıyla muhacir, bir yandan gittiği yerde kalma niyetiyle yola çıkmalı, diğer yandan da yeni hicretlere hazır olmalıdır. Maksat rıza-i ilahi olduktan ve daha rantabl hizmet etme düşüncesiyle hareket edildikten sonra, kişinin hicret ettiği yerden başka yerlere gitmesinde bir mahzur yoktur.

Diğer yandan, uzun süre bir yerde kalmak, insanların renk atmalarına, solmalarına ve kıvam kaybetmelerine sebep olabilir. Buldukları yerde ifade etmeleri gerekli olan manayı artık ifade edemez hale gelebilirler. Herkes için geçerli olmasa bile bir yerde uzun süre kalan çoğu insan, bir süre sonra üflet ve ünsiyete kapılabilir. Aşk u heyecanını kaybedebilir. Dünyalık bir kısım zevklere takılabilir. Hatta paslanmaya veya kokuşmaya başlayabilir. Başkalarına bakan yönüyle de yüzü eskimiş, çevresindekilerle fazla senli benli olmuş, acemi olarak geldiği yerde bir kısım falsolar yapmış ve kredi kaybetmiş olabilir. Çevresindekilerde ona karşı bıkkınlık oluşmuş olabilir. Bu yüzden de ciddi bir aktivite ortaya koyamaz. İşte bir insanın yeniden aşk u heyecanını tazelemesi, bir yerde elde ettiği tecrübeleri bir başka yere taşıması ve aynı hataları bir daha yapmaması için yer değiştirmesi, hizmette makuliyetin bir ifadesidir. Herkes bulunduğu yerde bir emanetçi gibi durmalı, yapması gereken hizmetlere odaklanmalıdır. Başka bir yerde hizmet etme imkânı doğunca da kalkıp oraya gitmeli ve hizmetlerini orada devam ettirmelidir.

Önemli olan, insanların iradelerini son sınırına kadar kullanacakları şekilde onlara imkân hazırlamaktır. Herkesin istidat ve kabiliyetlerini rantabl bir şekilde kullanabilmesini, ölesiye gayret etmesini sağlamaktır. Kokuşmaya ve renk atmaya karşı en önemli reçete budur.

⁵⁰ **Hicret**", <https://www.herkul.org/kirik-testi/kirik-testi-hicret/>.